Scrisori alese

din corespondența lui

Eminescu

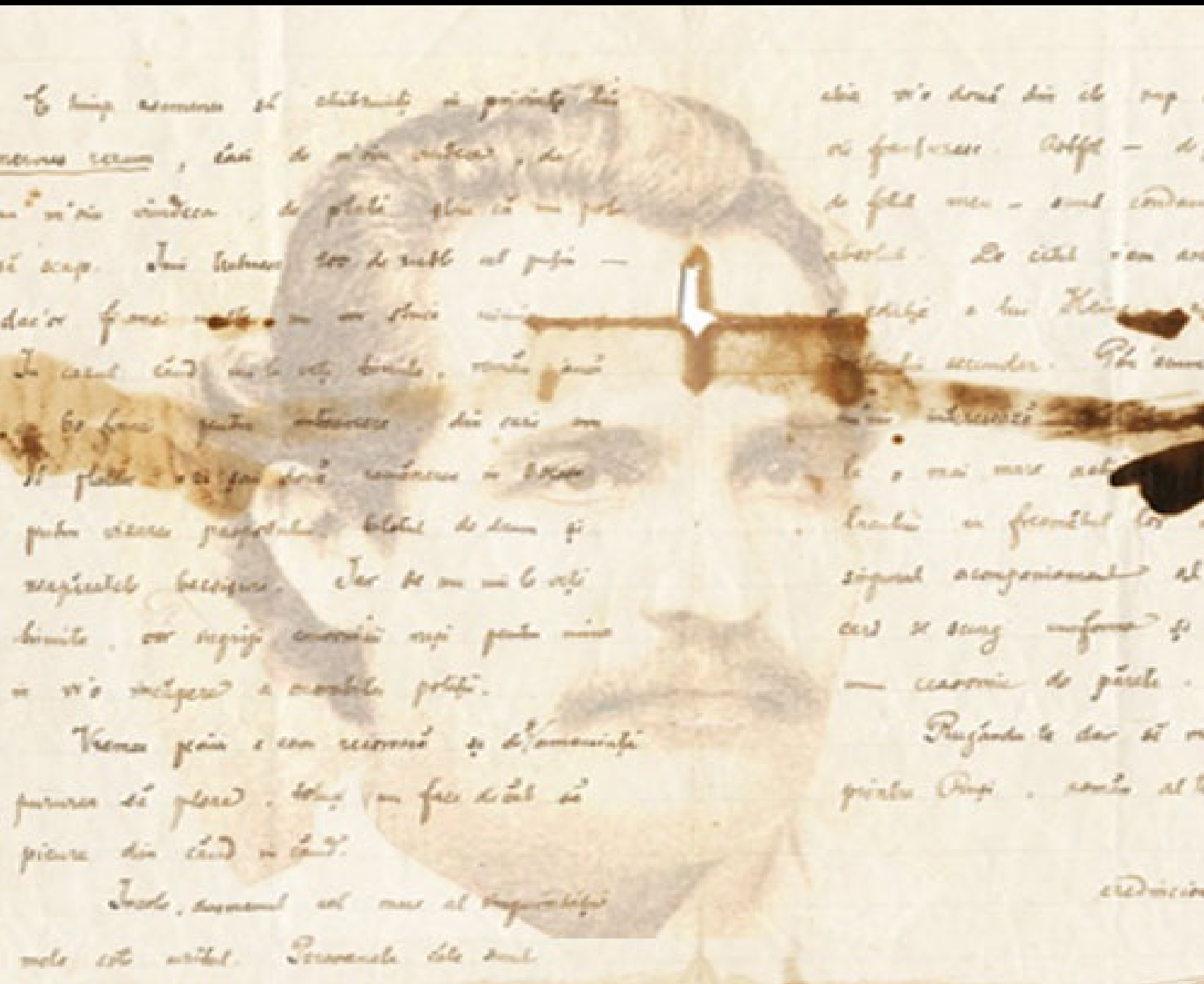

Scrisori alese din corespondența lui Eminescu

Publicată în 2015 *în colecția* Cărți electronice gratis și legal

Ediție îngrijită și note de a reader

Pe copertă: am combinat o poză și o scrisoare a lui Eminescu, din 1884-1885, din timpul bolii (poza e făcută la Iași la Nestor Heck)

Notă asupra ediției

Scrisorile au fost selectate dintre cele cuprinse în volumul XVI din operele complete ale lui Eminescu, editate sub egida Academiei Române - volumul *Corespondență. Documentar*, coordonat de Dimitrie Vatamaniuc, publicat în anul 1989 (majoritatea scrisorilor fiind publicate și anterior în presă și alte cărți), deci sunt în prezent în domeniul public, cu copyright expirat după legile României și Uniunii Europene, pentru că la scrierile publicate postum, copyrightul durează 25 de ani de la prima publicare. N-am putut include și scrisori din cartea *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu - Veronica Micle*, pentru că acelea, publicate pentru prima dată abia recent, în 2000, sunt încă protejate de copyright (am inclus doar cele câteva fragmente care apăruseră deja în *Corespondență. Documentar*).

Am ales acele scrisori care prezintă interes pentru cititorii care vor să cunoască mai bine viața și personalitatea lui Eminescu. În ele îl găsim pe poet la diverse vârste și etape de viață, de la studentul de 20 de ani care începea deja să-și facă un nume în literatură, până la omul sfârșit din anii întunecați ai bolii. Le-am grupat tematic - familie, dragoste, prieteni, literatură, serviciu, boală - dar am inclus și o cronologie în care am plasat scrisorile în contextul biografiei poetului, iar la sfârșit informații despre destinatari (cu scrisorile care li se adresează sau care îi menționează).

Preluând scrisorile alese din volumul *Corespondență. Documentar*, am preluat de acolo și datele estimate pentru cele care nu conțineau data și destinatarii presupuși pentru cele în care destinatarul nu era specificat. Au fost marcate cu [] completările editorilor și cu *** cuvintele indescifrabile.

Notele de subsol, cronologia și informațiile despre destinatari le-am alcătuit atât cu ajutorul cărților - *Amintiri* de la Junimea ale lui Iacob Negruzzi și Gheorghe Panu, *Mărturii despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani, Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit, Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu - cât și cu ajutorul internetului, folosind dictionarele românești de la DEX Online și alte dicționare online, germane mai ales, dar și Google Translate și desigur Wikipedia. Indicii numerici trimit la note din subsolul scrisorii respective, cei cu litere la o notă de la o scrisoare anterioară, iar cei cu asteriscuri la notele adăugate la sfârșitul scrisorilor chiar de Eminescu.

a reader

Cronologia scrisorilor

15 ianuarie 1850 sau 20 decembrie 1849
Se naște Mihai Eminescu, fiul lui Gheorghe și Raluca Eminovici, proprietarii moșiei Ipotești, unde își petrece copilăria.

După o adolescență aventuroasă - studii liceale la Cernăuți întrerupte la 14 ani de fuga cu o trupă de teatru, mic funcționar la Botoșani la 15 ani, debut la 16 ani în revista *Familia*, peregrinări prin Ardeal la 17 ani și încercare nereușită de a-și relua studiile la Blaj, sufleor de teatru la București la 18 ani - în toamna lui 1869, la 19 ani, Eminescu pleacă la facultate la Viena.

1870 - la 20 de ani - student la Viena
Eminescu audiază cursuri diverse: filosofie, drept, lingvistică, istorie, anatomie... Începe să publice poezii în *Convorbiri literare* - *Venere și Madonă, Epigonii* - și începe corespondența cu redactorul revistei, Iacob Negruzzi. Se împrietenește cu Ioan Slavici, coleg de facultate, pe care îl încurajează să scrie.

[scrie lui Iacob Negruzzi, din Viena, în 17 iun. 1870]

[scrie lui Negruzzi, din Viena, în 4/16 sept. 1870]

1871 - la 21 de ani - student la Viena
În vacanță participă la serbarea de la Putna (fiind unul dintre studenții organizatori).

[scrie lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871]

[scrie lui Negruzzi, din Viena, în 11 feb. 1871]

[scrie lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871]

[scrie fratelui său Șerban Eminovici, în 16 dec. 1871]

[scrie unui destinatar timișorean neidentificat, poate Petru Cermena? - din Viena, din sutdenție - între 1869-1871 - ciornă]

1872 - la 22 de ani - student la Viena / student la Berlin
Este considerat de Titu Maiorescu "poet, poet în toată puterea cuvântului" și plasat "îndată după Alecsandri" în articolul *Direcția nouă în poezia și proza română*.

[scrie părinților săi, Gheorghe și Raluca Eminovici, din Viena, în 10 feb. 1872]

[scrie surorii sale Harieta Eminovici, din Viena, prin feb. 1872 - ciornă]

[scrie părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872]

[scrie lui Titu Maiorescu, în aug. 1872, din Botoșani, în vacanță]

În toamnă, la îndemnul și cu susținerea Junimii, pleacă la Berlin, în vederea unui doctorat în filosofie .

1873 - la 23 de ani - student la Berlin
Eminescu studiază filosofia la Berlin; pentru a se întreține, lucrează la Agenția Diplomatică Română din Berlin (cu rol de ambasadă, când România nu era încă independentă), ca secretar particular al ministrului (ambasadorului) Theodor Rosetti (junimist), apoi al succesorului acestuia, Kretzulescu.

[scrie părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873]

[scrie părinților săi, din Berlin, în 22 iun. 1873]

[scrie unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

[scrie tatălui său, din Berlin, între dec. 1873 - ian. 1874 - ciornă]

1874 - la 24 de ani - student la Berlin / bibliotecar la Iași
În vacanța de vară, după o călătorie la Koenigsberg (azi Kaliningrad), Eminescu se întoarce în țară și se stabilește la Iași, unde lucrează ca bibliotecar, sperând să revină în Germania ca să-și susțină doctoratul (ceea ce nu se va întâmpla).

[scrie lui Ioan Al. Samurcaș, secretarului Agenției române din Berlin, în 19 sept. 1874]

[scrie tatălui său, în 4/16 nov. 1874]

[scrie lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874]

[scrie tatălui său, între 10 - 25 nov. 1874]

[scrie lui Ioan Al. Samurcaș, în 1 dec. 1874]

1875 - la 25 de ani - bibliotecar / revizor școlar la Iași
Eminescu devine revizor școlar (inspector pentru clasele primare), la propunerea lui Maiorescu, pe atunci ministrul instrucțiunii (învățământului). Se împrietenește

cu Ion Creangă, pe atunci învățător, și îl introduce la Junimea.

[scrie lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875]

[scrie lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, prin nov. 1875 - ciornă]

[scrie lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, în dec. 1875]

1876 - la 26 de ani - revizor școlar / ziarist la Curierul de Iași
Cade guvernul conservator, vin la putere liberalii și în consecință Eminescu este concediat din postul de revizor și dat în judecată pentru nereguli de la bibliotecă; devine ziarist la Curierul de Iași. Perioadă frământată și pe plan sentimental - relația cu Veronica cunoaște suișuri și coborâșuri.

[scrie lui Petre Carp, ministrul învățământului, în 27 mar. 1876,]

[scrie lui Iacob Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876]

[scrie lui Gheorghe Chițu, ministrul învățământului, în 4 mai 1876]

[scrie lui Gheorghe Chițu, în 26 mai 1876]

[scrie lui Leonida Panoplo, prin mai - iulie 1876 - ciornă]

[scrie către Veronica, în 30 aug. 1876]

[scrie către Veronica, în perioada ian. - iun. 1876 - ciornă]

[scrie lui Samson Bodnărescu, în 25 nov. 1876]

1877 - la 27 de ani - ziarist la Curierul de Iași / ziarist la Timpul, la București
În toamnă, la invitația lui Slavici și Maiorescu, Eminescu se mută la București și devine ziarist la Timpul, ziarul partidului conservator.

[scrie lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877]

[scrie lui Ioan Slavici, în 12 oct. 1877]

1878 - la 28 de ani - ziarist la Timpul, la București
În redacția Timpul, Eminescu este coleg cu vechii săi prieteni Ioan Slavici și I.L. Caragiale (adus de el la Timpul), mai târziu și cu un tânăr scriitor evreu, Ronetti Roman. Concediu la moșia Florești.

[scrie lui Negruzzi, din București, în 9-23 feb. 1878 - ciornă neterminată]

[scrie lui I.L. Caragiale și Ronetti Roman, din Florești, în 13 iul. 1878 - ciornă]

[scrie tot atunci, din Florești, unui destinatar necunoscut, poate Theodor Rosetti, în vara lui 1878 - ciornă]

[scrie lui Ion Creanga, în 25 dec.1878]

1879 - la 29 de ani - ziarist la Timpul, la București
În august moare Ștefan Micle. Veronica vine pentru o vreme la București, fac planuri de căsătorie, Eminescu caută serviciu la Iași.

[scrie către Veronica, în perioada 5 - 11 aug. 1879 - ciornă]

[scrie lui Al. D. Xenopol, în 1879, din Iași - ciornă]

1880 - la 30 de ani - redactor-șef la Timpul, la București
Devine redactor-șef și în consecință foarte ocupat - uneori scrie aproape singur ziarul. Ruptură temporară cu Veronica. Pasiune de scurtă durată pentru Cleopatra Poenaru Lecca. La Iași, Veronica flirtează cu Caragiale.

[scrie surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880]

[scrie către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880 - prima ciornă]

[scrie către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880 - a doua ciornă]

1881 - la 31 de ani - redactor-șef la Timpul, la București
Publică *Scrisorile I - IV*. Se împacă în decembrie cu Veronica.

[scrie tatălui său, în 18 mar. 1881]

[scrie lui Negruzzi, din București, în 18 mar. 1881]

[scrie lui Negruzzi, din București, pentru aniversarea Junimii din nov. 1881]

[scrie către Veronica, în 28 dec. 1881]

1882 - la 32 de ani - ziarist la Timpul, la București
Conducerea Timpului e preluată de G. Păucescu, Eminescu contribuind cu 3 articole pe săptămână. Se simte foarte obosit. Concediu la Constanța.

[scrie către Veronica, în 3 ian. 1882]

[scrie către Veronica, în 11 ian. 1882]

[scrie către Veronica, în 21 feb. 1882]

[scrie către Veronica, în 28 feb. 1882]

[scrie către Veronica, prin mar. 1882]

[scrie către Veronica, în 27 mai 1882]

[scrie către Veronica, în 31 mai 1882]

[scrie către Veronica, în 3 iun. 1882]

[scrie către Veronica, în 16 iun. 1882, din Constanța]

[Fragmente de scrisori către Veronica]

1883 - la 33 de ani - ziarist la Timpul / internat la ospicii din București și Ober-Döbling, lângă Viena
Publică *Luceafărul*.

[scrie lui Lascăr Catargiu, liderul partidului conservator, în 15 feb. 1883]

[scrie lui Titu Maiorescu, în 2/14 iun. 1883]

[scrie lui Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în iunie 1883]

În 28 iunie, Eminescu înnebunește și este internat cu diagnosticul de manie acută la sanatoriul *Caritatea* al doctorului Suțu. În toamnă este trimis la sanatoriul austriac din Ober-Döbling, lângă Viena.

Boala lui Eminescu, tulburarea bipolară (psihoza maniaco-depresivă) se manifestă prin perioade alternante de manie și depresie, cu intervale de aparentă normalitate între ele; în aceste intervale lucide a scris scrisorile ce urmează.

În decembrie, pe când el era internat la Döbling, i se publică prima carte: *Poesii* - ediție îngrijită de Maiorescu.

1884 - la 34 de ani - internat la Ober-Döbling, lângă Viena / subbibliotecar la Iași

Aparentă (temporară) însănătoșire. Este externat și trimis într-un sejur în Italia (Veneția, Milano, Florența) cu Chibici, apoi revine în țară și devine subbibliotecar la Iași, dar e din ce în ce mai deprimat.

[scrie lui Al. Chibici Râvneanu, din sanatoriul din Ober-Döbling, lângă Viena, în 12/24 ian. 1884]

[scrie lui Maiorescu, din Viena, în 4/16 feb. 1884]

[scrie lui Chibici, în 20 oct. 1884]

1885 - la 35 de ani - subbibliotecar la Iași
La bibiliotecă, studiază limba și scrierea sanscrită, traducând un manual german. În august face o cură de băi la Liman, lângă Odesa.

[scrie lui Vasile Burlă, din Liman, lângă Odesa, în 12 aug. 1885]

[scrie lui Petru Novleanu, din Liman, în 15 aug. 1885]

[scrie lui Petru Novleanu, din Liman, în 18 aug. 1885]

[scrie lui Petru Novleanu, din Odesa, în 2 sept. 1885]

1886 - la 36 de ani - subbibliotecar la Iași / internat la ospiciul Mănăstirii Neamț.
Un nou episod maniacal determină internarea lui Eminescu la ospiciul Mănăstirii Neamț.

1887 - la 37 de ani - internat la ospiciul Mănăstirii Neamț / îngrijit de Harieta la Botoșani.
Eminescu își revine din nou. Cum prin ziare circulau informații despre boala lui (unele exagerate), Eminescu le scrie amicilor din presă că e sănătos.

[scrie lui Gheorghe Panu, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887]

[scrie lui Alexandru Vlahuță, de la Mănăstirea Neamțului, în 26 ian.1887]

[scrie lui Negruzzi, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887]

Este externat și vine la Botoșani, la sora sa Harieta, care, deși infirmă, îl îngrijește cu mult devotament. Diagnosticat greșit cu sifilis de medicul local, este tratat cu frecții cu mercur (aplicate chiar de Harieta) care e posibil să îi fi grăbit moartea.

[scrie lui V. G. Morțun, editor, în 10 nov. 1887]

[scrie lui V. G. Morțun, în 22 nov. 1887 - ciornă]

[scrie lui A.C. Cuza, în 5 dec. 1887]

1888 - la 38 de ani - îngrijit de Harieta la Botoșani / ziarist la București

[scrie lui Maiorescu, din Botoșani, în 14/26 mar. 1888]

Veronica vine la Botoșani și îl ia pe Eminescu la București, unde redevine ziarist, scriind la *România liberă* și la *Fântâna Blanduziei*. Traduce piesa *Lais* după *Le joueur de flûte* de Émile Augier, despre o curtezană antică și, după unele ezitări, o citește la Maiorescu, fără a preciza că e doar traducere.

[scrie lui Nicolae Petrașcu, prin sept.-oct. 1888]

[scrie lui Nicolae Petrașcu, tot prin sept.-oct. 1888]

15 iunie 1889 - la 39 de ani - moare
Eminescu moare la sanatoriul Caritatea al doctorului Suțu, unde fusese internat ca urmare a unui nou episod maniacal.

Scrisori de familie sau despre familie

De la Viena

[părinților săi, Gheorghe și Raluca Eminovici, din Viena, în 10 feb. 1872, la 22 de ani]

Viena, în 10 februariu 1872

Scumpii mei părinți,

Astăzi ies pentru prima oară din casă după o troahnă[1] îndelungată și după o desăvârșită lipsă de apetit, care-a ținut mai douăzeci de zile. Înainte de două zile am început a avea un apetit mai bun și acum reintru în obișnuințele de mai înainte și în traiul ce-l duceam înainte de boală. Mă simt mai tare și gălbinarea[2] e ca și dispărută de pe piele și din față, numai în albul ochilor se mai vede.

V-aș fi scris mai de mult, dar eram într-o stare sufletească atât de amărâtă și de răutăcioasă din cauza boalei mele încât mai mă temeam să vă scriu sub inspirațiunea acelei rele dispoziții. Mai adaog că scrisoarea d-voastre cea din urmă, în care mi se comunică lucruri așa de triste, mi-a mărit boala și mă făcură și mai oțărât de cum eram.

Nimeni nu venea la mine, pentru că oprisem pe orișicine de a veni, și astfel rămăsesem numai în prada cugetărilor și închipuirilor mele, cari numai senine nu puteau fi.

Doctorul mi-a spus că principala cauză[3] a boalei mele a fost izolarea deplină în care trăiesc și încunjurarea societății și a oamenilor. Eu nu cred să fie asta. E drept că nu mă duc decât foarte rar în adunări, însă totuși mă duc câteodată.

Vă rog și de asta dată ca să-mi trimeteți banii cam așa ca pe la 25 a lunei să-i capăt, căci, deși vă va fi făcând greutăți, totuși nu știți cât de mult bine îmi faceți cu aceasta. Oriunde locuiesc, e natural ca aceia trebuie să fie oameni săraci, cari așteaptă ziua în care am să le plătesc locuința ca pe o sărbătoare, căci în genere e una din resursele lor principale. Acuma locuiesc asemenea la niște oameni foarte de treabă, căci în decursul boalei mele au fost modele de amabilitate, dar sunt foarte săraci. Eu nu le pot răspunde altfel la amabilitatea lor decât cel puțin prin punctualitate.

Ba chiar, dacă ați anticipa și mi-ați trimite vro trei galbeni după primirea acestei epistole, iară restul pe la 25, cum am spus, ați face foarte bine — se-nțelege, dacă, în împrejurările dv. grele, vă este cu putință. După cum veți fi

înțeles, am nevoie de o restaurare cum se cade, și sunt multe lucruri care ar putea s-o grăbească și de cari trebuie să mă lipsesc, din cauze lesne de gâcit.

Sărutându-vă mâinile și îmbrățișând pe Șerban[4] și Matei[5], rămân al d-voastre

supus fiu
Mihai

---

1. *troahnă* - guturai, răceală, gripă, boală contagioasă (sursa: DEX online)

2. *gălbinare* - hepatită

3. *„că principala cauză a boalei mele a fost izolarea”* - izolarea nu putea fi cauza hepatitei (boală virală, contagioasă), probabil doctorul se referea la starea lui sufletească, la depresie.

4. *Șerban* - fratele lui cel mai mare, era cu 9 ani mai mare decât Eminescu; studiase medicina; era acasă la Ipotești când Eminescu era la Viena, apoi mai târziu la Berlin în același timp cu Eminescu; va muri într-un spital din Berlin, bolnav psihic și de tuberculoză.

5. *Matei* - fratele lui cel mai mic, era cu 6 ani mai mic decât Eminescu; va fi ofițer și singurul dintre frați care va ajunge la bătrânețe.

[părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872, la 22 de ani]

Viena, 18 mart 1872

Scumpii mei părinți,

Anul acesta e într-adevăr un an nefast pentru mine. Abia am scăpat de catarul[1] de stomac și de gălbinare și m-a cuprins o aprindere de mațe care-a ținut trei săptămâni și era să mă coste viața. Și această boală a fost unită cu o lipsă deplină de apetit, astfel încât, părăsind patul după trei săptămâni de zăcere, arăt mai mult a mumie decât a om. În vremea din urmă am mai căpătat durerea de urechi[2] care-am mai avut-o când am locuit la Blanchin[3] în Cernăuți[4]. Această durere ține adesea ceasuri întregi și, daca m-a apucat o dată în zi, nu mai pot nici gândi, nici lucra nimic ziua-ntreagă. De doctori, precum știți, nu poate fi vorba cu mijloacele mele, singurele consilii ce le-am căpătat au fost de la elevii de medicină pe cari i-am

întrebat. Aprinderea de mațe e ca și trecută, pentru că de vro trei zile iar am apetit, durerea de urechi cred că va înceta cu venirea căldurelor și cred c-or trece toate celea cu vremea. E drept că m-am și săturat de ele.

Banii lunari vă rog a-i trimite nemijlocit după primirea acestei epistole — căci sunt cu desăvârșire lipsit în momentul de față. Afară de cauzele, lesne de priceput, cari-și au naștere în boala mea, se mai adaogă și scumpetea cea cumplită ce-a început a domni aicea. Toate celea costă azi cel puțin cu o a treia parte mai mult de cum costau înainte de un an, și la toate astea espoziția-i de vină. Așa se zice — dar eu cred că-i numai un pretest spre-a urca prețurile, căci până la espoziție[5] mai e un an. Vă spun drept că trăiesc cu mare greutate. În momentul în care vă scriu aceste șiruri mă aflu în lipsă deplină de bani, așa încât voi trebui ca mâni să împrumut de la cineva, deși și împrumutarea e grea, căci cunoscuții mei, studenți ca și mine, n-au nici ei de unde.

Rugându-vă încă o dată să-mi trimiteți imediat bani, îmbrățișez pe Șerban, pe Harieta[6] (căreia-i mulțămesc pentru scrisoare), pe Matei, vă sărut mînile și rămân cu iubire și respect

al d-voastre supus fiu
Mihai

---

1. *catar (de stomac)* - inflamație a mucoasei unui organ, însoțită de secreție abundentă (sursa: DEX online)

2. *durerea de urechi* - otită

3. *Blanchin* - profesor de franceză, una dintre gazdele lui Eminescu pe când era elev la Cernăuți.

4. *Cernăuți* - orașul unde făcuse Eminescu școala - a fost, pe rând, în Moldova, Austria (pe vremea lui Eminescu), România, URSS, Ucraina.

5. *„până la espoziție mai e un an”* - era vorba de Expoziția Internațională de la Viena din 1873.

6. *Harieta (Henriette)* - sora lui cu 4 ani mai mică; era infirmă din copilărie, picioarele îi erau semiparalizate. Dintre frați, era cea mai atașata și apropiată sufletește de el; îl va îngriji după îmbolnăvirea lui.

[surorii sale Harieta Eminovici, din Viena, prin feb. 1872, la 22 de

ani - ciornă]

[februarie 1872]

Mult iubită Harietă,

Am citit scrisoarea din urmă de-acasă. Eram singur eu bolnav și lipsit de cugetare, de aceea nu ți-am scris îndată. Altfel acuma sunt bine și cred că și tu. Ascultă, pentru că am să-ți spun ceva, dar să fie-n taină. Am auzit că tu dorești ceva și că nu spui nimărui ceea ce dorești. Acuma te-ntreb: nici mie nu ?

Te rog să-mi scrii, ca să știu cel puțin eu, — închide scrisoarea frumușel și mi-o trimite fără s-o știe nimenea, vom vedea atunci ce lucru mare e. Te sărut Haritiță de o mie de ori, te rog să-mi răspunzi la ce te-ntreb și rămân

al tău frate

Mihai

[fratelui său Șerban Eminovici, din Viena, în 16 dec. 1871, la aproape 22 de ani]

Viena, 16/12 871

Dragă Șerbane,[a]

Iartă-mă dacă nu ți-am răspuns nemijlocit la scrisoarea ta. Sunt și voi rămânea, în punctul acesta, dificil.

Un aparat de faradizațiune[1] *(für Nervenlähmung)*[2] costă 24 fl. — fără transport.

Îmi cei să-ți scriu numele *Armenvater-ului*[3] la care șade Hynek. Asta iar n-o pot face nemijlocit. Mi-am câștigat aicea pintre cei din Botoșani numele de gură-rea, pentru că li-a plăcut unora cari-au răspândit ei singuri faime[4] despre Enacovici ș.a. ca să mă numească pe mine de iscoditori acelora. De-aceea ceea ce pot afla trebuie să mi se prezinte ca din întâmplare și să nu semene că am căutat a afla *anume* faima cutare or cutare.

Te rog totodată să observi încă una. Deși am sosit în Viena mai târziu de zi întâi totuși toate plățile câte am să le fac sunt la zi întâi. Ce pozițiune mi se creează de esemplu când acuma la anul nou n-aș avea bani sau când voi să mă mut ?. Termine de mutare, termine de plată — în fine terminele dătătoare de măsură sunt la zi întâi. Tata poate să-mi scadă cândva acele zile, numai s-o facă în vremi mai oportune, de es. la vară, iar nu în mijlocul iernei. Te rog ca chiar banii ce mi i-

ați trimis mai mult la început lunei curente să nu mi-i scădeți acuma, ci în altă lună. La întâi ianuariu fiece om e silit aicea ca să deie bacșișuri de cel puțin câte-un fiorin[5] — la birt, la cafenea, în fine pretutindenea.

De-aceea lasă-te rugat și convinge pe tata ca să-mi trimeată banii cu două-trei zile nainte de zi întâi. Afară de-aceea, am să mă mut, fiindcă șed foarte departe de Universitate.

Roagă pe Harieta să mă ierte dacă nu i-am răspuns la scrisorile ei**.**

Astfel, în ajunul acelei nenorocite espoziţiuni s-au scumpit așa toate celea aicea că abia pot trăi din ceea ce-mi trimite tata. De-aceea cred că ar fi consult, ca pe semestrul viitor să mă duc la o altă universitate, în provinție.

Matei[b] să nu-mi trimeată epistole nefrancate, după cum mă amenință, căci îi cunosc scrisoarea și nu le voi primi. Trebuie să plătesc câte 22 de cruceri[6] pe fiecare.

Iartă că-ți scriu așa de urât — dar nu sunt amic al formalismului. Nici pe tine eu nu te oblig defel să-mi scrii caligrafic.

Sărut mâna mamei și tatei — vă-mbrățoșez pe toți și rămân al

tău iubitor frate
Mihai

Nu uita te rog... înainte de zi întâi a lui ianuariu !

---

1. *faradizaţiune* - (după Michael Faraday) stimularea sau tratarea mușchilor sau nervilor cu curent electric alternativ indus (sursa: dictionary.com).

2. *für Nervenlähmung (germ.)* - pentru paralizie (a nervilor) - probabil Șerban voia să o trateze pe sora lor Harieta.

3. *Armenvater (germ.)* - cineva care se ocupa de săraci (literal: tatăl săracilor).

4. *faime* - zvonuri

5. *florin* sau *fiorin* (prescurtat *fl.*) - moneda austriacă de atunci.

6. *crucer* - creițar, monedă austriacă de valoare mică, pe atunci a suta parte dintr-un florin - germ. Kreuzer

[unui destinatar timișorean neidentificat, poate Petru Cermena? - din Viena, din sutdenție - între 1869-1871 - ciornă]

[Viena, 1869-1871]

M[ult] st[imate] d. C....,

De mine nu vă veți fi aducând aminte, deși am avut onoarea de-a vorbi cu d-voastră, poate că v-a scăpat chiar și urma numelui meu, prin urmare este o cutezare a mă-ndrepta la d-v. c-o întrebare pe care, credeți, numai deplina nesiguranță în care sta[u] m-a putut sili s-o fac. *Posito*[1] că un om strein v-ar ruga pentru o lămurire care ar fi [în] stare de a scoate o familie întreagă dintr-o penibilă nesiguranță, totuși d-v. n-ați avea inima să-i refuzați această lămurire și este probabil că i-ați răspunde chiar dacă acest răspuns v-ar costa timp și supărare. Iată pe scurt ce vă rog. În Temișoara trebuie să fi trăind un om sub numele Nicolae Eminovici,[2] scriitor la advocatul Emmerich Christiani. Acest om este fratele meu. Nu știu de ani nimica de el; el n-a răspuns la multe scrisori trimise de-acasă, de aceea familia e-n eternă nesiguranță dacă e mort sau de mai trăiește încă, și, dacă trăiește, *cum* ? În anul 1867[3] am avut onoarea a vorbi cu d-v., prin urmare, față cu îndoielele penibile ale familiei, mi-am adus aminte de numele d-v. ș-am gândit că, prin poziținea distinctă ce ocupați, veți fi în stare să-mi dați o asemenea relațiune. Cugetați după aceea că v-aș fi păstrat desigur această supărare într-o cestiune pentru d-v. indiferentă.

Așteptând un grabninc răspuns, am onoarea a mă semna al d-v.
prea supus

---

1. *posito (lat.)* - să zicem că, preuspunând că
2. *Nicolae Eminovici (Neculai / Nicu)* - al doilea frate, cu 7 ani mai mare decât Eminescu; studiază dreptul la Sibiu, apoi lucrează la Timișoara; va reveni la Ipotești, dar se va îmbolnăvi (probabil psihic) și se va sinucide în 1884.
3. *„În anul 1867”* - în 1867, la 17 ani, Eminescu era prin Ardeal, pe la Blaj și la Sibiu, încercând fără succes să își reia studiile; în Timișoară însă se știe că a ajuns în1868 (la 18 ani), ca sufleor într-o trupă de teatru în turneu.

De la Berlin

[părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873, la 23 de ani]

Berlin, în 17 iuni 873

Scumpii mei părinți,

De două ori am scris lui Iorgu[1] și n-am căpătat nici un răspuns, așa încât nu știu cum vă aflați acasă și tăcerea fratelui mă împle de neliniște. Afară de aceea i-a scris și Șerban de două ori și, după cum mi-a spus înainte de vro 4 zile, nici el nu căpătase încă răspuns. Vă rog dar a mă scoate din această neliniște și a-mi răspunde numaidecât în urma primirei scrisorii de față. Pe la finea lui august sau începutul lui septemvrie gândesc că mi-oi isprăvi esamenele și m-oi întoarce-n țară. Aștept cu nerăbdare capătul vieții mele de student, care desigur că pentru mine numai plăcută n-a fost.

Pe Șerban[a] îl văd rar, căci șede foarte departe de mine. Dacă vorbesc cu el despre afacerile lui, el nu mă clarifică niciodată într-atâta ca să știu ce are de gând să facă. Ceea ce știți d-voastre despre el știu și eu... și nici cred ca să-i fi descoperit el vrunui om din lume tot ce gândeste. Altfel el o duce destul de pasabil; are amici, cunoștințe cu doctori germani, și societatea lui e foarte căutată. El e și membru la o societate științifică-medicală. Ce sunt românii cari învață medicina aicea pe lângă el ? Pot să zic că dispar ... și cu toate acestea ... Eu o spun curat, nu-l înțeleg și pace. Eu gândesc că n-ar avea decât să se prezinte aici, la Universitate, pentru ca să-l facă de trei ori doctor, dacă nu este încă. Aici în Berlin poartă acest titlu fără ca cineva să i-l contesteze, scrie rețete, face chiar vizite, căci după legile prusiane[2] [î]i este permis aceasta, se-nțelege că sub responsabilitatea sa personală. Dar presupunem c-ar rămânea chiar aici, ce viitor îl poate aștepta în mijlocul unui oraș unde sunt atâția alții ?

Aștept un grabnic răspuns, vă sărut mînile, sărut pe Iorgu, Harieta și Aglaia[3] (care pare că e acasă) și rămân al d-voastre

supus fiu
Mihai

---

1. *Iorgu* - al treilea frate, cu 6 ani mai mare decât Eminescu, ofițer, era atunci la Ipotești, bolnav; moare peste 3 luni, în septembrie 1873.

2. „după legile prusiane” - Berlinul era capitala Prusiei, in jurul căreia se închegase Imperiul German, prin unirea celorlalte state germane în 1871 (deci de 2 ani).

3. *Aglaia* sau *Aglae* - sora lui Eminescu, cu 2 ani mai mică, se măritase cu profesorul Ioan Drogli (mult mai vârstnic decât ea), s-au stabilit întâi la Suceava, apoi la Cernăuți și au avut doi băieți; pasionată de teatru, juca în

spectacole de amatori.

[părinților săi, din Berlin, în 22 iun. 1873]

Berlin, 22 iun. 873 st.n.[1]

Scumpii mei părinți,

Sunt aproape două luni de când n-am primit nici un răspuns la vrouna din scrisorile mele. Cauza tăcerei d-voastre n-o cunosc și tocmai aceasta mă neliniștește, căci îmi închipuiesc astfel o mulțime de probabilități care de care mai întristătoare. Afară de aceea mă văd constrâns și de împrejurări ca să vă rog pentru ratele pe iuliu și august și o fac aceasta cu inimă cu atât mai grea pentru că nu știu dacă împrejurările în cari vă aflați acuma nu vă fac penibilă realizarea sumei pe care-mi veți trimete-o. Dar în curând vor înceta acestea toate. Întru cât privește taxele de doctorat, voi face tot ce-mi stă în putință ca să vă scutesc de răspunderea lor și am din mai multe părți promisiuni de-o pozitivitate oarecare. Afară de aceea cred că zilele astea va sosi și Rosetti,[2] agentul nostru din Berlin, și voi intra cu el în relațiunile în cari am stat odată.

O noutate care vă va interesa poate este că a murit aici în Berlin Matache Beldiman,[3] un văr a lui Alecu și cumnat a lui Rosetti.

Tinerimea română de aici a asistat la ceremonia funebră. Afară de aceea am făcut aicea cunoștință locotenentului Balș (ginerele lui Florescu), a doamnei Ghica (născută Rosnovanu) și a madamei Beldiman, soția lui Alecu și-mi pare că fata lui Calimah.

Eu aș ține-o de rău lui Iorgu că nu mi-a scris de atâta vreme vo două-trei șiruri, dar aștept de la d-voastră informația dacă n-a fost oprit prin indispozițiile sănătății lui ca să-mi scrie. Vă sărut mînile, îl sărut pe Iorgu și pe toți de acasă și, în așteptarea unui grabnic răspuns, rămân al d-voastre

Supus fiu
Mihai

Adresa : M. Eminescu cand. phil.[4]
Berlin
Albrechtsstrasse No. 6 II. Treppen bei Lange

---

1. *st.n. (stil nou)* - după calendarul gregorian (cel de azi) - pe atunci în România încă se mai folosea calendarul iulian (pe stil vechi), care în sec. XIX era cu 12 zile în urma calendarului gregorian folosit în occident, a. î. 22 iun. 1873 st.n. era 10 iun. 1873 st.v.

2. *Theodor Rosetti* - junimist (membru fondator), om politic conservator, pe atunci agentul diplomatic al României la Berlin (un fel de ambasador), al cărui secretar particular era Eminescu.

3. *Beldiman, Balș, Florescu, Ghica, Rosnovanu* - mari familii boierești. La familia Balș slujise tatăl lui Eminescu, înainte de a deveni el însuși, cu sprijinul lor, mic boier (sulger, apoi căminar), de aceea era foarte interesat de familiile boierești, de genealogia lor.

4. *cand. phil.* - *candidatus philosophiae* (lat.) - doctorand la filosofie

[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

[Berlin, februarie—septembrie 1873]

Iubitul meu,

Aș fi dorit ca să nu fi trebuit să-ți scriu această epistolă, nici pentru. tine, pentru că te expune la o supărare, nici pentru mine, căci ea-ți va deschide fereștile spre-a te uita într-o casă care n-as fi dorit s-o cunoască nimenea-n lume, a mea adică. Nu știi ce tată am. Sărac și împovărat de o familie grea (șapte copii[1]), e cu toate astea înzestrat c-o deșertăciune atât de mare încât ar putea servi de prototip pentru acest viciu, după părerea mea cel mai nesuferit din lume.

Măritându-se soră-mea,[a] el i-a promis o zestre de două mii de galbeni. Este ridicul când un om promite înscris ceea ce nici are, nici poate realiza, dar obligațiunea față de cumnatu-meu este pozitivă, și bătrânul meu e ca și ruinat. Mai am o soră,[b] un geniu în felul ei, cu o memorie ca a lui Napoleon I[2] și c-o înțelepciune naturală cum rar se află. Dar ea-i pe jumătate moartă, căci e lovită de apoplesie. Am frați mai mari și [mai] mici decât ele [și] mine, fără poziținne-n lume—și asta nu din cauza lor, ci numai din a deșertului, care voia a face din fiecare din ei om mare, și sfârșea prin a-i lăsa cu studii neisprăvite, risipiți prin străinătate, fără subzistență, în voia sorții lor. O familie grea, îngreuiată încă prin deșertăciunea îndărătnicului bătrân, și întristarea mea cea mare este că eu ajut de-a [o-]ngreuia prin nefolositoarea mea esistență. Nu crede însă cumc-o fac din impuls propriu. Deja de la al 14-a și pân' la al 20-lea an mi-am câștigat pânea singur,[3] într-o viață aventuroasă și plină de nemulțămiri, și am făcut-o aceasta cu deplina conștiință a sacrificiului, iar nu din capriții copilăroase, precum protestam foarte des față cu cunoscuții mei, căci voiam mai iute să trec de-un lucru rău decât de fiul unui om sărac și van.

Această trăsătură de caracter, care a aflat-o el în urmă de la niște rude comunicative, l-au mișcat pe bătrânul meu foarte mult, căci oarecare noblețǎ de inimă nu i-am putut niciodată disputa, și el a voit să-mi dea pentru abnegațiunea mea o satisfacere în înțelesul splendid, trimițându-mă în străinătate pentru câțiva ani. Îmi pare rău c-am primit oferirea lui, căci sunt o greutate, nu pentru el, ci pentru familie. Nu am prejudiții și cu toate astea mi-ar părea rău dacă țărâna aceea,[4] unde zace ce-am avut mai scump în lume, ar încăpea în mâni străine. Iartă că devin sentimental — e o nerozie, dar n-am ce-i face, fiecare om își are pe-ale sale — afară de-aceea nu te oblig de-a le respecta. A opri calamitatea nu mi-a venit în minte, pentru că-i imposibil. Ceea ce aș fi voit e ca eu să nu fi adaogat defel la sporirea acelei greutăți ce apasă deja asupra acelei palme de pământ. Deciziunea mea-i luată. Nevoind nici să-mpărtășesc soarta fraților mei, risipiți pin străini, nici să adaog la lipsa lor, am decis să mă-ntorc în țară peste câtăva vreme și [să] m-arunc iarăși în valurile vieții practice. Mi-e indiferent cum — eu ș-așa nu mai pot fi fericit în lume; iar muncind nu-mi vor lipsi trebuitoarele de toate zilele, precum [î]mi lipsesc adeseori azi. Îmi venise într-un rând ideea, adică-n anul trecut, ca să cer un ajutor de la Junimea,[5] dar am fost în Iași și m-am convins în persoană cumcă societatea nu are mijloace, iar din sacrificii personale, în sensul strict al cuvântului, nu mi-a trecut nici prin minte vodată ca să trăiesc.

Am deci o rugă către tine. Știu că-i supărătoare — și numai eu știu cât m-a costat pân' m-am decis a lua condeiul ca să-ți scriu. Caută-mi o ocupațiune în Iași — ea poate fi foarte modestă și neînsemnată, căci nu sunt pretențios și știu a trăi cu puțin. De vei găsi ceva scrie-mi, dar nu spune nimărui. Dacă s-ar putea să trăiesc în Iași, să lucrez fără s-o știe nime, mi-ar părea și mai bine. De nu vei găsi o ocupațiune pentru mine, fă-te ca și cum n-ai fi primit scrisoarea asta, scrie-mi de altele și eu voi înțelege și voi tăcea. Mă vei întreba poate de ce nu m-am adresat către persoane mai influente decât tine — dar cu cât cineva e mai influent cu atâta trebuie să-mi calc mai mult pe inimă pentru a mă adresa la el. Ei nu cunosc aceste stări sufletești, la ce să te espui la oameni cari chiar prin vorba lor cred că-ți fac o onoare dacă ți-o adresează. Voi să reintru în nimicnicia din care am ieșit.

Te sărut
M. Emin[escu]

---

1. *șapte copii* - în ordinea vârstei: Șerban, Nicu, Iorgu, Mihai, Aglaia, Harieta, Matei.

2. *Napoleon I* (1769 - 1821) - împăratul Franței între 1804 - 1814 (și din nou, pentru 100 de zile, în 1815); Eminescu lucrase în perioada berlineză la o *Odă pentru Napoleon*, de la care, după mulți ani și multe transformări, va ajunge

în final la *Odă în metru antic*.

3. *„de la al 14-a şi pân' la al 20-lea an mi-am câştigat pânea singur”* - fusese pe la 14-15 ani mic funcţionar la Botoşani, iar pe la 17-19 ani sufleor de teatru.

4. *„ţărâna aceea”* - moşia părintească de la Ipoteşti, unde crescuse (în judeţul Botoşani).

5. *Junimea* - societate culturală din Iaşi din care au făcut parte Eminescu, Creangă şi Slavici. Avea înâlniri săptămânale în care membrii îşi citeau şi criticau reciproc creaţiile, organiza prelegeri pe teme culturale şi publica revista *Convorbiri literare*. Acorda burse de studiu tinerilor talentaţi, prin contribuţiile membrilor. Liderul Junimii era Titu Maiorescu - după mutarea lui la Bucureşti, societatea va funcţiona în paralel în ambele oraşe.

[tatălui său, din Berlin, între dec. 1873 - ian. 1874, la 24 de ani - ciornă neterminată]

[Berlin, decembrie 1873—ianuarie 1874]

Iubite Tată,

Dacă nu ţi-am scris pân-acuma cauza a fost neîncrederea cu care întâmpini orişice voinţă proprie a oricărui din fiii d-niei tale, neîncredere augmentată de privirea formalistă ce-o ai despre lume, după care orice om care nu caută decât a se chivernisi, după cum o numeşti d-ta, trebuie să fie un om de nimic. Eşti un părinte nenorocit — adevărat. Dar eşti nenorocit mai mult pentru că vrei ca fiecare să trăiască şi să-şi măsure paşii după cum doreşti d-ta. Când vorbeşti de fraţii mei, se poate că ei ţi-or fi greşit, căci ei poate te-au înşelat, poate ţi-au spus lucruri ce nu erau, eu nu-mi aduc aminte să fi păcătuit decât prin o extremă iubire de adevăr, şi de aceea-l spun şi acuma.

N-am putut pleca la moment din Berlin pentru că Rosetti[a] a făcut cu putinţă ca să rămân. El mi-a ridicat leafa la Agenţie[1] la 16 napoleoni[2] pe lună şi, fiindcă era singur aici, neavând pe nimeni în cancelarie, am crezut de dătoria mea să rămân c-un om la a cărui opinie bună am ţinut şi ţin. El în urmă a fost numit membru la Curtea de Casaţie[3] şi la urmaşul lui, fostul ministru Creţulescu,[4] am intrat în aceleaşi condiţii, într-o vreme în care eram de neapărată trebuinţă aici. Daca ţi-aş fi scris asta d-tale ai fi zis, după cum obicinuieşti, că îmblu cu minciuni, că îmblu să te-nşel ş. a. N-am voit să mă espun la asemenea laude şi de-aceea am tăcut. În sara chiar în care am primit bani din Lipsca[5] prin casa Wertheisner m-am dus la

agenție ș-am anunțat lui Rosetti plecarea mea și, daca n-am plecat, d-ta vei crede că nu-s așa de nebun să fi stat numai de flori de cuc aici.

---

1. *Agenția diplomatică a României la Berlin* - un fel de ambasadă, pe când România nu era încă independentă; acolo a lucrat Eminescu în anii studenției berlineze.

2. *napoleon* - monedă franceză de aur în valoare de 20 de franci, creată de Napoleon I dar rămasă în circulație (cu efigia schimbată) până la primul război mondial.

3. *Curtea de Casație* (azi Înalta Curte de Casație și Justiție) - tribunal suprem care poate anula sentințele ori judecățile altor tribunale. (sursa: DEX online)

4. *Kretzulescu (Crețulescu,* Krețulescu*)* - om politic, succesorul lui Theodor Rosetti în funcția de agent diplomatic al României la Berlin, l-a moștenit de la acela și pe Eminescu ca secretar particular.

5. *Lipsca* - vechea denumire românească (provenită din limbile slave) a orașului Leipzig.

De la Iași

[tatălui său, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

Iași, în 4/16 noiemvrie 874

Iubite Tată,

Șerban,[a] după cum prevăzusem, e alienat și totodată în stadiu foarte greu a boalei de plămâni. Încă înainte de-a intra în spital, îmi scrie d. secretar[1] al agenției, se observară semne de alienațiune a minții, care însă, crescând din ce în ce, au ajuns la un grad foarte mare. Întreținerea sa în spital costă opt napoleoni pe lună, sumă de care eu nu dispun. D-nul Krețulescu se-nțelege că nu poate lua asupră-și o asemenea sarcină, deși pân-acum au avut toate îngrijirile putincioase pentru însul. Vă rog a-mi răspunde grabnic ce puteți face și dacă-i puteți trimite cel puțin pe două luni deocamdată. Să-mi spuneți și cum stau toate acasă și să tăinuiți mamei cuprinsul scrisorii mele. Ministrul Cultelor[2] a fost în Iași. El știa deja

despre Șerban, dar, neavând nici o sumă disponibilă din buget, nu poate veni în ajutorul său.

Sărutându-vă mânile, rămân al d-voastre supus fiu
Mihai

---

1. *Ioan Al. Samurcaș* - secretar (oficial) al Agenției diplomatice a României la Berlin (pe când Eminescu era secretar particular al agentului diplomatic)

2. *Titu Maiorescu* - critic literar și om politic, fondator și lider al Junimii, era atunci ministrul instrucțiunii și cultelor.

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874]

Iași, în 4/16 noiembrie 874

Stimatul meu Domn,

După primirea întâiei dv. depeșe am voit să plec acasă, însă, fiind atunci membru al unei comisiuni examinătoare care nu poate aduce nici o hotărâre decât numai în complet fiind, o împrejurare ce exclude posibilitatea unui concediu, am trebuit să rămân aici până ce concursurile supuse judecării noastre s-au sfârșit. Depeșasem acasă, dar nu primisem nici un răspuns, ceea ce mărea încă neliniștea mea. În fine, obținând un congediu de 5 zile, am plecat, spre a găsi casa în dezordinea cea mai mare. E drept că, ajuns la Botoșani, v-am depeșat la Berlin (unde nu mai erați, după cum am putut vedea în urmă) că în cel mai scurt timp posibil vă voi trimite de cât voi putea dispune. Însă, mergînd la țară,[a] nu l-am găsit pe tată-meu acasă. El plecase la Praga, unde două surori ale mele, venind din Teplitz,[1] se-mbolnăvise de *typhus,* așa încât nici a scrie nu putuse în curs de 5 săptămâni de zile, așa că tata le crezuse rătăcite cine știe unde pin lume. În vremea cât fuseseră la băi cheltuise mai mult de trei mii fiorini, care sumă reprezintă venitul total al bătrânului meu de doi ani. El însuși era pe drum, deci nu știam nici unde să-i adresez o depeșă. Întors în Iași, n-am mai auzit de-atunci nimic de-acasă, deși am scris de mai multe ori. Revenind aici, am găsit depeșele ce mi le-ați fost trimis din cale și în urmă am primit și epistola în care-mi descrieți pe larg starea fratelui meu. La moment nu puteam scrie nici acasă, căci epistola ar fi găsit-o pe mama singură și i-ar fi cauzat o supărare cumplită, fără ca, cu toate acestea, să poată ajuta ceva. Deci am scris abia când puteam presupune că tată-meu a revenit.

N-am ştiut ce să vă răspund şi nu ştiu nici astăzi. Deşi de-atunci am văzut pe d. ministru de Culte[b] şi mi-a pomenit de incidentul din Berlin, totuşi pare a nu fi având nici o sumă disponibilă pentru a veni în ajutor. Afară de aceasta e şi drept că statul nu poate fi privit de-o instituţie de binefacere privată, şi numai din puntul de vedere cumcă parte mare din capitalurile de cari dispune au o origine menită la asemenea întrebuinţare ar putea să justifice o cerere în acest sens. Eu însumi am un salariu de 53 taleri[2] (200 l.n.[3]) şi altfel nici o avere pe baza căreia aş putea face un împrumut. Ştiţi ce va să zică a trăi într-un oraş românesc cu o sumă ca aceasta, unde nu există nici un mijloc soţial pentru comfortul amploiatului mic. Aicea trebuie să fii sau în rândul proletariatului orăşenesc, sau în rând cu oameni cari au şi avere privată. În această privire sunt chiar Bucureştii mai de preferat. În vremea din urmă am mai căpătat şi o aprindere la încheietura piciorului, care se vindică foarte încet şi e foarte dureroasă. Astfel mă mişc abia şi totuşi trebuie să-mi caut de serviciu şi să dau lecţii în Institutul Academic,[4] în care înlocuiesc pe Xenopol[5] în cursul de logică. Nici manual tipărit nu există, aşa încât, chinuit de nelinişte sufletească şi durere fizică, trebuie să şi lucrez la o scriere care cere toată liniştea şi o concentrare a cugetărei de care mai nu sunt capabil în împrejurările de faţă.

Vă rog mulţămiţi din partea mea domnului ministru[c] pentru bunăvoinţa nemărginită ce a arătat-o şi cu această ocazie. Mă tem că nu voi fi niciodată în stare să-i pot fi atât de recunoscător pe cât mă simt îndătorat la aceasta.

Chiar acuma voi scrie şi acasă şi sper că, de unde este de unde nu-i, vor trebui să se realizeze mijloacele pentru întreţinerea nefericitului meu frate. Îndată ce voi avea răspuns şi bani — căci vă asigur că nu voinţa, ci putinţa lipseşte — va voi trimite cât voi putea. Doamnei Lange îi scriu asemenea să îngăduie.

Vă doresc tot binele cu putinţă şi, rugându-vă să spuneţi salutările mele surorei d-voastre, rămîn al d-voastre devotat M. Eminescu

NB. Întâia dv. depeşă a fost greşită în text prin serviciul telegrafic. Până la scrisoare n-am ştiut nimic de alienaţiune.

---

1. *Teplitz* (azi *Teplice*) - localitate balneară pe atunci în Austro-Ungaria, azi în Cehia. Harieta mersese probabil la tratament, însoţită de cealaltă soră, Aglae.

2. taler - monedă germană de atunci.

3. *l.n.* - lei noi din vremea aceea.

4. *Institutul Academic* - liceu din Iaşi unde Eminescu a predat diverse materii ca profesor suplinitor.

5. *A. D. Xenopol* (1847-1920) - istoric junimist; era profesor la Institutul Academic.

[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874]

[10—25 noiembrie 1874]

Iubite Tată

Telegrama din Berlin din partea secretarului Agenției sună astfel: „Spitalul anunță că Șerban[a] a murit ieri. Luăm dispoziținni de înmormântare pentru miercuri. Telegrafiați nemijlocit intențiunile d-voastre". Se poate că secretariul credea că d-ta vei lua dispoziții deosebite în această privință.

În altă scrisoare, despre care v-am dat samă, el cerea ca să se plătească din parte-ne suma datorită spitalului de alienați în care fusese condus nefericitul Șerban și care se urcă la 40 taleri pe lună (160 franci) și alte dătorii mici. Maiorescu[b] promisese ca, începând de la 1 ianuariu anul viitor, să-i facă un mic ajutor lui Șerban de 60 franci pe lună. Acest ajutor se-nțelege că acum e de prisos. Pentru anul acesta, suma prevăzută în buget pentru asemenea scopuri fiind mântuită, n-a putut să-i ajute la moment.

Întrebarea principală este dacă puteți să faceți și această cheltuială, cea din urmă după cum vedeți, pentru un fiu nefericit, care desigur au greșit mai mult printr-o înnescută slăbiciune de caracter, căruia natura nu-i dăduse nici o energie și nici o putere. Șerban a fost un om slab, iar nu om rău — asta a fost părerea mea despre el întotdeauna — și desigur că a fost mai nenorocit decum merita să fie. El n-a avut pentru nimenea ură în lume, n-a avut nici o patimă urâtă și, dac-a greșit, nu din răutate, ci dintr-o nemărginită slăbiciune a greșit. El era un copil bătrân și astfel ar fi trebuit tratat. Acuma — se-nțelege că e prea târziu pentru orișice.

Mi-ar părea bine dacă ați răspunde cât de curând, pentru ca să știu cum să scriu secretariului agenției. Kretulescu[c] este, după cum v-am spus, un om care trece cu economia peste marginele cuvenite și ar avea mare neplăcere de-a se vedea supus la plata unor bani la cari nu-i îndătorat. El face bucuros toate mijlocirile cuvenite, dar însuși dă mai greu bani — și drept vorbind nici nu este dător s-o facă și ar fi necuviincios de-a pretinde un asemenea lucru de la el.

Aceasta e tot ce aveam a vă spune, pentru ca să știți ce să faceți.

Sărut mânile mamei și cred că veți tăinui încă această știre. Eu n-am spus-o nimărui, căci ușor ar veni și în Botoșani. Nu știe decât Chernbach, care-acum e-aici la telegraf.

Al d-voastre supus fiu
Mihai

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 1 dec. 1874, la aproape 25 de ani]

Iași, 1 decemvrie 874

Mult stimatul meu Domn,

Din scrisoarea alăturată a tatălui meu veți vedea cum stau împrejurările, adică foarte rău. Vă rog de-un lucru. Făceți-mi o listă a dătorielor sale, despre cari eu n-am știut nimic pân' la ultima dv. scrisoare. Un abuz de încredere e foarte mare lucru și-l dezaprob până și-n nefericitul meu frate[a]. Însă desigur că numai sub presiunea împrejurărilor îl va fi comis. Eu vă asigur că, pe cât eram în Berlin, am împărțit întotdeuna cu el pe cât aveam când avea nevoie de bani. Puneți în lista cerută prețul cu care el a vândut obiectele de valoare încredințate lui, căci eu cred că d-na Presber i le-a trimis ca să le vândă. Aceasta se vede indicat în pasagiul următor al scrisoarei sale : *„Bei meinem Umzuge von Berlin nach Creuz nach hatte ich mir Geld geliehen welches ich verzinsen muss. Dieses (Geld* scilicet) *bestand in Wertpapieren"*[1]. În fine codicii civili[2] cele mai multe cred că spun: ca la hârtii de valoare pierdute nu se plătește drept compensare decât cursul în care ele stăteau în momentul pierderei lor, echivalentul nehotărându-se după valoarea nominală arbitrară, ci după prețul lor real.

Ar fi bine să i se spuie tatălui meu cât a costat înmormântarea și cheltuielele de întreținere în spital. Religia este singurul punct simțitoriu al generației ce ne precede, la care altfel elementul datoriei au jucat un rol mic. Dacă el ar da acești bani, atunci s-ar putea întrebuința spre parțiala acoperire a dătoriilor fratelui meu. În mână i s-ar putea anunța cumcă, prin neasămănata bunătate a domnului ministru,[b] s-au acoperit cheltuielele de înmormântare și că banii trimiși de el, tatăl meu, s-au întrebuințat spre un scop îndestul de bun pentru memoria fiului său.

De dătoriile către madame Lange și Betzhold i-am scris tatălui meu. V-am fost scris câte nenorociri și pierderi bănești s-au grămădit în anul acesta asupră-i. Epistola ce v-o alătur nu știu de ce mână-i scrisă, dar e dictată și iscălită de tata, căci modul de-a se esprima i-l cunosc. Vedeți în ea toată lipsa momentană de bani. Vedeți că vă confiez tot ce s-atinge de această afacere, căci am întrebuințat toată influența persuasivă asupră-i. De aș putea pleca acasă cel puțin, dar în acest moment sunt însărcinat cu revizuirea acelor articole din *Brockhaus*[3] cari se ating de români, o lucrare de care se interesează și M.S. Domnul[4] și care trebuie s-o fac cu

cea mai mare îngrijire. Iertați, vă rog, neîngrijirile de stil ale scrisorii de față și credeți că sunt amețit de cap, văzându-mă pus în curentul unor nefericiri familiale cu cari eu, ce am fost avizat la un trai singuratec și la puterile mele proprii, nu sunt deprins și nici știu a le mânui. Cred că, dacă bătrânul meu va mai răsufla de greutățile momentane cari-l apasă, va putea să acopere îndătoririle fiului său, dar în prezent nu cred să poată face mult. Chiar acuma i-am scris lui, alăturându-i scrisoarea doamnei Presber. Pe mine mă știți că nu am nici un fel de avere și că traiul meu, modest cum este și va fi întotdeuna, nu e cu toate acestea ușor. După cum am citit coala întâia a acestei scrisori am văzut că-i scrisă fără nici un fel de legătură și vă rog din nou să mă scuzați. Vedeți bine că mai nu știu ce să vă răspund, decât că, pe cât e-n puterea mea, voi încerca să dau o soluțiune acestei afaceri, desigur cea mai penibilă din viața mea. Mulțămiți și astă dată d-lui ministru cu mai bune și mai frumoase cuvinte decât sunt în stare eu în acest moment. E trist pentru mine că nu am drept mulțămire decât cuvinte și nu pot împlini în faptă ceea ce doresc și voiți.

Salutările mele d-voastre și surorii d-voastre și rămân
ca-ntotdeuna al d-voastre
Eminescu

---

1. *„Bei meinem Umzuge von Berlin nach Creuz nach hatte ich mir Geld geliehen welches ich verzinsen muss. Dieses (Geld* scilicet) *bestand in Wertpapieren" (germ.)* - „La mutarea mea de la Berlin la Creuz am luat împrumut bani pentru care trebuie să plătesc dobândă. Aceștia (adică banii) constau în titluri de valoare."

2. *„codicii civili”* - coduri de legi civile - un cod civil cuprinde cele mai importante reglementări referitoare la raporturile dintre persoanele fizice și juridice private.

3. *Brockhaus* - dicționar enciclopedic german; s-a apelat la Maiorescu pentru articolele legate de România din ediția a 11-a, iar pentru ediția a 12-a Maiorescu i-a implicat în proiect și pe Xenopol și Eminescu. (sursa: România literară nr. 31, an 2000).

4. *„M.S. Domnul”* - (maiestatea sa) domnitorul Carol I, care va deveni rege în 1881.

De la București

[surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880, la 30 de ani]

[București, 6 februarie 1880]

Dragă Harieta,[a]

Iartă-mă, puiule, dacă nu pot veni după chemarea ta la Iași, dar, cum au căzut sărbătorile pe dos, am avut atâta de lucru zilele acestea încât nu m-am putut urni din loc. Ba mi-am legat cărțile în teancuri, ca să mă mut, ba mi-am căutat casă, și pe lângă toate acestea mai sunt bolnav și trupește, dar și mai mult sufletește. Ca și când n-aș voi de ciudă sau de îndărătnicie, așa imputări[1] mi se fac, poate ... poate pentru ca să se mântuie, știu eu?

Observă-i doamnei Veronica Micle[2] că între scrisorile ce i s-a trimis din partea unui om este una în plic care trebuie arsă și pe care acel om n-a îndrăsnit s-o puie pe foc.

Pentru ce nu scriu acasă, știi tu — mai târziu, când mi-o da mâna, scriu. Altfel poți zice tatei tot ce vrei tu, că mă aflu bine și sănătos, că sunt fericit — ce vrei. Ce nevoie are el să-și bată capul cu grijile mele, ce nevoie să știe câte sufăr. Alții nu înțeleg, dar el ?

Matei[b] s-a însurat ieri. Mi-a trimis o invitație prin poștă, pe care am primit-o abia azi după amiazi. Dacă-i scrii, scrie-i că-l felicit — eu n-am nici vreme nici dispoziție; și nu voi avea-o mult timp de a mă ocupa de aceasta.

Te sărut și te rog să fii cuminte și iartă-mă că nu pot veni. Aș fi dorit din tot sufletul să te văd, dar mi-e cu totul peste mână. Poate la toamnă... Dar să nu mai vorbesc, nu de toamnă, ci nici de ziua de mâni ... Lumea-i schimbăcioasă și toate visurile noastre și nădejdile sunt făcute ca să se spulbere în vânt. Toamna anului e una pe an, apoi [î]i urmează primăvară. Toamna vieții vine fără să știi când, nici de unde... numai vezi că totul a trecut pentru a nu se mai întoarce. Ș-atunci se simte omul bătrân, foarte bătrân, și ar vrea să moară.

E mult de atunci, Harietă, de când eram mici de tot și ne spuneau moșnegii povești. Povești sunt toate în lumea asta.

Al tău Mihai

---

1. *„așa imputări mi se fac”* - Veronica îl chema mereu la Iași și îi reproșa faptul că nu venea să o vadă.

2. *Veronica Micle* (1850-1889) - poetă, iubita lui Eminescu, văduva rectorului Ștefan Micle. A fost o relație lungă dar tumultoasă, cu rupturi și reîmpăcări;

separați de distanță - el la București, ea la Iași - se vedeau rar, în schimb purtau o frecventă corespondență.

[tatălui său, în 18 mar. 1881, la 31 de ani]

București, 18 martie 1881

Iubite Tată,

M-am bucurat mult primind scrisoarea d-tale în versuri și m-am întristat asemenea aflând din ea că nu ești tocmai bine. Altfel și eu am avut acele friguri de primăvară atât de obicinuite în țară la noi. N-am răspuns numaidecât pentru că m-a apucat proclamarea regatului[1] pe dinainte și-n asemenea împrejurări noi, negustorii de gogoși și de brașoave, adică noi gazetarii, suntem foarte ocupați[2]. Aș dori din toată inima să vin acasă să vă văd, dac-aș găsi vrun om de încredere care să-mi ție locul, căci negustoria asta, pe lângă că n-aduce nimic, nici nu te îngăduie să închizi o zi două dugheana și să mai iei lumea-n cap, ci-n toate zilele trebuie omul să-și bată capul ca să afle minciuni nouă. Dac-oi putea scăpa, iubite tată, fie acum, fie la vară, vin desigur acasă. Îl rog pe Nicu[a] să-mi scrie mai des și să nu se uite la aceea că nu-i răspund, căci, dacă am așa de puțină vreme de scris și dacă mi-e acru sufletul de cerneală și de condei, citesc totuși cu multă bucurie scrisorile ce le primesc de la d-voastră.

Sărutându-ți mânile și dorindu-ți multă sănătate și voie bună
rămân al d-tale
supus fiu

Mihai

---

1. *„proclamarea regatului”* - România a fost proclamată regat - și Carol I încoronat rege - în 14 martie 1881.

2. *„noi gazetarii, suntem foarte ocupați”* - Eminescu era pe atunci redactor-șef la ziarul conservator *Timpul* și scria ziarul în bună parte el singur.

Scrisori de dragoste și gelozie

Eminescu către Veronica Micle

[către Veronica, în 30 aug. 1876, la 26 de ani]

Botoșani, 30 august 8[76]

Dulcea mea amică,

Adormind seara cu gândul la tine și deșteptându-mă dimineața tot cu el, aș putea să-ți scriu toată ziua fără ca să obosesc, dacă cititul nu te-ar obosi pe tine.

Nu știu de ce orice lucru, chiar acelea cari n-au a face deloc cu tine, îmi aduc aminte de tine. Ce ai tu a-mpărți cu teii, cu florile și frunzele de tei ? Poate unde ești așa de dulce ca mirosul florilor acestora.

Și dacă se întâmplă pe tine să te văz
Desigur că la noapte un tei o să visez,
Iar dacă se întâmplă să întâlnesc un tei
Desigur toată noaptea visez la ochii tăi.

Nu rimează bine, *gentil[l]esse absolue*,[1] dar nici mânile noastre nu rimează, căci a mea-i urâtă ș-a ta albă și subțire, și tot se strâng câteodată într-o singură strofă de zece degete.

Astfel — dulce și drăgălașă amică — m-am prostit cu desăvârșire și sperez de la îndurarea cerului că nu mă voi cuminți niciodată, cel puțin față cu tine nu. Și n-am măcar un portret bun al tău. Sub un portret bun aș înțelege unul fără coafiură înaltă, pe care capul tău cel mic să ocupe proporțiile lui proprii, căci numai pe acestea le iubesc. În genere te iubesc în proporții cât se poate de proprii. *C'est une grande mechancete.*[2]

De aceea și sărut mânile fără mănuși, ochii fără ochelari, fruntea fără pălărie și picioarele fără ciorapi și te rog să nu mă uiți, mai cu seamă când adormi.

Mihai

---

1. *gentil[l]esse absolue (fr.)* - gentilețe absolută

2. *C'est une grande mechancete. (fr.)* - E o mare răutate (obrăznicie).

[către Veronica, în perioada ian. - iun. 1876, la 26 de ani - ciornă]

[ianuarie — iunie 1876]

Doamnă,

De mult joc un rol nevrednic de mine însumi și nevrednic de simțemintele care le-am avut pentru d-ta, căci sperez că nu le mai am. Cât ai fost dusă am avut timp să reflectez asupra stării mele și s-o găsesc nesuferită. Doi ani de zile, doamnă, n-am mai putut lucra nimic și am urmărit ca un idiot o speranță, nu numai deșartă, nedemnă. Căci, într-adevăr, ce am putut spera ? Acum pentr-ntâia dată ai vorbit limpede cu mine, aceasta tocmai nezicând nici un cuvânt, nescriindu-mi nici o literă, căci se vede că la mănăstire nu-ți mai trebuia o manta, cum îți trebuie la Iași, nu-ți mai trebuia un om despre care unii-alții să presupuie că-l iubești, pe când în realitate iubești pe cine știe cine. Știu multe de d-ta, eu care pân-a veni în această țară afurisită aveam inimă curată și minte deșteaptă. Nu i-ar putrezi oasele cui au dat ființă acestor țări în care cuvântul nu-i cuvânt, amorul nu-i amor și frumusețea e inscripția unui ... otel.[1]

Zgârcită în orice zâmbet și orice privire cu *mine,* care mi-aș fi dat viața bucuros pentru atâta numai, n-ai fost așa cu oricine, o știu bine aceasta.

Dar cred că trebuie să sfârșim odată. Nu poți zice, doamnă, că eu aș fi dat cauză la această ciudată relație. În orice caz, pân-a te cunoaște puțin numai, simțemântul meu nu era cu mult deosebit de acela dintre Amor și Psyche,[2] d-ta erai o idee în capul meu și te iubeam cum iubește cineva un tablou. După ce singură ai voit altfel și-ai făcut din visul meu un capriț al d-tale, nu mai putea rămânea astfel, pentru [că] nu mai sunt nici de 16 ani, nici de 70. Ei bine, ce-ai binevoit d-ta a face din mine ? Mi-ai omorât orice idee mai bună în cap; am stat aicea, în acest oraș pe care nu-l pot suferi, pentru a te vedea *en société*[3] o dată pe săptămână și pentru a fi ridicol în ochii lumii și, ceea ce-i mai mult, în ochii d-tale. Credeam în d-ta, nu mai cred. Cine mă cunoaște cum m-ai cunoscut d-ta, cine știe, cum știi d-ta, că n-am putut iubi nici pe mumă-mea mai mult decum te-am iubit; că cel mai mic sacrificiu ce binevoiai a mi-l face mai adăogea încă acea iubire, acela va ști cum au trebuit să fiu când am căpătat siguranța că era destul să ieși pân-la Varatic[4] (adică la Piatra[5]) pentru ca să nu mai gândești un moment măcar la mine.

Ce să mai continuăm, doamnă, o comedie, pe care d-ta ai știut s-o joci bine, nu-i vorba, dar în care mie rolul de bufon nu-mi convine !

De-mi voi aduce vrodată aminte de d-ta, fii sigură că va fi fără ură și fără amor. Fără ura, căci urându-te ți-aș da o valoare pe care o femeie de ușurința d-tale n-o merită, fără amor, pentru că aș batjocori simțirea pe care cânii chiar între sine o simt mai mult decât ai simțit-o d-ta pentru mine.

Vei înțelege, doamnă, că nu voi, n-am vrut, n-oi voi să-mpart cu nimene nimic.

Ce-i al meu e al meu și *** sau erai a mea pe deplin și mă urmai oriunde-n lume, lăsând și pe Menelaos[6] și acea progenitură fără frumusețe și fără generozitate, sau îmi spuneai că voiești să guști viața ca femeie tânără și atuncea mă-nchinam, pentru că rolul de Cicisbeo[7] nu-mi convine. Pentru asta o secătură ca Ghika,[8] Cogălniceanu* sau o alta ca ... sunt destui de buni. Eu voi inimă curată și amor vecinic, căci, d-aș voi să-mi risipesc viața pe curteniri trecătoare, v-asigur, doamnă, că aș putea-o face și eu.

Doar nu vei spune că mi-ai scris și din Piatra, cum ai spus că mi-ai scris din Iași și n-am primit *eu* scrisoarea. Nu mi-ai scris, doamnă, nu și iar nu. Aceea a fost o vorbă pentru a curma cu mine, numai ar fi fost bine să fii mai clară, să fii așa de clară precum ai fost acum.

Nu crede că-ți fac imputări. Ce imputări se pot face unei femei ușoare? Daca am a imputa cuiva ceva este numai mie, mie care am [fost] atât de dobitoc ca să cred o clipă în vorba d-tale.

Reîntoarcere din parte-mi nu e decât c-o unică condiție. Aceasta e să împarți soarta rea în care trăiesc eu, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde. Dac-aș ști că ai o scânteie de iubire pentru mine aș aștepta și o sută de ani, dar știind că n-ai, de aceea condiția mea e cea mai grea posibilă. De o-mplinești, bine, de nu, nu. Cred că n-o vei împlini și de aceea adio, doamnă, ... și de-astă dată pentru totdeuna.

Gaius[9]

* Cu care ai avut încă și o scenă foarte ambarasantă[10] la Averesca.

---

1. *[h]otel* - aici, probabil eufemism pentru bordel.

2. *Amor și Psyche* - simbolizează iubirea sufletească, în opoziție cu cea pur senzuală, trupească - *psyche* înseamnă suflet în limba greacă - Amor (Eros, Cupidon) era fiul lui Venus, care persecută cuplul de îndrăgostiți; sunt reprezentați ca doi adolescenți, el înaripat.

3. *en société (fr.)* - în societate

4. *Varatic (Văratec)* - mănăstire din Moldova; acolo va muri și va fi înmormântată Veronica Micle.

5. *Piatra* (Piatra Neamț) - oraș din Moldova.

6. *Menelaos* - personaj mitologic, soțul preafrumoasei Elena din Troia, răpite de Paris, a devenit simbolul soților înșelați; aici, Eminescu se referă la Ștefan

Micle, soțul Veronicăi (care era cu vreo 30 de ani mai vârstnic decât ea).

7. *Cicisbeo* - în Italia sec. XVIII-XIX, cavaler servant, admirator al unei femei măritate, care o însoțea în public, cu asentimentul soțului.

8. *Ghika, Cogălniceanu* - *Ghica* era numele unei mari familii boierești, care a dat și domnitori - nu se știe la care dintre membrii ei se referea Eminescu. Nu se știe nici dacă Eminescu se referea la omul politic și istoricul Mihail Kogălniceanu (care îi cunoștea pe soții Micle) sau mai degrabă la altul cu același nume, căci pe M. Kogălniceanu, Eminescu îl stima, îl considera "*o mare inteligență unită cu talentul de-a se manifesta cu toată viociunea în scris și prin viu grai.*"

9. *Gaius* - pseudonim cu care semna uneori Eminescu scrisorile către Veronica, pe când trăia soțul ei; ea semna *Tolla* - sunt nume folosite și de perechea de adolescenți din povestirea lui Eminescu, La aniversară.

10. *ambarasantă* - jenantă, nepotrivită (din franceză: *embarrassant*)

[către Veronica, în perioada 5 - 11 aug. 1879, la 29 de ani - ciornă neterminată]

[București, 5 — 11 august 1879]

Dulcea mea amică,

Tu știi prea bine că, daca este cineva care poate a prețui pierderea ce ai suferit-o,[1] acela sunt eu. Trăind într-o poziție sigură și respectată, te vezi astăzi, prin acea sigură lovire, espusă unor schimbări neașteptate, pe care nu le prevezi, pe care o natură sfioasă de femeie, precum e a ta, nici nu le poate prevedea și, daca liniștea unui liman al vieții e adevărata fericire, tu cel puțin, de n-ai fost fericită, ai avut o lipsă de suferințe întru cât acestea se nasc din greutățile vieții. Ai avut sprijin pe care-l respectai, precum o știu eu însumi.

Și, dacă-mi dai voie să vorbesc de mine, de acea dureroasă dar adâncă și întinsă fericire pe care atingerea în treacăt a mânei tale, zâmbetul tău, privirea ta trecătoare au răsfrânt-o asupra unei vieți atât de izolate și de lipsite de fericire precum este a mea; totuși eu nu voi uita că acea fericire mi-a fost dată între patru pereți ai tăi, ai lui.

Tu știi, dulce și neuitată amică, că sentimentul de care-ți vorbesc nu e nimic banal, nimic care să aibă ceva comun nici cu teoria plăcerii, la care se-nchină

mulțimea celor fericiți, nici platitudinele unei tinereți necoapte. Nici tinerețea, nici frumseța ta, nici virtuți sufletești, nici grații fizice nu au fost cauza acelei simțiri care a aruncat o umbră adâncă asupra vieții mele întregi. Eu nu cutez să-i dau nume și nu i-am dat nicicând. Adesea există lungi enigme matematice pentru a căror dezlegare îți trebuie o singură cifră cunoscută. Adesea un complex întreg de cauze se dezleagă prin o singură cauză, necunoscută încă.

Astfel, viața mea, ciudată și azi și neesplicabilă pentru toți cunoscuții mei, nu are nici un înțeles fără tine. Nici nu știu de ce tu ești parte întegritoare a tuturor gândurilor mele, nici mă preocup s-o știu, căci nu mi-ar folosi la nimic, dar este o legătură cu tine neesplicabilă; de nu între viața ta și a mea, dar desigur între a mea și tot ce te atinge pe tine, între a mea și răsuflarea ta pe pământ.

Veronică — e întâia dată că-ți scriu pe nume și cutez a-l pune pe hârtie — nu voi să-ți spun, dar tu nu știi, nici poți ști cât te-am iubit, cât te iubesc. Atât de mult încât mai lesne aș înțelege o lume fără soare decât pe mine fără ca să nu te iubesc.

Tu nu m-ai făcut fericit, și poate că nu sunt nici capabil de-a fi, tu nu m-ai făcut nici atât de nefericit încât să mă nimicesc, dar ceea ce era mai adânc ascuns în sufletul meu privirea ta le-a scos la lumina zilei. Văzându-te, am știut că tu ești singura ființă în lume care în mod fatal, fără să vrea ea, fără ca eu să voiesc, are să determineze întreaga mea viață.

Tu știi prea bine că nici să te amăgesc nu voi, nici îmi pare bine de pierderea ce-ai suferit-o, și Dumnezeu știe de n-aș muri ca s-o fac nefăcută. Tu știi asemenea că nu fericirea mea o am în vedere și că doresc toate nefericirile cu putință daca acesta ar putea fi prețul fericirii tale. Tu știi dar bine că nu voiesc fericire și, deși tu ești în stare a-mi da — și numai mie — mult mai mult decât ai tu însăți, tu care, în zâmbete neînsemnate pentru altul pe mine mă îndumnezeești, totuși am renunțat de mult de la toată și față cu toată fericirea, care pentru mine e una cu persoana ta; eu aș putea să mor nedorind alta nimic decât liniștea ta; oricât de adâncă ar fi durerea pentru pierdere, mor neademenit de dulci iluzii. Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pământ; D-zeu e inima noastră. Am înțeles că un om poate avea totul neavând nimic, și nimic având totul.

---

1. *„pierderea ce ai suferit-o”* - moartea soțului ei, Ștefan Micle; scrisoarea e scrisă la scurt timp după moartea lui.

[către Veronica, în 28 dec. 1881, pe la 32 de ani]

28 decemvrie 1881

Dragă Nicuță,

Nu trebuie să te superi, ba să plângi, pentru că eu sunt supărat. N-are a face una cu alta. Dacă-ți scriu cam ursuz nu trebuie să crezi că supărarea mea se îndreaptă în contra ta, căci știu bine că în contra ta nu am nimic. Față cu tine caut să-mi port vina mea proprie[1].

Pe domnul în chestiune[2] l-am bruscat în societate, dar a tăcut frumușel ca un om de nimic ce este. Am consultat pe un om cunoscător de afaceri ce trebuie să fac pentru a putea cere scrisorile tale. El mi-a spus că tu trebuie să-i ceri. În caz când nu ar voi să le dea, căci e liber a nu voi aceasta, pot să-l silesc a-mi da satisfacție[3].

Se-nțelege că omului pe care l-am consultat nu i-am spus nimic. Te rog, dar, cere-i scrisorile și răspunde-mi apoi dacă ți le-a trimis sau nu. Dacă s-ar lăuda cumva la Maiorescu, precum s-a lăudat față de Bădescu,[4] o poate în orice caz. Nu te mai îndoi că e de absolută rea-credință. E un om care nici nu poate fi altfel. Dragă Nicuță, fii bună și gentilă și lasă-mă să te sărut, căci parcă te văd înaintea mea. Și nu fii supărată deloc — vrei să mă supăr și eu — tu n-ai nimic de acolo. Lasă timpul să ți-o dovedească mai mult decât șirurile acelui care te-ar îmbrățișa dacă ai fi de față. Al tău, fără incidente,

M. Eminescu

N. B. Îmi scrii că regretă. Nu regretă nimic, te asigur, nu e gelos deloc și, după spusa lui, nu se teme de a te pierde. Fii convinsă de asta. Pentru întâia dată te-ai înșelat cu totul în privirea unui om. Încă o dată, nu plânge, micul meu porumb, fii rezonabilă. Crede-mă că ceea ce mă supără momentan nu este vina ta, care-n ochii mei nu e decât răsplata pentru vina mea și mai mare, ci *le point d'honneur*[5] care mă obligă a te reabilita în ochii tăi și ai mei.

---

1. *„vina mea proprie”* - probabil atracția intensă dar trecătoare pentru Cleopatra Poenaru Lecca, în perioada rupturii cu Veronica, în toamna lui 1880.

2. *„domnul în chestiune”* - I.L. Caragiale, care flirtase cu Veronica, tot în timpul rupturii dintre ea și Eminescu, pe când dramaturgul era revizor școlar pe județul Neamț. Incidentul "*bruscării în societate*" e menționat și de Maiorescu în *Însemnări zilnice*, în 24 dec. 1881, la pomul de Crăciun de la familia Kremnitz: *"Eminescu si Caragiali, certandu-se unul cu altul"*.

3. *„pot să-l silesc a-mi da satisfacție”* - adică să îl provoace la duel.

4. *Ioniță Scipione Bădescu* - junimist, ziarist la Iași, București și Botoșani,

coleg la *Timpul* și amic atât cu Eminescu și cât și cu Caragiale. Va publica în ziarul din Botoșani relatări mult exagerate despre boala lui Eminescu.

5. *le point d'honneur (fr.)* - chestiunea de onoare

[către Veronica, în 3 ian. 1882]

3 ianuarie 1882

Dragă Nicuță,

Te rog scrie-mi. Nu mă lăsa multe zile fără un rând-două de la tine, căci azi, când merit să mă uiți, azi mă și tem că m-ai putea uita. Te sărut de mii de mii de ori, vârful picioarelor mai cu seamă și vârful degetelor și te-rog să-mi scrii când vii iar la București. Atunci vom vorbi de ceea ce-mi scrii — adecă de rămânerea ta aci. Am și făcut unele puneri la cale, dar în orice caz voi să te consult când vei fi aci și voi să văz de ți-o plăcea.

Va veni o vreme, Nicuță, o sper că o veni, în care tu vei uita toate durerile ce ți le-am cauzat și-n care vom începe ceea ce eu am numit viața noastră nouă. Poate ca atunci voi deveni eu însumi alt om și pacea și liniștea vor fi partea noastră a amândurura. Îmi dai tu voie să sper că așa va fi, îmi dai voie să sper în credința și curățenia sufletului tău precum speram când te-am cunoscut întâi ? Veronică ! Dragă, dulcea mea Veronică, nu mă uita și răspunde-mi.

Al tău pentru totdeauna
Eminescu

Primit-ai scrisoarea mea din urmă, de la 30 dec. ?

[către Veronica, în 11 ian. 1882]

11 ianuarie 1882

Dragă Nicuță,

Nu te plânge de tonul scrisorilor mele, pe care-l găsești rece, căci tu știi de ce soi sunt. Totdeuna preocupat de lucrările ce mi se impun, arareori aflu un moment neturburat în care să mă pot cufunda cu totul în voluptatea sufletească de a-

mi închipui că stai față-n față cu mine și că nu scriu, ci vorbesc cu tine. Scrisoarea ta din urmă am primit-o — închipuiește-ți abia azi dimineață. Pustiile de Camere[1] s-au deschis și iarăși mă iau pe dinainte mofturile politice. De-aceea, dacă nu-ți scriu totdeuna în bună dispoziție sufletească, crede și tu. Le voi compensa toate când vei fi aici. Tu zici că par a ascunde o idee oarecare când te rog să nu spui nimănui de împăcarea noastră. Nu, micule, protestez. Dar tu știi că eu sunt un om urât de multă lume[2] și că cine ar afla că mă iubești, ca să se răzbune asupră-mi, s-ar răzbuna pe tine. Oare nici acu nu cunoști tu lumea, dragă și dulcea mea Nicuță ? Te sărut, te sărut și iar te sărut și rămân al tău

Emin.

---

1. *„Pustiile de Camere s-au deschis”* - Eminescu, ca jurnalist politic la ziarul conservator Timpul, trebuia uneori să asiste la dezbaterile Camerei Deputaților sau Senatului.

2. *„eu sunt un om urât de multă lume”* - își făcuse mulți inamici printre liberali prin atacurile politice dure din Timpul, dar și câțiva în rândul conservatorilor, prin lipsa de flexibilitate și docilitate.

[către Veronica, în 21 feb. 1882, la 32 de ani]

21 fevr. 882

Draga mea Veronică,

Iartă-mă că nu ți-am scris imediat, căci am primit scrisoarea ta ieri seara și-ți răspund abia azi. Am o cumplită nevralgie la cap — efectul unei binevoitoare și premature primăveri se vede — și chiar acum nu-ți scriu decât pentru a-ți cere iertare că nu ți-am răspuns imediat la scrisoarea ta gentilă și dulce. Nu-i așa că tu mă scuzezi și nu mi-o iei a nume de rău în considerația nevralgiei? Ce or fi având scrisorile de cam întârzie? În 18 mi-ai trimis una, pe cea din urmă, la 20 am primit-o abia. Mă frec cu mâna pe frunte și-ncerc a-ți spune mii de lucruri pe care le croiam alaltăseară în minte și capul numai mă doare, încât, dac-ai fi aci, n-ai ști ce să-mi faci ca s-adorm. Se vede că durerea asta e o urmare a concertului al doilea al lui Sarasate,[1] care a fost admirabil, ca și cel dentîi. Apropos ! D-nul în cestiune[a] aud că, după cererea sa proprie, va fi permutat la Curtea de Argeș în aceeași calitate în care e la Neamț. Această cerere a făcut-o de acum opt sau zece zile la Ministeriu și i s-a acordat. *Signe de la profondeur du sentiment*[2] (?) Vorbă să fie. Asta încă o dată pentru a arăta că nu există un sâmbure solid în acest om.

Mițico dragă, tu poate-i fi dormind deja, căci eu scriu asupra plecării trenului

— adecă mai sunt două ceasuri pân-atunci și-ți voi duce scrisoarea la gară. Tot mă doare capul, afară-i răcoare și senin de lună — poate mi-o mai trece. Te sărut de multe, multe ori, dragă pasăre voioasă, te rog să-mi ierți dispoziția cam deranjată în care-ți scriu și să-mi trimeți o guriță îndărăt pe aripele vântului. Dac-ar ajunge azi desigur că mi-ar trece durerea.

Al tău,
Emin

---

1. *Pablo de Sarasate* - violonist celebru care fusese în turneu la București.

2. *Signe de la profondeur du sentiment (fr.)* - semn de profunzime a sentimentelor.

[către Veronica, în 28 feb. 1882]

28 februar 1882

Iubită femeie,

Din toate scrisorile tale aproape respiră nemulțumirea, în toate observ, pe de-o parte, imputări de infidelitate, de cari nu sunt capabil; din toate, prezumțiunea că aș putea veni la Iași, că aș putea să fiu cu tine împreună și că singura piedică e că nu voi.

Bolnav; neavând nici o poziție socială sigură prin care să-ți pot pregăti un trai modest și poate fericit alături cu mine; sărac, precum știi că sunt, și avînd pururea grija zilei de mâne, tu crezi că cu aș putea fi atât de nelegiuit să pot veni lângă tine și să nu vreau să viu; crezi că, în starea în care mă aflu, îmi abate a-ți face infidelități, mă crezi în sfârșit de-o sută de ori mai mizerabil de cum sunt în stare a fi. În momentele în cari-mi simt nefericirea și slăbiciunea de caracter, în momentele în cari văd că nu sunt bun de nimic în lumea aceasta și că în zadar trăiesc, atunci când sunt descurajat și sătul de viață, te-am rugat, femeie dulce și fermecătoare, să ierți că am îndrăznit a te iubi, să ierți c-am aruncat această umbră de mizerie asupra vieții tale, care, după caracterul tău, trebuia să fie veselă și luminoasă. Eu nu tăgăduiesc că am făcut o crimă iubindu-te, o crimă ce zilnic o espiez. Nu tăgăduiesc că, făgăduindu-ți lucruri ce nu le-am ținut, pentru că n-am fost în stare a le ține, n-am comis cel mai mare păcat față cu singura ființă în lume care mie, neiubit de nimeni și antipatic tuturor muritorilor, mi-a dăruit o rază de fericire ce n-o merit. Toate acestea nu le tăgăduiesc, toate acestea le-am mărturisit

ție și te-am rugat să mă ierți.

Prețuiesc pe de-altă parte sacrificiile cari mi le-ai făcut. Dar azi tu-mi spui că te-ai săturat de-a mai aștepta, că vrei să mergi la Viena, că ești tânără și viața ți-e deschisă, cu-n cuvânt îmi faci din nou tabloul unei vieți pe care eu n-o înțeleg. Eu nu mă opun fericirii tale; daca crezi că un alt mod de viață ar fi mai bun pentru tine, daca în sfârșit mă poți uita, uită-mă. Eu din parte-mi te asigur de un lucru. Eu nu te voi uita niciodată. Tu ai fost și ești viața mea, cu tine s-a-nceput și s-a-ncheiat, și dacă nu trăiesc pentru a gândi măcar la tine, nu am la ce trăi. Dar nu te amăgesc cu asta. Nu văd nici o perspectivă deocamdată de-a trăi împreună, pentru că nu mi s-a oferit pân-acum nimic în Iași cu care-aș putea duce o viață convenabilă cu tine, și în mizerie nu voi să trăiești. Un lucru crede-l: Nu voi iubi niciodată o altă femeie și tu rămâi în mintea și sufletul meu ceea ce ai fost totdeuna: visul de aur al vieței mele — singura mea aspirație, și viața cu tine — singura mea speranță. De-aceea nu-mi face imputări nedrepte. Oricând, oriunde s-ar ivi putința de-a fi unul al altuia pentru totdeuna, voi primi-o cu plăcere; oricând va fi culmea fericirii mele de-a fi împreună. Dar ce vrei să fac în contra imposibilității materiale ? Nu pot face nimic și mă lupt în contra ei zadarnic și fără chip de-a o putea învinge. În această luptă, simț, se mistuie viața mea și chiar puținul talent ce mi l-a îngăduit natura. Se mistuie, și poate fără nici un rezultat. Te sărut cu dulce, femeia mea iubită și dragă, și dacă, după toate cele zise, tot poți să mă mai iubești, iubește-mă, dacă nu, dă-mă uitării, dar nu crede că vreodată te va uita sau va înceta a te iubi

Emin

[către Veronica, prin mar. 1882]

[martie 1882]

Dulcea mea Nicuță,

Iartă că nu-ți scriu mult, dar am treabă la club[1] azi și e aproape 8. Însă n-am voit să te las făr-un răspuns imediat; mâni, duminecă fiind, îți scriu mai pre larg. Te sărut de multe, multe ori, drăgălașul meu copil, și-ți mărturisesc că mi-e dor de tine ca și ție de mine. De pe acum am aranjat deci, și aranjamentul e definitiv, că până la sf. Dumitru[2] mă mut în Podu Mogoșoaii[3] în două-trei odăi unde ai să ai loc îndestul și unde o să am și eu loc și timp pentru zile nebune. De la sf. Dumitru încoace știi că e treaba ta să alegi cum ți-o plăcea ție. De-atunci intru paj și cavaler servant pentru perpetuitate în suita M. Sale Doamnei Veronica, supus ca un câne și înamorat ca un cărăbuș.

Atunci ceea ce stă în versuri — în aci anexatele versuri a subscrisului, ar zice Roșca[4] — vor fi realitate. Pân-atunci însă te sărut și te dorlotez,[5] mâțță, și te

rog să mă ierți că nu-ți scriu mai mult, dar mă așteaptă moșnegii[6] să le citesc o buletă. Paaa ! Momoți !

Emin

---

1. *club* - clubul conservator
2. *„până la sf. Dumitru mă mut”* - în sec. XIX (și începutul sec. XX) mutările aveau loc de obicei fie de Sf. Gheorghe (23 apr.), fie de Sf. Dumitru (26 oct.)
3. *Podu Mogoșoaii* - numele vechi purtat (înainte de războiul de independență) de Calea Victoriei, una din cele mai importante străzi din centrul Bucureștiului.
4. *Iuliu Roșca* - poet minor, admirator al Veronicăi Micle.
5. *a dorlota* - a alinta, a răsfăța - din franceză: *dorloter* (sursa: DEX online)
6. *moșnegii* - liderii partidului conservator

[către Veronica, în 27 mai 1882]

27 mai [1882]

Dragă Nică,

Încep prin a-ți spune c-am rămas foarte gelos și că teama mea constantă și dragostea mea se lipesc de tine ca poțoțonii tăi de trup. Să nu cumva să râvnească cineva la grădinița mea de nuri, și te pun păzitoare înainte de toate pe tine. Al doilea, te sărut de mii de mii de ori din creștet pîn' la vârfurile picioarelor și-ți declar că m-au fermecat cu desăvârșire și ca nealtădată.

Îndealtmintrelea, vorba ta, nu mai făgăduiesc nimic, dar mă pun pe treabă și sper că vei avea mai bune rezultate decât în trecut.

E natural ca, trecând fericirea mea, să-mi reînceapă nefericirea. Picioarele iar mi se coc, căci tu, ducându-te, mi-ai luat și sănătatea cu tine. Dar aceasta să n-o iei în înțeles rău, ci în cel bun că, dacă te văd, înviez din morți și mă dezmlăștinez, iar când nu ești față nu mai e viață.

Momoțul meu cel scump, te sărut din nou și te rog să nu te mânii că nu-ți scrie mai mult

al tău
Emin

[către Veronica, în 31 mai 1882]

Momoțel,

Mă mir cum de n-ai primit scrisoarea mea, căci am trimis una a doua zi după plecare-ți. Tu-mi zici că mi-ai spune ceva, dar te temi că aș deveni gelos. Nu trebuie să devin, căci sînt deja. Alaltăieri — deci tocmai 29 — când mi-ai scris, am adormit peste zi puțin și am visat că un tânăr cu mustațele subțiri și negre ședea în colțul unei sofale verzi și te săruta. Tu te făcuseși roșie ca racul și aveai aerul ambarasat, însă foarte vesel și fericit. Eu am leșinat — în somn se-nțelege — mi s-a părut că m-a lovit damblaua, dar m-am trezit din somn c-o grozavă bătaie de inimă. Pentru curiozitatea lucrului și pentru interesul lui psicologic te rog să-mi scrii — nu ca să mă faci gelos — dar dacă acel om de care-ai vrut să-mi vorbești e ... de talie de mijloc, cu mustața subțire și neagră și palid la față ? Daca-i putea să mi-l descrii foarte detaliat — fără a-i cita numele, căci nu-mi trebuie — numai pentru a ști dacă există sau nu *vise fatidice,* precum se zice.

„Timpul" ți l-am trimis sâmbătă și duminecă.

Postul de la Iași (prof[***] de l. germană) s-a rezervat pân-acum și se va da la toamnă. Dacă-l cer pân-atunci și dacă nu intervine vro batjocură la adresa lui Ureche,[1] poate să mi-l dea mie. Dar, în sfârșit... *c'est trop pour mourir et trop peu pour vivre*[2]. Te sărut, Momoțelule, de mii de ori și rămân

al tău
Emin

31 mai 1882

---

1. *V. A. Urechia* - om politic liberal, istoric, profesor universitar, academician, ministru, considerat de Eminescu o nulitate și criticat ca atare în Timpul.

2. *c'est trop pour mourir et trop peu pour vivre (fr.)* - e prea mult pentru a muri și prea puțin pentru a trăi

[către Veronica, în 3 iun. 1882]

[3 iunie 1882]

Dulcea și draga mea copilă,

În caz de lipsă de bani, care te-ar împiedeca să vii, te rog scrie-mi și poate să-ți pot trimite eu. Câteva zile am avut mai mult de lucru și de-aceea de alaltaieri nu ți-am scris. Și acum sunt atât de mâhnit că nu ești aici și am atâtea gânduri încât nu-ți pot scrie pe plac și în toată liniștea. Nicuța mea, dulcea mea Nicuță ! *N'est-ce pas que nous serons heureux*[1] ... foarte, foarte, nesfârșit de mult.

Când gândesc la neagra mea ingratitudine, la mizeria sufletească de care am fost capabil, mă simt atât de puțin vrednic de tine, atât de om de nimic, încât aș intra în pământ. Eu singur n-am știut niciodată, n-am știut pân-acum ce mult dragă îmi ești, ce mult scumpă, cât ești pentru mine. De-acu m-am învățat minte și nici mai trăiesc, nici nu mai mor fără tine. Avem să fim, nu te îndoi, cei mai fericiți doi oameni din lume. Avem să fim? Dacă mă vei iubi avem să fim, căci pentru mine viața s-a încheiat pentru totdeuna, căci tu ești cel întâi amor al meu și vei fi cel din urmă, unicul, precum unică ești, așa mititică și gingașă și cochetă pentru al tău

Emin

Te jenează că scriu numai pe o pagină, mâțule? Zău daca am două fire de nisip[2] în casă și asta-i cauza. Până ce scriu a doua pagină se usucă cea dentâi. Mâțule, măi mâțule, mâncați-aș ochii!

---

1. *N'est-ce pas que nous serons heureux (fr.)* - nu-i așa că noi vom fi fericiți

2. *„ Zău daca am două fire de nisip în casă”* - nisipul se presăra peste o hârtie proaspăt scrisă pentru a usca cerneala. (sursa: DEX online)

[către Veronica, în 16 iun. 1882, din Constanța]

Constanța, 16 iunie 188[2]

Draga mea Veronică,

Iartă-mă că nu ți-am scris de atâta timp, dar am întârziat la Giurgiu, la Costinescu,[1] unde am scăpat o dată vaporul, care nu pleacă decât de trei ori pe săptămână, și am venit aci, unde poșta nu pleacă în toate zilele. Am venit ieri și am

făcut deja două băi de mare, cari promit a-mi face mult bine, deşi pe-aici e frig încă şi apa mării nu e destul de caldă pentru băi. De-aceea sunt unul din cei dentâi sosiţi aci pentru băi şi nimeni nu se scaldă încă afară de mine. N-o să stau aci decât vro zece zile şi apoi iar mă-ntorc la Bucureşti.

O să mă-ntrebi ce efect mi-a făcut marea, pe care-o văz pentru-ntâia oară? Efectul unei nemărginiri pururea mişcate. Dar, abia de două zile aici, n-am văzut-o în toate feţele — căci ea e schimbăcioasă la coloare şi în mişcări, de unde unii autori o şi compară cu femeia.

Constanţa sau Chiustenge[2] este un mic orăşel, dar îndestul de frumos. Nu are a face deloc cu Rusciucul[3]. Casele au oarecare eleganţă în clădirea lor, căci piatra e ieftină aci şi clădirile sunt din piatră patrată, iar primăria, de când stăpânesc românii[4] şi există un consiliu comunal, a făcut foarte mult pentru orânduiala şi înfrumuseţarea oraşului. O terasă pe ţărmul înalt dă o frumoasă privelişte pe toată întinderea mării şi, când luna e deasupra apei, ea aruncă un *plein*[5] de lucire slabă, care pluteşte pe-o parte a apei. Restul rămâne în întunerec, şi noaptea marea îşi merită numele ei de neagră.

Viaţa e cam scumpă aci, dar nu atât de exagerat de scumpă precum mi se descria, mai ales de când s-au deschis câteva oteluri. La anul să ştii că venim amândoi aci, căci băile de mare întăresc şi grăbesc bătăile inimei. Cu toate că omul pare a întineri de ele, privirea mării linişteşte, mai ales sufletele furtunoase.

Şed într-o mansardă şi privirea mi-e deschisă din două părţi asupra mării, pe care aş vrea sa plutesc cu tine. Dar aceasta nefiind cu putinţă, te sărut cu dulce, draga mea Veronică, şi rămân

al tău
Eminescu

Adresa mea :
Chiustenge (Constanţa)
Hotel d'Angleterre[6]

---

1. *Costinescu* - amic cu Eminescu şi cu Veronica Micle.

2. *Chiustenge* - vechea denumire a Constanţei, pe vremea când Dobrogea era sub stăpânire turcească.

3. *Rusciuc* - vechea denumire a oraşului Ruse - oraş din Bulgaria, pe malul Dunării, în drept cu Giurgiu.

4. *„de când stăpânesc românii”* - Dobrogea revenise României din 1878 (după războiul de independenţă) deci cu 4 ani înainte.

5. *plein (fr.)* - plin

6. *Hotel d'Angleterre (fr.)*- Hotelul Angliei

[Fragmente de scrisori către Veronica]

din scrisoarea din 28 decembrie 1879[1] *(pe la 30 de ani):*

Aștept telegramele Havas,[2] ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc !

din scrisoarea din februarie 1882 (la 32 de ani):

Folosul meu după atâta muncă e că sunt stricat cu toată lumea și că toată energia, dacă am avut-o vreodată, și toată elasticitatea intelectuală s-a dus pe apa sâmbetei. [...]

Eu rămân cel amăgit în afacere, căci am lucrat din convingere și cu speranță în consolidarea ideilor mele și un mai bun viitor. Dar nu merge. În opt ani de când m-am întors în România, decepțiune a urmat după decepțiune, și mă simt atât de bătrân, atât de obosit, încât degeaba pun mâna pe condei să-ncerc a scrie ceva. Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește și că mi-ar trebui un lung, lung repaus ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăiri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc.

din scrisoarea din 21 martie 1882:

Să pot zbura pe trei zile la Iași, tare-aș veni. Dar mai mult de trei zile n-aș avea, pentru că eu nu am vacanțe, ci trebuie să trag ca catârii, greu la vale și greu la deal.

din scrisoarea din 12 august 1882:

Tu trebuie să-ți închipuiești astăzi sub figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste aceasta bolnav, care ar avea nevoie de cel puțin șase luni de repaos pentru a-și veni în fire. Ei bine, de șase ani aproape o duc într-o muncă zădarnică, de șase ani mă zbat ca într-un cerc vicios în cercul acesta, care cu toate acestea e singurul adevărat; de șase ani n-am liniște, n-am repausul senin de care aș avea atât trebuință pentru ca să mai pot lucra și altceva decât politică. *Quelle vie, mon Dieu, quelle vie!*[3]

din scrisoarea din septembrie 1882:

Ei, dacă ai şti cum salahoria asta în care petrec, împreunată cu boala şi mizeria, mă apasă şi mă fac incapabil de-a voi!

---

1. *scrisoarea din 28 decembrie 1879* - fragmentele acestea apăruseră în volumul *Corespondenţă. Documentar* fără precizarea datei şi destinatarului, dar am identificat scrisorile de care aparţineau, în cartea *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondenţă inedită Mihai Eminescu - Veronica Micle.* Nu am putut include aici scrisorile respective în întregime pentru că ele, publicate pentru prima dată abia recent, în 2000, sunt încă protejate de copyright.

2. *Havas* - agenţie franceză de presă, cu sucursală la Bucureşti - prima agenţie de presă care a funcţionat în Romania (sursa: Wikipedia).

3. *Quelle vie, mon Dieu, quelle vie! (fr.)* - Ce viaţă, Doamne, ce viaţă !

Eminescu către Cleopatra Poenaru Lecca

[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - prima ciornă neterminată]

[septembrie—octombrie 1880]

Eşti o mizerabilă cochetă, Cleopatra. Tu m-ai ucis moralicește, mi-ai rupt şira spinării, m-ai deşălat moralicește încât nu mai pot avea nici o bucurie în viaţă. Mi-e atât de frig înlăuntrul inimei, sunt atât de bătrân. Ai făcut să cază toată primăvara vieţii mele la pământ, încât nu se alege nimic de ea... Şi de ce? Ce rău ţi-am făcut eu, ca să mă ~

[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - a doua ciornă neterminată]

[septembrie—octombrie 1880]

Eşti tu cuminte Cleopatra ? să maltratezi pe un om care te iubeşte cu toate

puterile sufletului său, cu mintea, inima, viața, pentru a te ... lepăda la cine știe ce crai de mahalale... Nu spune că mai sunt alte femei în lume ... vorbă banală foarte pentru cei ce se satură de una și aleargă la alta, pentru cei ce iubesc mai multe deodat... Pentru amorul meu nu există decât o singură femeie ... și aceea ești tu. Nu-nțelegi că nu are a face una cu alta ? Ce sunt toate de azi împrejurul tău ... Măști, oameni cari peste-o sută de ani or fi cenușă și nimeni nu va ști să-i distingă ... pe când tu — tu nu ești acum tu ... ești amorul meu nemărginit, nebun, copilăros ... acel amor care va esista și peste o sută de ani. Tu zici că nu mă iubești ? Nu te cred. Mă iubești[1] fără s-o știi, făr s-o vrei s-o mărturisești, căci inima ta e atât de îndrăcit de îndărătnică, încât deja ca toate femeile, neștiind ce voiești, ți-ai mai înrădăcinat și în tine ideea că nu știi ce voiești... Mă iubești da ... ... căci te temi de mine ...

Tu ești o femeie galantă, o femeie care-a risipit sărutări în viață-ți, care-ai dăruit îmbrățișări pe nimic, care dintr-un caprițiu ai fericit desigur vun idiot... Ei bine... Să facem abstracție de cine sunt... Să zic că sunt cel mai mizerabil dintre oameni, cel mai urât, cel mai nemernic ... și c-ai vedea această abjecțiune zbătându-se în durerile morții, precum mă zbat eu ... ei bine, n-ai avea tu milă de el ? Nu l-ai cruța un moment ca să-i îndulcești moartea ? Nu știu daca mă-nțelegi, dar ai trebui să nu fii femeie ca să nu mă-nțelegi... Tu nu ești fată mare să aibi a-ți pierde reputația, nu mai ești măritată, nu ai înainte-ți acele piedici care omoară amorul în încolțirea lui la un bărbat onest... Tu ești liberă... Ei bine, daca nu m-ai iubi ai avea milă de mine ... căci mila are semnele amorului, are manifestațiile lui...

Dară tocmai fiindcă mă iubești nu-mi acorzi nimic... Tocmai de aceea acorzi unui altuia o sărutare care știi că pe mine m-ar înnebuni de fericire, acorzi altuia favoruri ce pentru el n-au nici o valoare și pe mine m-ar face fericit pe ani întregi... Vezi dar câtă neomenie e-n acest sentiment de-a chinui, de-a maltrata tocmai pe omul pe care l-ai putea iubi, daca nu-l iubești deja.

Singurul om pe care ești capabilă de a-l iubi sunt eu — și tu nu ! Te văd zâmbind și pricep ... nu pentru că mă cred irezistibil sau pur, ci numai ... pentru că sunt singurul om pe lume care te iubește pe tine cu toate puterile existenței sale... De-aceea nu zic să mă iubești cum te iubesc ... *** *** — nebun... Atunci n-aș fi putut regreta atât.

A ! știu eu de ce ești atât de neîndurătoare cu mine ! ți-ai zis: acest om și-a pus mintea să mă aibă ... El n-are avere, n-are timp, nu e plin de galanterie și de duh ... n-are nici una din atracțiunile romanticului amant... Să vedem, tinere, daca astfel se cucerește o femeie... ! De aceea te-ai încăpățânat de-a mă respinge... Știu bine că suferi sub aceste tot atât cât mine.

A mea ești ... acum pentru totdeuna, cu toată natura ta, cu toată încăpățânarea, cu tot sufletul tău îndrăcit, îndărătnic și nobil ... a mea ești, femeie de rasă ... femeie nebună nespus de dulce.

Pot să fiu un mizerabil, Cleopatra, și un om de rând... Dar oricât de sarac aș fi — am și eu de pierdut ceea ce tuturor oamenilor li-i foarte scump — viața. Ai un

nume ciudat și frumos Cleopatra, care-mi aduce aminte de-o veche istorie... Semiramis[2], regina Egiptului[3], Anna de Franța... Câteșitrele aveau în fiece noapte alt amant, care a doua zi era omorât... Ei bine, fii a mea ... nu o noapte întreagă ... ceea ce n-aș fi cerut ... ci o oră, o singură oră ... și-ți promit pe mormântul mamei mele că de la tine plec acasă și mâni vei primi o scrisoare din partea unui om ce nu ar mai fi și care va zice că moare pentru c-ai fost crudă cu el ... Numele tău rămâne ne-ntinat, nimeni nu știe ce s-a întâmplat ... gura care-a putut să-ți facă o asemenea propunere va fi închisă pentru totdeauna. Vezi dar cât te iubesc... Aș voi sau să mai [fiu] atât de chinuit și daca plătesc amorul meu cu viața — să plătesc cu el un moment de fericire.

Prea sunt filozof pentru a nu ști că nu m-așteaptă nimic decât țărâna și uitarea ... că nu voi avea nefericirea de-a te revedea, ba încă pentru vecinicie cum se zice...

---

1. Cleopatra Poenaru Lecca scrisese unei prietene: *"l-am cunoscut pe junele poet Eminescu [...] Este de o gentilețe neînchipuită, foarte inteligent, frumos, iar mustața și pletele-i negre aduc cu ale prinților din poveste... Pare îndrăgostit de mine, însă, sigur, mai mult eu..."* De ce, cu toate acestea, l-a ținut la distanță, nu se mai știe azi.

2. *Semiramis* (Semiramida) - regină asiriană legendară.

3. *Cleopatra, regina Egiptului* - cea mai celebră și influentă femeie a antichității, a fost amanta lui Cezar, apoi a lui Marcus Antonius.

Scrisori către prietenii din lumea literară

Eminescu către Maiorescu

[lui Titu Maiorescu, în aug. 1872, la 22 de ani]

[Botoșani, în august 1872]

Stimatul meu Domn,

În anul 1845, de nu mă-nșel, a ieșit prima notiță în unul din ziarele din țară asupra unui tânăr născut în apropierea Iașilor, de origine evreie, care arăta un deosebit talent pentru muzică, un fel de minune de copil. Acest copil — botezat în legea greco-orientală,[1] pentru a nu găsi, *metaphysica causa,*[2] piedici în calea vieței sale, a devenit în urmă un muzic însemnat la Curtea imperială a Rusiei, a îmblat pe lauri, și germanii de azi fac studii cranioscopice[3] asupra căpățînei lui și cred a afla în ea asemănări cu acea a lui ... Beethoven.[4]

Nu voi să zic cumcă tânărul ce vă aduce această scrisoare este un Rubinstein[5]; privirea mea în această privință este modestă și las la aprecierea d-voastre dacă este și corectă. Zic că germenii unui talent asemenea celui numit sunt [*in*] *potentia*[6] și în d-nul Toma Micher[7] . Nu după părerea mea, a cărei minimă valoare sunt eu cel dentîi care o recunosc, ci după aceea a însuși profesorilor săi de la Conservatoriul din Viena. Rămâne ca timpul și spațiul, aceste ursitori a tuturor germenilor aruncați de mâna naturei, să-i ducă la o dezvoltare pozitivă or negativă. Dar timpul nostru sîntem noi și calitatea socială (o vorbă nouă) a spațiului în care trăim atârnă asemenea de la noi, deși noi înșine — din nefericire — nu atârnăm de la noi. Vream să zic că societatea în care sîntem nevoiți a trăi, rezultat al unor antecedente pe cari ea n-a fost desigur stăpână, nu este de natură a încuraja talente și, poate și mai puțin decât orce, talente muzicale. Astfel dezvoltarea negativă ajunge cea de ordine; un talent muzical ajunge de a ilustra grădinele și berăriile, un pictor ajunge portretist, un poet jurnalist, ceea ce veți concede că-i lucrul cel mai prost din lume. Nu mă lupt cu fatalitatea în fenomenologia[8] ei generală, dar poate că în cutare ori cutare caz concret totuși să fie cu putință o îndreptare a ei, mai ales când aceasta se prezintă oarecum de sine. C-un cuvânt: spre a-și putea urma studiile, Micher s-a decis a da concerte cu piesele studiate cu profesorul său din Conservatoriu și, dacă succesul celor dentăi atârnă de la talentul și abilitatea ezecutorului, cele din urmă nu reușesc decât cu concursul binevoitor a iubitorilor de arte.

Pentru că în asemenea caz asigurări asupra persoanei concertantului sunt

necesarii, eu nu mă sfiesc de a vi le da, în marginele cunoștinței mele. Caracterul său privat e, în sens convențional cel puțin, asupra a orce critică, talentul său firesc e necontestabil, și d-voastră, care sunteți un critic mult mai competent în asemenea materie, v-ați putea crea ușor ocaziunea de-a afla pe cale privată dacă acest tânăr merită încurajarea d-voastre. O serată a Junimei de es. ar putea deveni și mai delicioasă cu concursul său.

Cât despre laturea materială — cea spinoasă atât a întregului lucru cât și a acestei scrisori — ea-și are două părți cam binișor deosebite, în privirea cărora nu mă tem ca protecțiunea d-voastre nu i-ar putea fi întrucâtva de folos. Aceste două părți sunt: localul și biletele.

Localul va fi, cred, sala Conservatoriului și, dacă cunoștințele d-voastre cu personalul acestui institut [î]i vor putea fi de folos, sper că veți binevoi a le angaja în cazul de față. Cât despre bilete — casa este numai o masă de lemn — foarte indiferentă și adesea foarte crudă în deșertăciunea sa; iar agentul ce le desface este simpatia sămănată mai dinainte în iubitorii artelor.

Să mă repet puțin. Nu vă rog pentru o protecțiune necondițională, nu, va să zică, pentru un om nedemn de ea. Cum am spus, veți putea cerca pe cale privată demonul[9] care trăiește în acest om, după părerea mea un demon viguros, și armonic mai cu samă. Restul va fi o consecuență care poate chiar d-voastre vă va fi, de nu ușor, cel puțin nu ingrat de împlinit.

Veți găsi poate cumcă aceasta epistolă e cam lungă pentru o recomandare, dar veți concede — și o veți cam trebui — cumcă o asemenea epistolă rămâne întotdeuna spinoasă și, dacă n-o acopăr cu roze, atunci cel puțin cu vorbe: vorbele multe acopăr temerile multe, dintre care unele se ating chiar de lipsa de îndreptățire cu care vă adresez aceste șiruri încărcate. Dar, în sfârșit:*habent sua fata libelli*[10]. Și le vor avea și aceste șiruri, pe care le închei asigurându-vă de respectul meu și rămîind al domniei voastre

Supus
M. Eminescu

---

1. *legea greco-orientală* - religia ortodoxă

2. *metaphysica causa (lat.)* - din motive metafizice (aici cu sensul de religioase)

3. *studii cranioscopice* - referire la frenologie, pseudoștiință ce susținea că poate deduce însușirile mentale ale unui om din forma craniului, considerată de Eminescu și contemporanii lui o știință veritabilă, dar dovedită falsă între timp.

4. *Ludwig van Beethoven* (1770-1827) - mare compozitor german.

5. *Anton Rubinstein* (1829 -1894) - celebru pianist evreu rus, la care face referire primul paragraf din scrisoarea lui Eminescu; era născut într-un sat aflat pe atunci în Rusia, actualmente în Transnistria / Republica Moldova.

6. *potentia (lat.)* - capacitate, potențial

7. *Toma Micher[u]* - violonist de origine romă, prieten cu Eminescu; va da concerte în Iași.

8. *fenomenologia* - studiu descriptiv al unui ansamblu de fenomene, astfel cum se manifestă ele în timp și spațiu. (sursa: DEX online)

9. *„demonul care trăiește în acest om”* - în sensul de geniu, poate aluzie la "daimonul" interior al lui Socrate; era perioada când poeziile și proza lui Eminescu erau pline de îngeri și demoni.

10. *habent sua fata libelli (lat.)* - cărțile au destinul lor

Eminescu către Slavici

[lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877, la 27 de ani]

Iași, 20 septemv. 1877

Dragă Ieni,[1]

Îți scriu în grabă că editorul logicei lui Kant se cheamă I. G. Jäsche,[2] nu Fäsche, cum stă în „Presa"[3] . Logica aceea nu e bună nici măcar pentru începători, căci ceea ce-i original în ea nu-i bun, ce-i bun nu-i original. Jäsche au fost un elev al lui Kant[4] și, ca filozof, semikantian (*Halbkantianer*).

À propos de Trendelenburg[5] și Maiorescu[6]. Deosebirea între pasagele citate de mine în „Convorbiri"[7] e foarte mare. „Cea mai naltă abstracțiune a intuițiunii” a lui Tr[endelenburg] este *esse*[8] copulativ,[9] verbul auxiliar,[10] nu *existere*[11] a lui Maiorescu. Trend[elenburg] recunoaște asemenea existența unor silogisme[12] ipotetice, Maiorescu le preface pe acestea pur și simplu în silogisme categorice.

Eu am închipuit următoarele silogisme spre a arăta deosebirea:

Dacă este seminariul din București, este d. Zotu.[13]
Însă seminariul din București este ca cea mai naltă abstracțiune a intuițiunii.

Deci d. Zotu este ca cea mai naltă abstracțiune a intuițiunii.

Categoric însă astfel:

D. Zotu este o dependență a seminariului din București.
Seminariul există în realitate.

Deci d. Zotu există în realitate.

Recunosc că sunt un ticălos de frunte, pentru că nu scriu. Dar tu știi c-am fost totdeuna caracter melancolic și n-am avut niciodată destul curagiu de viață; prin urmare tot ce gândesc sau fac e azi mai ticăit decât înainte. N-am inimă în mine nici cât e-ntr-o mămăligă, nu gândesc nici la tine, nici la lume, nici la însumi. Singura deosebire e c-am devenit susceptibil, că orice atac, cel mai nevinovat, mă irităză încât am o adevărată *Berserkerwuth,*[14] că s-au înmulțit oamenii cu cari nu mai vorbesc nici un cuvânt și c-am s-ajung să nu mai vorbesc chiar cu nimeni, nici cu mine însumi. Nu-i vorbă, s-a supărat vacarul pe sat și satul habar n-are. Dar dacă-i așa, se vede că nu poate fi altfel.

Articolul din „Convorbiri" au produs o adevărată revoluție în Junimea. Cine i-au permis unui m... *(ipsissima verba*[15] ale lui Conta,[16] Verussi[17] ș. a.) a vorbi în numele Junimei? Când au mai fost în „Convorbiri" politică militantă? Un adevărat *furror*[18] — și știi de ce ? Pentru că îl credeau scris de Maiorescu. Tu trebuie să știi că M. are dușmani în Junimea ieșană: Conta de pildă, Verussi, protegutul și spionul lui Cozmiță-Ureche,[a] și alți câțiva.

Nu știi tu cine au scris „Pamfletul" contra lui Ureche ? (d. Cannitferstan[19]). E unic. Și pare-a fi scris de un moldovan.

Nu știu dacă M. a fost mulțămit sau nu cu anticriticele mele.[20] Sunt scrise în grabă și nu prea sunt de samă, dar n-am ce-i face.

De-unde iei privirea clară,
Care-n liniște alege,
La gândiri menite vieții
Viața-n floare să le-o lege.[21]

Acea privire clară se duce, căci tocmai în timpul cel bogat al vieții ne risipim zilele în nimicuri. Mai scrie-mi daca vrei, căci scrisorile tale, scurte, lungi, cum or fi, îmi fac plăcere.

Al tău
M. Eminescu

1. *Ieni* - diminutiv de la Ioan, poate sub influența diminutivul maghiar Jani (Ioani), căci scriitorul Ioan Slavici trăise în adolescență în mediu unguresc. Eminescu și Slavici erau prieteni apropiați din studenție.

2. *Gottlob Benjamin Jäsche* (1762–1842) - discipol al lui Kant, a publicat un manual de logica.

3. „Presa" - un ziar din acea vreme, care publicase replica lui Zotu la un articol al lui Eminescu în apărarea manualului de logică al lui Maiorescu.

4. *Immanuel Kant* (1724-1804) - mare filosof idealist german. La Berlin, pe când își pregătea doctoratul în filosofie, Eminescu a început să îi traducă principala operă, Critica rațiunii pure, dar nu și-a finalizat nici doctoratul, nici traducerea.

5. *Friedrich Adolf Trendelenburg* (1802 – 1872) - filosof și filolog german, autor al lucrării *Logische Untersuchungen (Cercetări logice)*, folosită de Maiorescu pentru manualul său.

6. *„À propos de Trendelenburg și Maiorescu”* - Zotu insinuase că Maiorescu, în manualul său de logică, i-ar fi plagiat pe Trendelenburg și pe John Stuart Mill. Eminescu îl apărase pe Maiorescu împotriva acestor acuzatii în articolul *"Încă o dată recenziunea logicei Maiorescu"*.

7. *„Convorbiri literare"* - revista Junimii, unde Eminescu și-a publicat, începând de la 20 de ani, poeziile - și uneori și proza sau alte articole, cum au fost cele în apărarea manualului lui Maiorescu. și Slavici publicase în Convorbiri și literatură și alte articole (despre maghiari), încă din studenție, la îndemnul și cu sprijinul lui Eminescu.

8. *esse (lat.)* - verbul *a fi*

9. *verb copulativ* - verb care formează un predicat nominal împreună cu o altă parte de vorbire - ex: *a fi* (când nu are sensul de a se afla, a se găsi, a exista), ca în *El este poet*.

10. *verb auxiliar* - verb asociat cu o anumită formă a unui verb principal pentru a alcătui o altă formă, compusă, a acestui verb principal - ex: *aș fi plecat*.

11. *existere* (lat.) - verbul *a exista*

12. *silogism* - raționament deductiv în care o propoziție numită concluzie rezultă din două (sau mai multe) propoziții numite premise. (sursa: DEX online)

13. *G. Zotu* - profesor la seminarul din București, care criticase manualul de logică al lui Maiorescu în revista *Columna lui Traian* a lui Hașdeu (în nr. 6 și 7 din 1877).

14. *Berserkerwuth (germ.)* - furie sălbatică, frenezie războinică întâlnită la vechii războinici nordici.

15. *ipsissima verba (lat.)* - cuvintele exacte, întocmai cuvintele

16. *Vasile Conta* (1845-1882) - filosof materialist junimist, inițial înclinat spre socialism, se va apropia de liberali și va deveni ministrul instrucțiunii.

17. *Petru Verussi* - pictor junimist, va deveni deputat liberal.

18. *furor (lat.)* - furie, situație în care mulți oameni sunt furioși și supărați (sursa: Merriam-Webster Dictionary)

19. *Domnul Kanitferstan, extras din jurnalul unui trândav* - pamflet contra lui V.A. Urechia, scris de un tânăr scriitor evreu, *Ronetti Roman*, cu care Eminescu va fi coleg la *Timpul*.

20. *„anticriticele mele”* - articolele *"Observații critice"* (12 aug. 1877) și *"Încă o dată recenziunea logicei Maiorescu"* (1 sept.1877) scrise de Eminescu în *Convorbiri literare,* ca replici la criticile lui Zotu, în apărarea manualului de logică al lui Maiorescu, .

21. *De-unde iei privirea clară / Care-n liniște alege / La gândiri menite vieții / Viața-n floare să le-o lege.* - strofă eliminată din poezia *Criticilor mei*.

[lui Ioan Slavici, în 12 oct. 1877, la 27 de ani]

Iași, 12 octomvrie, 877

Dragă Ieni,

Dacă m-ar hotărî cineva să vin la București, ai fi tocmai tu.[1] A-ți spune pe larg cîte împrejurări contribuie a-mi face Iașii nesuferiți ar însemna a scrie volume; destul că-i *Krähwinkel*,[2] unde toată lumea se ocupă de un om, oricât de călugăr ar fi, oricum mi-ar semăna mie. *Unaustehlich*[3] *!*

Dar n-am cu ce veni. Asta m-a făcut să-mi țin gura pân-acuma — 100 de fr.

am pe lună; din ce dracu să plec ? Am și bagajie: cărți, manuscripte, ciboate vechi, lăzi cu șoareci și molii, populate la încheieturi cu deosebite naționalități de ploșnițe. Cu ce să transport aceste roiuri de avere, *mobilă* în sens larg al cuvântului. În acest sens îi scriu și maistrului nostru[4] :

A nu munci și a nu avea — just
A nu munci și a avea — superb !
A munci ca mine și a nu avea — deplorabil!
A munci și a avea — just.

Prin urmare deja considerentul din urmă m-ar face să vin la București pe aripile lui Aiolos,[5] — (Eol *hochpoetisch*[6]).

Așadar bani de drum și vin.

Al tău *sumo cum amore*[7]
M. Eminescu

---

1. *„Dacă m-ar hotărî cineva să vin la București, ai fi tocmai tu.”* - Slavici îl chemase pe Eminescu să i se alăture în redacția ziarului conservator *Timpul*, unde lucra el atunci. Eminescu va veni, dar Slavici va pleca curând din redacția *Timpul* și va deveni profesor, pe când Eminescu va lucra la Timpul 6 ani, până la îmbolnăvire.

2. *Krähwinkel (germ.)* - (peiorativ) orășel provincial

3. *Unaustehlich (germ.)* - insuportabil

4. *„maistrului nostru”* - lui Titu Maiorescu, care și el îl chemase la București, la *Timpul* (Eminescu îi va raspunde în germană).

5. *Aiolos (Eol)* - zeul vântului în mitologia greacă.

6. *hochpoetisch (germ.)* - [în limbaj] foarte poetic

7. *cum amore (lat.)* - cu dragoste

Eminescu către Caragiale

[lui I.L. Caragiale și Ronetti Roman, din Florești, în 13 iul. 1878, la 28 de ani - ciornă]

Florești, 13 iulie 1878

Adr. C[aragiale] și R[onetti] R[oman]
Redacția „Timpul"
Palatul Dacia
București

Mă oameni buni, Caraiali[1] și Ronetti Roman

Mai întâi mă lipsesc a vă mulțumi pentru multele scrisori ce mi le-ați trimis, puindu-mă pururea în curent cu ceea ce se întâmpla în lume și în țară. De la voi am aflat de exemplu îmbucurătoarele știri cumcă muscalul[2] *nu* ne ia Basarabia, ci încă ne cedează și pe cea care o avea el,[3] că Vodă Carol e ales rege al bulgarilor și împărat al turcilor, că se va muta în curând la împărăție la Țarigrad[4] și Caraiale va fi numit acolo ministru a tuturor mascaralelor[5] din țara turcească. Deci dară, aflând toate acestea din scrisorile voastre cele multe, s-au bucurat sufletul meu în adânc și s-au uns cu untdelemnul veseliei băierile inimei mele. Despre partea mea, a lui Moș Iftime Talpa-Lată, veți ști numai că tot mă ustură piciorul și vă duc dorul și vă trimit cioarelor în crucea hotarelor[6] pentru că nu-mi scriserăți din câte s-a întâmplatără *** *** *** tătară.

Fiindu-mi teamă că, de lene și de frică de cheltuială mare și ruină, nu veți merge nici unul să cumpărați mărcuță[7] (dedea-v-aș la Mărcuța[8]), vă trimit una de cincisprezece bani, ca să-mi scrieți o scrisoare.

Tu, Ronetti Roman, s-o scrii, că ești mai priceput și tu Caraiale să pui degetul în loc de iscălitură și să se spuie acolo în scrisoare cum vă mai merge, cum stă țara, lumea și politica, și despre iubitul meu Rosetache Alias Berlicoco[9] să-mi scrieți dacă tot mai e mare și tare în satul lui Cremine[10] și alte chițibușuri asemene. Apoi să-mi mai trimiteți „Timpul", ca să fac și eu haz, iar dacă nu-mi veți scrie să știți că avem aici în sat un popă și de necaz își f... baba în c ...

Măi oameni buni, ce mai face căsuța mea ? Mai merge careva din voi pe la dânsa, nu de alta decât să se lege de fata popei cea oacheșă. Bre ! nu fiți pezevenchi și scrieți-mi ... orice, numai scrieți, să văd că trăiesc în lume.

Al vostru cu toate temenelile M. Eminescu
Adresa M. Eminescu *Filiași* Post restant

---

1. *Caraiali / Caraiale* - I. L. Caragiale, pe atunci coleg cu Eminescu în redacția ziarului Timpul.

2. *muscalul* - rusul

3. *„muscalul nu ne ia Basarabia, ci încă ne cedează şi pe cea care o avea el”* - sudul Basarabiei, Bugeacul, care acum e la Ucraina, era la Romania până la războiul de independență (războiul ruso-turc) din 1877-1878, pe când restul Basarabiei (actuala Republica Moldova) era la Rusia. După război, Rusia a cerut României să îi cedeze și sudul Basarabiei, oferindu-i drept compensație Dobrogea - tratativele erau în derulare în acel timp.

4. *Țarigrad* - vechea denumire românească pentru Istanbul (Constantinopol), provenind din limbile slave, în care însemna *orașul împăratului*.

5. *mascara* - bufon, paiață, măscărici - provenind din turcescul *maskara*. (sursa: DEX online)

6. *„vă trimit cioarelor în crucea hotarelor”* - vă trimit la spânzurătoare

7. *mărcuță* - timbru

8. *Mărcuța* - casă de nebuni din București

9. *Rosetache Alias Berlicoco* - C. A. Rosetti (poreclit Berlicoco*)*, lider al partidului liberal, atacat de Eminescu în multe articole din Timpul.

10. *satul lui Cremine* sau *țara lui Cremene* - loc fără stăpân, unde fiecare face ce-i place, fără să dea seamă cuiva. (sursa: DEX online)

[tot atunci, din Florești, unui destinatar necunoscut, poate Theodor Rosetti, în vara lui 1878, la 28 de ani - ciornă]

[Florești, vara 1878]

Prețuitul meu domn,

D. Mandrea,[1] venind la Craiova, mi-a spus împrejurarea fericită pentru mine, iar pentru dv. poate cam supărătoare, că sunteți deja păstrătorul acelor o mie lei noi a căror destinație pare a fi, în parte cel puțin, de-a vizita țara Oltului. Locul în care sunt e cât se poate de frumos. Râuri, codru, șes, dealuri, munți în depărtare, frumos adecă în puterea cuvântului, încât, să fiu Bodnărescu,[2] aș nenoroci poate „Convorbirile" cu *Amintiri de călătorie ale unui june*. Dar numai grija asta n-o am, ci mă mărginesc a mulțumi tuturor zeilor îndeobște și d-lui Mandrea îndeosebi

de îngăduirea un[ui] colț de pădure care-mi dă toane bune și sănătate.

Venind la vorba de mai sus, vă rog să-mi trimiteți o sută de franci, spre ilustrarea existenței cu oarecari călătorii la Turnu-Severin și prin împrejurimi. Adresa: M. Eminescu com. *Floreşti,* plasa *Jiul de Sus,* județul *Dolj*. Stația telegrafo-poștală Filiași**.**

Încolo salutări multe pentru boieri și pentru doamne, cu care rămân

al d-voastre

supus

[M. Eminescu]

---

1. *Nicolae Mandrea* - junimist; îi pusese la dispoziție lui Eminescu conacul său de la moșia Florești să își petreacă concediul.

2. *Samson Bodnărescu* (1840-1902) - poet junimist, prieten cu Eminescu. Scrisese și proză, printre care o nuvelă *Suferințe (după diariul unui june)*. Era blând, sfios și tăcut, după spusele lui Iacob Negruzzi din *Amintiri din Junimea*. A fost bibliotecar înaintea lui Eminescu.

Eminescu către Creangă

[lui Ion Creangă, în 25 dec.1878, pe la 29 de ani]

București, 25 decemvrie 1878

Dragă Creangă,

Nu știu, dacă ai cauze deosebite de nemulțămire împotriva fiu-tău,[1] dar oricare ar fi acelea te rog să le treci cu vederea și să-i trimiți din când în când parale pentru trebuințele lui estraordinare; mai cu samă însă acuma de sărbători. I-ar trebui de pildă o pereche de încălțăminte mai cuviincioase, căci având acum câteva zile libere și putând să fie invitat în familie la d. Maiorescu de pildă sau într-alt loc trebuie să se prezinte în mod convenabil. Dorindu-ți sărbători fericite și mulți ani cu pace și cu bine

rămân al tău. M. Eminescu

[plic:]
D-sale

Domnului Ioan Creangă

Iași
Strada Băncei la debitul de tutun[2]
peste drum de spițeria Blaustein

---

1. *„fiu-tău”* - Constantin Creangă, fiul scriitorului, avea pe atunci 18 ani și era elev la școala militara.

2. *debitul de tutun* - scriitorul Ion Creangă deschisese un debit de tutun după ce fusese dat afară din învățământ. Reprimit în învățământ de ministrul Titu Maiorescu, a lăsat debitul de tutun în grija fratelui său Zahei.

Eminescu către Xenopol

[lui Al. D. Xenopol, în 1879, din Iași, 29 de ani - ciornă]

1879, Iași

Mult stimate d-le Xenopol,

Din cele ce mi s-a întâmplat cu suplinirea[1] trebuia să-mi fac o idee proastă despre viață, urmând fatal calea arătată de Schopenhauer,[2] că existența noastră e făcută parcă să clatine iară de folos extazul și liniștea neantului; dar, în firea mea a mai rămas un grăunte de optimism, desigur moștenit de la strămoși, căci, mama învăluită în melancolie, tata și trist și vesel, eu am moștenit prin ereditate o tristeță pe care nu pot să mi-o explic și care, educată din când în când c-un optimism însuflețit de paginele mărețe scrise cu sângele său de nobilul popor românesc, mă îndeamnă să urc calvarul vieței mai ușor.

Optimismul acesta câștigat din citire mă face să îndrăznesc să vă rog încă o dată, dacă se poate, să-mi găsiți un alt post.

Voi căuta să fac de-acum înainte toate după placul stăpânului unde voi intra simbriaș, căci m-am lecuit. O ! dacă știam aceasta mai înainte, sfânta experiență, poate că nu produceam atâtea neplăceri bunilor prieteni, și mai ales dv., care ați avut atâta înțelegere pentru viața mea plină de privațiuni.

Sper că nu mă veți lăsa, ajutându-mă.

Primiți respectul meu
M. Eminescu

---

1. *„cele ce mi s-a întâmplat cu suplinirea”* - Eminescu fusese profesor

suplinitor la Istitutul Academic, cu sprijinul lui Xenopol; predase mai întai logica, apoi germana, dar elevii lui au făcut grevă, refuzând să intre la ora lui și conducerea liceului a trebuit să renunţe la serviciile sale.

2. *Arthur Schopenhauer* (1788-1860) - filosof german care a avut o mare influență asupra gândirii lui Eminescu.

Scrisori pe teme literare și politice către redactorii revistelor Convorbiri literare și Familia

Eminescu către Iacob Negruzzi, redactorul revistei Convorbiri literare

[lui Iacob Negruzzi, în 17 iun. 1870, din Viena, la 20 de ani]

Viena, în 17/6 870 st.n.

Scumpe Domnule Redactor,

Alles in Deutschland hat sich in Prosa und Versen verschlimmert
Ach, und hinter uns liegt weit schon die goldene Zeit![1]

Într-adevăr așa-și începe Schiller[2] *Ieremiada,* numai că el făcea un compliment trecutului, pe când, aplicat la noi românii, mi se pare a fi un adevăr. Dacă în *Epigonii*[3] veți vedea laude pentru poeți ca Bolliac,[4] Mureșan[5] or Eliade,[6] acelea nu sunt pentru meritul intern a lucrărilor lor, ci numa pentru că într-adevăr te mișcă acea naivitate sinceră, neconștiută, cu care lucrau ei. Noi cești mai noi cunoaștem starea noastră, suntem trezi de suflarea secolului — și de-aceea aveam atâta cauză de-a ne descuraja. Nimic — decât culmile strălucite, nimic — decât conștiința sigură că nu le vom ajunge niciodată. Și să nu fim sceptici ? Atâta lucru, cele mai multe puteri sfărâmându-se în van, în lupte sterile, cele puține — descurajate, amețite de strigătul gunoiului ce înoată asupra apei. Îmi place să citesc printre șire. Deși dmv. cercați a râde în *Copii,*[7] totuși adesea văd descurajarea internă, convicțiunea amară că nu veți putea ajunge la ceva cu ele — căci e o generațiune aceea cu care vă luptați.

Între corespondențele redacțiunei am văzut un răspuns către V. Dem. Daca e Vasile Dimitrescu[8] acela căruia i-ați răspuns, aș avea a vă aduce aminte că o respingere prea aspră îl poate face să se îndoiască de sine însuși și că poate e rar un om care să se descurajeze mai lesne ca Dimitrescu. Altfel veți fi băgat de seamă cumcă are mult talent, deși fantazia îneacă reflecțiunea. Numai, drept vorbind, mama imaginelor — fantazia — mie-mi pare a fi o condițiune esențială a

poeziei, pe când reflecțiunea nu e decât scheletul, care-n opere de arte nici nu se vede; deși palidele figuri ale unor tragediani își arată mai mult oasele și dinții decât formele frumoase. La unii predomină una, la alții alta; unirea amândorora e perfecțiunea, purtătorul ei — geniul. Dimitrescu nu e un geniu, deși e poet.

Poate că mi-o veți ține de rău că v-am făcut observațiunea aceasta, dar am cumpănit respectul ce vi-l datorez cu iubirea ce-o am pentru descurajatul meu amic. Dacă e rău ca să predomine iubirea îmi retrag cuvîntul și vă rog a crede că n-am spus nimica.

Poate că *Epigonii* să fie rău scrisă. Ideea fundamentală e comparațiunea dintre lucrarea încrezută și naivă a predecesorilor noștri și lucrarea noastră, trezită dar rece. Prin operele liricilor români tineri se manifestă acel aer bolnav, deși dulce, pe care germanii o numesc *Weltschmerz*.[9] Așa Nicoleanu, așa Schelitti,[10] așa Matilda Cugler[11] — e oarecum conștiința adevărului trist și sceptic, învins de către colorile și formele frumoase, e ruptura între lumea bulgărului și lumea ideei. Predecesorii noștri credeau în ceea ce scriau, cum Shak[e]speare[12] credea în fantasmele sale; îndată însă cu conștiința, vine [gândul] că imaginele nu sunt decât un joc; atuncea, după părerea mea, se naște neîncrederea sceptică în propriile sale creațiuni.

Comparațiunea din poezia mea cade în defavorul generațiunei noi, și — cred cu drept. Încă una. Mi se pare că strofa a treia nu se prea potrivește cu întregul. Se poate cumcă numai mi se pare; se poate cumcă și multe altele mi s-or fi părând bune și-or fi rele; în fine — ceea ce nu se va potrivi puteți șterge în bună voie. În caz de-a șterge strofa a treia, apoi veți fi bun de-a corege într-a patra vorba *zidea* în *zidind* : „Eliad' zidind ...”. Omițând strofa a treia, ar suna mai bine cores astfel.

Vă rog de indulgință pentru timpul cât vi-l răpesc cu citirea epistolei mele și, încredințindu-vă despre deosebita stimă ce vă păstrez,

rămânu al d-voastră
M. Eminescu

N.B. În caz de-a-mi răspunde în corespondința redacțiunei, veți binevoi a o face fără loc și nume sub cifra : YZ.

---

1. *Alles in Deutschland hat sich in Prosa und Versen verschlimmert / Ach, und hinter uns liegt weit schon die goldene Zeit! (germ.)* - Totul, și proză și versuri, a decăzut în Germania / Ah, departe în urma noastră a rămas epoca de aur ! (primele - și ultimele - versuri din *Ieremiada* lui Schiller)

2. *Friedrich Schiller* (1759-1805) - poet și dramaturg romantic german.

3. *Epigonii* - poezie în care Eminescu omagia poeții și scriitorii de la începutul literaturii române (inclusiv unii minori), punându-i în antiteză cu literatura din

vremea lui; polemiza astfel, indirect, cu junimiștii, care priveau foarte critic poezia înaintașilor - în special cu Titu Maiorescu, care o analizase fără menajamente în *O cercetare critică asupra poeziei române*.

4. *Cezar Bolliac* (1813-1881) - poet minor pașoptist.

5. *Andrei Mureșanu* (1816-1863) - poet ardelean, autorul poeziei Un răsunet (Deșteaptă-te române) care e astăzi imnul României.

6. *Ion Heliade-Rădulescu* (1802-1872) poet și scriitor pașoptist, lider al mișcării literare de la începuturile literaturii române.

7. *Copii după natură* - scriere satirică a lui Iacob Negruzzi.

8. *Vasile Dimitrescu* - Urma a dovedit că Eminescu s-a înșelat asupra lui Vasile Dimitrescu, care a rămas necunoscut, neproducând nimic de seamă în literatura română. (nota lui Iacob Negruzzi)

9. *Weltschmerz (germ.)* - sentimentul - specific romanticilor - că niciodată realitatea nu va putea satisface aspirațiile sufletului (în traducere literală *durerea lumii*).

10. *Nicolae Nicoleanu, Nicolae Schelitti* - poeți junimiști azi uitați; amândoi au murit nebuni, după spusele lui Iacob Negruzzi din *Amintiri din Junimea*.

11. *Matilda Cugler* (1851-1931) - tânără poetă de origine germană publicată în *Convorbiri literare*; va fi căsătorită un timp cu un prieten al lui Eminescu, Vasile Burlă, și va avea un mic salon literar frecventat de Eminescu, Slavici și alți tineri junimiști.

12. *William Shakespeare* (1564-1616) - marele dramaturg englez ar fi avut o influență majoră asupra lui Eminescu, din câte mărturisește poetul în omagiul ce i-l aduce în poezia Cărțile.

[lui Negruzzi, din Viena, în 4/16 sept. 1870]

Viena, 16/4 septembre 870

Scumpe Domnule Negruzzi,

Numai Dumnezeu mai poate descurca ce este omul. Astfel, un individ care crede

că se cunoaște bine pe sine, care-și urmează liniștit; treburile lui, or concrete, or abstracte țăsături de painjăn filozofice sau poetice, se trezește într-o bună dimineață c-o întâmplare oarecare — în sine *aceeași* pentru toată lumea — că stârnește în el porniri de cari nici nu visa măcar că esistă în sufletul lui; această întâmplare nimicește toate țesăturile combinate de mintea lui și el singur se trezește deodată că e alt om, adesea negațiunea individualității lui de pân-atuncea.

În fine, schimbări de-astea psicologice de s-ar întâmpla numai sporadic — p-ici pe colea — în individul cutare or cutare, ar fi calea-vale; dar popoară întregi să le vezi suferind de această ... metempsicosă,[1] or cum pustia i-aș mai zice ? Ai crede că sufletele germanilor[2] a trecut în animale și sufletele animalelor în germani.

O, tăcuții, gânditorii, umanitarii germani ! Unde sunt ei? vă-ncredințez că nu-i mai găsești în nici o manifestațiune a vieții lor. Ziarele Germaniei sunt mai *chauviniste*[3] și mai poltrone decât toate — decât ale noastre chiar, implicând Columna[4] ! *Die welschen Mordbrenner!,*[5] titlul unui articol de fond din unul din cele mai serioase ziare. Jurnalul „*Blätter für litterarische Unterhaltung*"[6] aduce întotdeauna titlurile cărților ce ies la lumină : *Das Germanenthum in Osterreich,*[7] *Die Feuerprobe des norddeutschen Bundes,*[8] *Auf nach Frankreich! Vorwärts!,*[9] *Geharnischte Sonette,*[10] *Der Krieg Deutschlands*[11] — 20 până la 30 de volume pe săptămână, toate de materia aceasta !

Înainte nu țineau la naționalitatea lor, pentru că nu prea aveau la ce ținea. Toată lumea lega de numele german epitetul nu prea măgulitor de „*Holzkopf*"[12]. Azi lucrul se schimbă. Azi îi veți vedea tot așa de tenaci, greu de deznaționalizat, mândri de numele lor cum sunt francezii. Iată urmele ce întâmplările istorice lasă în viața psihică a popoarălor !

Dacă e vo fericire pentru care vă invidiez într-adevăr apoi e aceea ca puteți găsi în ocupațiuni literare mulțămirea aceea pe care realitatea nu e-n stare de-a v-o da. La mine e cu totul dimpotrivă; într-un pustiu să fiu, și nu mi-aș putea regăsi liniștea.

Veți vedea din stângacele schimbări și din neputința de-a corege esențial pe *Făt-Frumos*[13] că v-am spus adevărul. De-aceea, vă rog, mai citiți-l dv. și ștergeți ce veți crede că nu se potrivește, că eu nici nu mai știu ce se potrivește și ce nu !

În fine, am vorbit cu *Slavici*[14] pentru articolele asupra ungurilor.[15] Bietul om s-o cam descurajat când a citit studiile de Xenopol,[a] pentru că simțea că n-o să poată scrie niciodată astfel; dar asta a fost totodată impulsul de căpetenie care-l va face să vă dea niște articole într-adevăr bine scrise și corect cugetate. Pentru asta însă și-a destinat un timp de câteva luni— până la Crăciun.

Alături cu povestea vă trimit și o notiță asupra serbărei de la Putna.[16] Puneți s-o tipărească cu litere cât se poate de mici; nu trebuie să-i dați nici în cea mai estremă aparință o importanță pe care nu va fi capabilă de-a o avea.

În fine, rugându-vă să mă iertați, întâi: c-am scris așa de neglijent epistola, a doua: că vă răspund așa de târziu, a treia: că vă răpesc atâta timp cu ea — și

încredințându-vă totodată despre afecțiunea călduroasă ce v-o păstrez,

rămân al d-voastre preasupus
M. Eminescu

---

1. *metempsihoză* - transmigrația sufletelor care străbat, în vederea purificării, un lung ciclu de reincarnări succesive în oameni, animale și plante (sursa: DEX online).

2. *„...sufletele germanilor..."* - era în timpul războiului franco-prusac dintre Franța lui Napoleon al III-lea și Confederația Germană de Nord, în frunte cu Prusia - o perioadă de fervoare naționalistă care a precedat unirea Germaniei.

3. *chauviniste (fr.)* - șovin, xenofob

4. *Columna lui Traian* - revista lui Hașdeu, a purtat polemici cu *Convorbirile literare*.

5. *Die welschen Mordbrenner (germ.) - Incendiatorii galici*

6. *Blätter für litterarische Unterhaltung (germ.)* - Pagini de convorbiri literare (sau *Pagini de divertisment literar*)

7. *Das Germanenthum in Osterreich (germ.)* - Germanismul în Austria

8. *Die Feuerprobe des norddeutschen Bundes (germ.)* - Proba de foc a Confederației Germane de Nord

9. *Auf nach Frankreich! Vorwärts! (germ.)* - Spre Franța! Înainte!

10. *Geharnischte Sonette (germ.)* - Sonete în armură (sau *Sonete virulente*)

11. *Der Krieg Deutschlands (germ.)* - Războiul Germaniei

12. *Holzkopf (germ.)* - cap pătrat, prost (în traducere literală *cap de lemn*)

13. *Făt-Frumos din lacrimă*- basm scris de Eminescu pe atunci, la 20 de ani - îl trimisese probabil împreună cu scrisoarea, ca sa fie publicat în *Convorbiri literare*.

14. *Ioan Slavici* (1848-1925) - făcea pe atunci, în paralel, armata și facultatea de drept la Viena; atunci s-a împrietenit cu Eminescu, pe care l-a întâlnit pe la

cursuri și în grupul studenților români; Eminescu l-a încurajat și ajutat să scrie și să publice în *Convorbiri literare*.

15. *„articolele asupra ungurilor”* - Slavici, care făcuse liceul maghiar și trăise în mediu unguresc, va publica în Convorbiri literare *Studii asupra maghiarilor*.

16. *serbarea de la Putna* - va avea loc în anul următor, în 15 august 1871; era organizată de asociația stundenților români din Viena, *România Jună*, printre organizatori fiind Eminescu și Slavici.

[lui Negruzzi, din Viena, în 11 feb. 1871, la 21 de ani]

Viena, în 11 fevr. 871

Scumpe Domnule Negruzzi,

Mă veți ierta dacă nu v-am răspuns la stimata d-voastre epistolă; dar cauzele care m-au oprit au fost cea mai mare parte independente de mine. La sosirea epistolei d-voastre, eu nu am fost aici; când m-am întors însă, nu erați *d-voastră* în Iași; ș-așa s-a prelungit tăcerea mea până acuma. Apoi am avut și supărări care de care mai minunate; *pro primo*[1] : un proces de presă,[2] al cărui capăt nu sunt încă în stare de a-l prevedea.

M-ați întrebat de opiniunea mea asupra novelei de voiaj *Pe malul mării*.[3] O găsesc preafrumoasă, mai ales în caracterizarea consecventă și fină a personagiilor și în tonul conversațiunilor; astfel încât aș fi de părere că n-ați face rău de a cultiva cu deosebire comedia de salon.

Dacă o epistolă ar fi să fie expresiunea mai mult ori mai puțin clară a dispoziținii psihice în care se află un om când scrie, atunci aș avea multe de spus; mai ales că fiecare din noi e un organ central care-și asimilează într-un moment toate întâmplările lumii care-i vin la cunoștință; dar am hotărât să nu vă mai scriu impresiunile ce le-au făcut și le fac asupra mea raporturile de azi ale Europei în genere și a țării noastre în parte. Și la ce v-aș și spune ceva ce simt și cuget când în orce caz nu pot schimba nimica din toate celea.

Vă trimit o comedie compusă de Slavici.[4] Nu știu de vă va plăcea; numai asupra unui moment aș vrea să vă atrag atențiunea: frazele ce vi se vor părea stranii nu sunt străinisme, ci provincialisme; în genere e scrisă cu prea espres colorit local, deși are scene de o gingășie simplă și într-adevăr rustică — scenele dintre Cimbru și Anița. Eu am copiat-o, pentru că era scrisă cu ortografia din

Austria.[5]

Apoi vă mai trimit niște versuri de-ale mele. Bune simt că nu sunt; poate însă să nu fie cu desăvârșire rele. Ștergeți ce vi se va părea bun de șters.

Când erați la Viena mă întrebați dacă nu port ceva în minte. Port și eu acum ceva: o dramă epică, din care însă n-am scris pân-acuma nici un șir. Nu sunt încă în clar nici cu forma, nici cu fondul; nici cu părțile singulare, nici cu raportul în care acestea să steie. Sunt mai mult umbre ce le aruncă în închipuirea mea niște forme care au să vie de-acu-nainte. Însă tare-mi pare mie că va rămânea în veci nescrisă. Altfel de împrejurări decât ale mele trebuiesc pentru a produce ceva mare și bun totodată.

Slavici lucrează mereu la studiul asupra ungurilor. Greutatea cea mare e culegerea și critica datelor. Cumcă datele culese trebuiesc criticate una câte una rezultă din împrejurarea că toate, afară de aceea că nu-s contimporane, dar sunt și scrise sub influința mândriei și a exagerării maghiare. Ungurii ne seamănă în multe rele nouă.

Sfârșesc pentru astă dată și vă promit că-n curând va urma și studiul de care am vorbit. Rămân cu tot respectul al d-voastre

Supus
M. Eminescu

---

1. *pro primo (lat.)* - în primul rând

2. *„un proces de presă„* - Eminescu intrase în atenția autorităților austro-ungare pentru unele articole publicate sub pseudonim în ziare ardelene, în apărarea drepturilor românilor din Transilvania.

3. *Pe malul mării* - scriere a lui Iacob Negruzzi

4. *„o comedie compusă de Slavici”* - se numea *Fata de birău*.

5. *„ortografia din Austria”* - ortografia latinizantă folosită de publicațiile românești din Austro-Ungaria, în special în Transilvania.

[lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871, la 21 de ani]

Viena, în 6 feb[ruarie] 871, st.n.

Scumpe Domnule Negruzzi,

Am primit epistola d-voastră cu multă bucurie; pentru Slavici a fost şi mai mult: un eveniment fericit. Închipuiţi-vă că, din câte-a scris bietul om, „Familia"[1] din Pesta[2] nu i-a primit nimica, sub cuvânt că nu sunt destul de uşor scrise, nu sunt pentru aşa-numitele spirite frumoase, c-un cuvânt pentru d-nul redactor[3] al „Familiei" nu erau destul de — fade. Şi, deşi are multe scrieri, din care unele pline cu idei frumoase, totuşi începuse a se-ndoi despre talentul lui. Acuma însă a-nceput a avea mai multă încredere în el însuşi. Mi-a cerut epistola, ca să-şi copieze critica asupra comediei lui, spre a se feri în viitor de greşelele comise odată. Afară de studiu, care va fi-n curând gata, el mai scrie într-un basm şi într-o dramă populară. Basmul e mai gata şi în stil are ceva din maniera lui Pop-Florentin.[4]

Asupra împrejurărei că din Transilvania căpătaţi scrieri a căror caracteristică e fraza patriotică aş putea să vă citez două cauze. Una: că în genere transilvănenii au foarte puţină aplecare şi talent pentru artă, şi a doua: că într-adevăr sunt nenorociţi cu căpcăunii ciia de unguri. Dac-aţi cunoaşte mai de-aproape tendinţele de deznaţionalizare ale ungurilor, pe cari ei le răpăd prin toate vinele, prin toate organele statului, şi esclud din viaţa publică tot ce nu e maghiar, atunci aţi găsi o lămurire mai de-aproape a împrejurărei de mai sus. Nu sunt încercări vage şi fraze goale cele ungureşti, ci e un sistem de ură, de deznaţionalizare şi de cutropire, premeditat pîn-în amănunţimile sale. Nu vă puteţi închipui apoi ce mare e pericolul românilor din Transilvania sub influinţele *spiritului* maghiar. Chiar în protestările lor, în ura lor contra ungurilor, e ceva unguresc: *modul de a le manifesta.* Ei au învăţat până şi naţionalitatea [de] la unguri, şi nu sunt naţionalişti ca românii, ci cu acel esclusivism radical care-i caracterizează pe unguri înşişi. Afară de aceea, lipsa absolută de prospectul unui viitor în patria lor, simţământul neputinţei faţă cu pericole ce-i ameninţă, iată ceea ce-i face nenorociţi înainte de-a o fi chiar, iată ceea ce-i lipseşte de liniştea sufletească cerută pentru produceri literare, ceea ce-i face necapabili de alte producte decât fraza patriotică. E o idee impusă cu putere, care predomină şi întunecă pe celelalte, tot aşa precum o idee fixă face cu neputinţă liniştea sufletească îndată ce se reflectează numai umbra ei pe ţesătura celorlalte cugetări. Mie-mi pare că nu sunt aspiraţiuni momentane, cum le numiţi c-o mică doză de nedreptate, ci o întrebare de moarte sau viaţă. Apoi noi ne şi ocupăm puţin de ei. De-o mulţime de ani de când se chinuiesc să ridice o facultate de drept, şi de la noi nu li-a venit nici un ajutor. Ei dau de unde au, dar de unde nu au nici Dumnezeu nu poate lua. Cumcă în ei simţământul de naţionalitate e de o intensivitate neobicinuită la noi găsim dovezi unde numai aceste pot fi găsite. Arătaţi-mi la noi un oraş patriotic ca Braşovul d.es. — şi, *nota-bene,*[5] Braşovul nu-i decât parte românesc; cei bogaţi şi mulţi sunt încă tot saşii. Şi cu toate acestea sunt nesiguri de esistenţa lor naţională îndată ce maşina deznaţionalizătoare a statului maghiar îi va apuca — nu în corporaţiuni, ci în indivizi; şi i-ar fi apucat de mult dacă finanţele Austro-Ungariei stăteau mai bine. Cu învăţământul maghiar în şcoli comunale întreţinute de stat şi cu instituţiunea militară inaugurată, fără o reacţiune puternică din partea românilor nici nu ştim unde va ajunge această parte a

poporului nostru. E destul de tristă starea unui popor când trebuie să se lupte pentru limbă și naționalitate în numele confesiunii religioase căreia-i aparține.

Cât despre noi — eu nu știu dacă mai e vun remediu contra antiteticității de idei și interese care sfâșie viața noastră publică sau dacă remediul principal nu e timpul, care cristalizează în conștiința comună trebuințele și mijloacele de-a le împlini. Îmi scrieți că vă urmărește un roman; și pe mine mă urmărește unul și, sub influința acestei urmăriri, am și scris multe coale dintr-un studiu de cultură în care cerc a veni cu mine însumi în clar asupra fenomenelor epocelor de tranzițiune în genere și asupra mizeriilor generațiunii prezente în parte. Scrierea e complectă ca roman ce s-atinge de scenele de sentiment, de descrierile locurilor etc., necomplectă ca studiu, astfel încât cartea mea de notițe e plină de cugetările cu care cerc a mă clarifica pe mine însumi și cărora le-am destinat de pe-acuma locul în scheletul romanului. E-ntitulat: *Naturi catilinare.*[6] Astfel, deși el poartă signatura timpului, totuși am cercat a pune în el și un sâmbure, care să fie mai consistent decât părțile ce se așează împrejurul lui.

Am citit *Electoralele*[7] și mi-a plăcut foarte mult, însă cu toate astea nu știu dacă nu e prea *locală în timp,* dacă nu e prea mult caracteristica picăturei de vreme în care trăim și dacă peste o sută de ani vor mai esista oameni de tagma Lehăesculuí.[8] Altfel — pe cât pricep eu să judec — e foarte bine scrisă; și Junimea are dreptate dacă vă încurajează să urmați de-a scrie caracteristice de-acestea; numai că și eu am dreptate. Tonul de conversațiune, caracterele serii, situațiunile ce le-ntrebuințați în novele sunt bune pentru comedia de salon, dar comedia e un teren foarte apt și pentru desvoltarea ideilor satirice. Astfel, ce risipiți ici în novele, colo-n caracteristice izolate, le-ați putea împreuna cu succes în comedie, ca într-o *monas superior.*[9] Poate ca să nu fiți de ideea mea, însă eu cred că, dacă aveți vo scriere în care elementul clasicității să predomine, apoi e *Viclenie și amor.*[10]

De drama mea n-are să fie nimica, pentru că nu știu ce formă să-i dau, pentru că nu e dramă. S-ar potrivi poate mai multe pentr-un epos, dar atuncea aș pierde vioiciunea scenelor și a caracterelor ce-mi trec prin minte. Cum vă spun, n-are să fie nimic din ea; simt cum se desparte întregul ei în părți constitutive, din cari fiecare își pretinde independința sa. De-ar fi fost să fie, apoi ar fi fost cam în maniera lui Faust,[11] deși nu, totuși.

Mă mir de ce mai cereți autorizarea mea întru suprimarea strofelor rele când eu v-am dat-o de mult cu atâta încredere și, vă asigur, cu atâta bucurie. Ștergeți numai, pentru că nu sunt înamorat deloc în ceea ce scriu; știu numai prea bine că chiar ce rămâne neșters nu-i de vo samă deosebită. Slavici asemenea vă autorizează pe deplin pentru orce schimbare sau supresiune ați găsi de cuviință.

O împrejurare v-aș ruga să nu mi-o luați în nume de rău: aceea că nu vă răspund imediat la scrisorile d-voastre. V-aș înșira scuze, însă ele nu v-ar putea spune pe deplin CUM sunt eu. Eu, pentru a scrie o epistolă, trebuie să am o dispoziție deosebit de ușoară, nepotrivită oarecum cu caracterul meu, și o asemenea

dispoziţiune nu mi se-ntâmplă s-o am decât foarte rar. Prin confesiunea asta nu voi să-mi dau doar un aer de greutate; însă în genere, deşi nu-s lugubru, totuşi nu sunt comunicativ; şi scrisorile înseamnă la mine punctele lucii în cari sunt de o comunicativitate neobicinuită. Dar e drept că această neräspundere la timp e nepoliticoasă, şi imputarea asta mi-o fac şi eu adesea, fără însă de-a fi-ncercat ca să mă dizvăţ de cazualitatea dispoziţiunilor mele. Vedeţi că sunt om care-şi recunoaşte greşelele, şi cine şi le recunoaşte, aceluia aud că i se iartă.

Îmi scrieţi de abonamente. De citit citesc oamenii noştri, dar de plătit ... De-aceea nu vă, pot promite nimica în astă privinţă, care se poate să vă fie de-o plauzibilă importanţă tipografică. O**,** tipografi ! Umbre cari turburaţi visele cadenţate a sărmanilor muritori, spre neliniştea fiilor lui Apolon[12] v-aţi născut !... Iată o esclamaţiune patetică, care s-ar potrivi în vo dramă de-a lui Bolintineanu.[13] Cu toate astea, de mi s-ar prezinta ocaziunea de-a vă face abonamente nu voi lăsa-o să treacă nefolosită. Altfel ştiu că v-am înşirat multe cari puteau rămânea şi neînşirate şi cu cari v-am răpit numai un timp preţios.
De-aceea, încredinţîndu-vă din nou despre stima şi iubirea ce vă păstrez, rămân ca totdeauna

al d-voastre supus
M. Eminescu

Încă o mică nepoliteţă în formă şi fond. În formă pentru că nu se cuvine de-a scrie *Nota bene* după epistole, în fond pentru că vin a vă cere ceva: adică un esemplar din „Conv[orbiri]" pentru Slavici. Şi adresa lui e asemenea la Universitate.

---

1. *„Familia" din Pesta* - (ulterior din Oradea) revistă a românilor din Austro-Ungaria în care debutase Eminescu la 16 ani şi în care publicase regulat poezii până la 20 de ani, când începuse să publice în *Convorbiri literare*.

2. Pesta - parte a Budapestei - pe atunci Buda şi Pesta erau încă oraşe diferite, despărţite între ele de Dunăre şi legate prin poduri; se vor uni peste 2 ani, în 1773.

3. *Iosif Vulcan* (1841-1907) - redactorul revistei *„Familia"*.

4. *Ioan Pop-Florentin* - scriitor junimist ardelean azi uitat.

5. *nota bene (lat.)* - notează bine ! - expresie expresie care semnalează o informaţie, o precizare suplimentară (sursa: DEX online), folosită de Eminescu şi cu sensul de *post scriptum* la sfârşitul scrisorilor.

6. *Naturi catilinare* - romanul la care lucra Eminescu de pe la 18 până la 21 de ani rămâne neterminat și va fi publicat abia postum cu titlul *Geniu pustiu (ebook)*. Eroii săi, studenți ardeleni, luptă în oastea lui Avram Iancu în timpul revoluției din 1848. Titlul inițial vine de la senatorul roman Catilina, șeful unei conspirații împotriva republicii.

7. *Electorale* - satriră politică în versuri de Iacob Negruzzi, din ciclul *Copii după natură*, despre o adunare electorală sfârșită cu bătaie; personajele erau deghizări transparente ale unor persoane reale din Iași (apare și Creangă, sub numele de *părintele Smântână*).

8. *Tiberiu Lehăescu* - personaj din *Electorale*, profesor de liceu, demagog populist care încearcă să-și convingă concetățenii să-l aleagă deputat cu promisiuni de genul *"biruri n-o să mai plătim / Ci din contra recompense de la stat o să primim / Câte-o sută lei pe lună fiecare cetățean."*

9. *monas superior* - monadă superioară (noțiune filosofică întâlnită mai ales la Leibniz)

10. *Viclenie și amor* - de fapt, comedia lui Iacob Negruzzi se chema *Amor și viclenie.*

11. *Faust* - tragedie de Goethe, în care învățatul Faust își vinde sufletul diavolului Mefistofel.

12. *Apolo* - zeul grec al muzicii și artelor; *fiii lui Apolon* - (figurat) artiștii.

13. *Dimitrie Bolintineanu* (1819 - 1872) - poet pașoptist, a scris mai ales poezii pe teme istorice, dar și câteva drame, tot pe teme istorice, cu mai puțin succes.

[lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871]

Viena, 16 mai 871, st.n.

Scumpe Domnule,

Din cauze a căror înșirare nu cred că v-ar interesa, răspunsul meu a cam întârziat; afară de aceea n-am voit a vă răspunde la epistola d-voastre fără de-a alătura și ceva pentru „Convorbiri". Am copiat introducerea și primul articol din

studiile asupra maghiarilor și vi le trimit; v-aș ruga însă în numele lui Slavici că orce vi s-ar părea de prisos or rău exprimat să coregeți în deplină libertate. Studiile asupra maghiarilor sunt sfârșite în *brouillon,*[1] trebuiesc însă purisate. Ele cuprind, afară de introducere (punct de purcedere), 6 articole, și anume : 1) Schiță istorică 2) Individualitatea maghiară 3) Cultura maghiară 4) Constituțiunea 5) Guvernul 6) Noi și maghiarii. Din acest întreg vă trimit introducerea și primul articol : *Schiță istorică.* Scrierea aceasta va fi cred așa de lungă încât, tipărită separat, ar forma un volum destul de considerabil. Tocmai de asta însă îmi vine să vă și întreb dacă nu s-ar putea tipări și separat, ca să se poată lăți mai tare; se-nțelege, dacă tipărirea separată nu-i unită cu cheltuieli mari.

Venind la cuprinsul scrierii însăși, poate că vă va surprinde modul de cugetare din introducere. Și mie mi s-a părut că sistema creată de Slavici e cam forțată și că omenirea nu e tocmai un organism așa de perfect precum susține el; deși nu se poate nega cauzalitatea în istorie. În privința asta cred însă că disputele nu folosesc nimica, mai ales dacă se-ntâmplă ca *toată* scrierea să fie turnată în calupul unui sistem, astfel încât, negând calupul, se neagă ordinea internă a scrierii însăși. Când am citit eu introdncerea mi-am adus aminte de omul lui Pascal.[2] „*La suite des hommes* — zice el — *pourrait être considérée, dans tous les temps et dans tous les lieux, comme un seul homme qui apprendrait toujours*".[3] Într-adevăr nu se poate ca cineva să caracterizeze mai bine și-n mai puține cuvinte continuitatea în timp. Slavici dezvoltă ideea asta și face din ea un sistem.

Îmi mai rămâne încă o îndoială: dacă veți primi părțile înainte de-a avea o privire în întreg. V-aș fi trimis originalul, însă parte limba, ce trebuie coresă la tot pasul, parte înfățișarea exterioară a manuscriptului original mă silește să-l copiez eu și să vi-l trimit parte cu parte. În caz de voiți a citi manuscriptul întreg înainte de-a tipări ceva din el, atunci îmi scrieți să vi-l trimit; înțelegându-se că atuncea v-ați însărcinat d-voastră cu corectura lui. Calea aleasă de mine o cred prin aceea preferabilă pentru că, oriunde s-ar ivi neînțelegeri asupra sensului, îl am pe autor aici și-l pun sau să-mi explice pasagiile îndoioase sau să prelucreze textul mai limpede. Introducerea a fost prelucrată de trei ori dupăolaltă.

Am fost o dată la d. Carp.[4] Impresiunea ce dumnealui a făcut-o asupra mea a fost foarte plăcută, deși după prima vedere n-am putut să-mi formez o opinie definitivă asupra d-sale. Atâta e sigur: că raționează foarte original. O a doua oară nu l-am găsit acasă și, fiindcă a plecat după aceea la Berlin, am rămas pe deplin în nesigur dacă și când se va mai întoarce prin Viena.

Naturile catilinare, de-or fi gata cândva, nu vor putea fi o imitațiune a opului lui Spielhagen[5] din simpla cauză pentru că eu nu cunosc *Problematische Naturen*[6] decât după nume, și chiar acest titlu l-am auzit pentru prima oară de la d-voastră când mi-o recomandați în anul trecut ca s-o citesc. Apoi romanul meu am început a-l scrie parte după impresiuni nemijlocite din anul 1868, pe când eram în București,[7] parte după un epizod ce mi l-a povestit un student din Transilvania.

Eu nu vă trimit acuma decât niște nimicuri neînsemnate, căci pentru de-a corige

și a da o formă mai omenească unor operate mai întinse îmi trebuie și timp și dispoziţiune. Dacă cele ce v-alătur de la mine ar fi rele, nu vă jenaţi de fel și aruncaţi-le-n foc. Afară de asta însă am să vă fac o confesiune — confesiunea unei crime ce am comis-o acum doi ani. Fără cea mai mică teamă de procurori și de judecători de instrucţiune, în ciuda organelor siguritătii publice, am compus un tablou dramatic[8] a cărui figură principală e: Andrei Murășanu. Vi l-aș trimite, însă mă tem că atunci justiţia va pune mâna pe mine și... Ba zău; dacă titlul nu vă răpește *a priori*[9] gustul de a arunca o privire în acest tablou apoi vi l-oi trimite c-o ocaziune viitoare, de veţi crede că obiectul său nu-l exclude dinainte de la critică și publicare. Dacă n-ar fi să fie, atunci va sta unde-a mai stat și pân-acuma — în fundul lăzii mele.

Slavici își propusese să vă scrie, dacă nu v-a și scris. Se poate cumcă articolii lui să producă în maghiarofagele noastre organe de publicitate un deosebit gust de reproducţiune, se poate chiar ca unele din ele, de care cerul ar fi făcut bine să ne scutească, să facă capital politic din acele studii. De aceea vă pun întrebarea: n-ar fi oare bine să opriţi reproducerea ? Autorul s-ar învoi pe deplin la aceasta.

Cât despre versurile ce vi le trimit — de se vor primi spre publicare — mi-ar plăcea dac-ar ieși câteșitrele piesele într-un singur număr. Studiile le voi copia încet-încet și vi le voi trimite succesiv.

Sfârșesc pentru astă dată, rămîind ca totdeuna al d-voastră

Devotat

M. Eminescu

---

1. *brouillon (fr.)* - ciornă

2. *Blaise Pascal* (1623 - 1662) - filosof și matematician francez.

3. *La suite des hommes pourrait etre consideree, dans tous les temps et dans tous les lieux, comme un seul homme qui apprendrait toujours. (fr.)* - Succesiunea oamenilor din toate timpurile și din toate locurile ar putea fi considerată ca un singur om care învaţă întotdeauna.

4. *Petre Carp* (1837 - 1919) - junimist fondator, om politic conservator.

5. *Friedrich Spielhagen* (1829 - 1911) - scriitor german.

6. *Problematische Naturen (germ.)* - *Naturi problematice*, roman de Friedrich Spielhagen; se petrece (ca și *Geniu pustiu*) în perioada revoluţiei de la 1848.

7. *„in anul 1868, pe când eram în Bucureşti”* - Eminescu era pe atunci sufleur la Teatrul național.

8. *Andrei Mureşanu (Tablou dramatic într-un act)* - a fost publicat postum.

9. *a priori (lat.)* - termen filosofic: înainte de orice experiență (sursa DEX online) - în cazul de față, dinainte de o citi.

[lui Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876, la 26 de ani]

[Iași, 3 aprilie 1876]

Domnule Negruzzi,

În oraș circulează zgomotul[1] că Ministeriul ar fi căzut.[2] Acest zgomot ne neliniștește atât pe mine cât și pe Bodnărescu[a]... Dacă știți ceva pozitiv, vă rog să ni spuneți și nouă cât și despre vo nouă combinație de care s-ar fi vorbind.

Pompiliu[3] ș-a pregătit geamantanele și vrea să fugă la Magyar orszag.[4] Panu se primblă cu neliniște prin Copou,[5] deși omătul e pân'la brâu. Lambrior[6] șede tăcut în cafenea la Max și pe câți intră în cafenea îi întreabă ce s-aude.

Al d-voastre
M. Eminescu

---

1. *zgomotul* - aici în sensul de zvon

2. *„Ministeriul ar fi căzut”* - e vorba de căderea guvernului conservator, ce va aduce necazuri junimiștilor, percepuți ca protejații lui Maiorescu, fost ministru al instrucțiunii - în cazul lui Eminescu, pierderea postului de revizor școlar.

3. *Miron Pompiliu* - junimist, prieten cu Eminescu; era considerat șeful "caracudei" (junimiștilor pasivi, ce nu scriau).

4. *Magyar orszag (magh.)* - Ungaria

5. *Gheorghe Panu* (1848 - 1910) - junimist, simpatizant al liberalilor pe plan politic; va scrie *Amintiri de la Junimea din Iași*.

6. *Copou* - parc din Iași.

7. *Alexandru Lambrior* (1845 - 1883) - filolog junimist.

[lui Negruzzi, din București, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată]

[București, 9-23 februarie 1878]

Iubite Prietene,

Spun drept că n-aveam de gând a mai tipări versuri. Această cură radicală de lirism o datoream Junimii din Iași, căci desigur că pentru convulsiuni lirice râsul e mijlocul cel mai bun și ... cel mai rău. Atârnă adică totdeuna de valoarea ce este-n ele și de valoarea ce le-o dă autorul. Acest din urmă proiect e mai cu samă important, nu pentru deșertăciunea personală (departe de mine aceasta) dar pentru convingerea că lucrezi sau nu în zădar. Eu sunt scriitor de ocazie și, daca am crezut de cuviință a statornici pe hârtie puținele momente ale unei vieți destul de deșerte și de neînsemnate e un semn că le-am crezut vrednice de aceasta. Daca forma pe care ele a-mbrăcat-o e vrednică de râs, vei concede că nu aceasta a fost intenția mea și c-atunci e mult mai bine ca să nu se publice niciodată. În orice caz eu n-am vrut să le dau o formă ridiculă și, daca sunt greșeli, eu din parte-mi am cântărit orice cuvânt.

Deci trimit această coală de versuri, făcând trei rugăminți cât se poate de stăruitoare, a căror împlinire voi privi-o totdeuna ca un deosebit semn de prieteșug. 1° Să nu se schimbe nimic din ceea ce am scris, căci, îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșelelor mă privește pe mine; 2° să se tipărească tuspatru deodată; 3° să nu aibă, în marginile putinții, nici o greșală de tipar.

Multe închinăciuni pentru toată Junimea și pentru fiece „junimist" îndeosebi, iar mai cu samă mă închin cu multă plecăciune cuconului Drăgănescu[1] și stăruitoriului întru cele bune și creștinești Creangă[2]. Dacă n-am scris multora din ei, după scrisori primite, precum lui Conta,[a] Creangă, boierului Drăgănescu și celui *tout-á-fait ramoli par les petites modistes*[3] Xenopol,[b] cauza e că la „Timpul" am în fiece zi de umplut o coală de tipar (împreună cu Slavici) și această masturbație intelectuală ne face incapabili de a ne aduna mințile.

Junimii de-aici[5] i s-a stricat rostul cu Rossi.[6] Pân'la venirea acestui genial actor, țineam regulat vinerile ședință în cari s-a citit aforismele lui Schopenhauer,[7] capitole din Bălcescu,[8] o novelă a lui Slavici, *Gura satului*,[9] o traducere în versuri a lui *Ruy-Blas*[10] (Ol[lănescu]), apoi versurile mele ce vi le

trimit, c-un cuvânt Junimea de-aici a mers pân-acum strună. De la venirea lui Rossi, serile toate ale săptămânii sunt prinse.

După listă avem aici pe următorii: Odobescu,[11] Păucescu,[12] Mandrea,[c] Th. Rosetti,[d] Nica,[13] Slavici, Aug. Laurian,[14] Ștef. Mihăilescu,[15] Teodorescu, Olănescu,[16] Filibiliu,[17] V. Păun, Botea, Pușcariu ș.a.

---

1. *Drăgănescu* - porecla scriitorului junimist *Nicu Gane*.

2. *„părintele Creangă”*, *„stăruitoriului întru cele bune și creștinești Creangă”* - Ion Creangă fusese diacon, dar fusese caterisit (răspopit).

3. *„după scrisori primite”* - vezi scrisorile lui Creangă către Eminescu.

4. *tout-á-fait ramoli par les petites modistes (fr.)* - decăzut complet din cauza micilor modiste

5. *„Junimii de-aici”* - Junimii de la București, care se întrunea la Titu Maiorescu; baza Junimii era la Iași, unde se înființase și unde se publicau și *Convorbirile literare*.

6. *Ernesto Rossi* (1827 - 1896) - actor italian celebru al timpului, care a fost în turneu și în Europa de est; se remarca în special în roluri din Shakespeare.

7. *aforismele lui Schopenhauer* - erau traduse de către Maiorescu.

8. *Nicolae Bălcescu* (1819 - 1852) - revoluționar pașoptist și istoric; capitolele din Bălcescu erau din scrierea lui neterminată, *Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul*, care apărea atunci sub îngrijirea lui Al. Odobescu.

9. *Gura satului* - nuvelă de Ioan Slavici, zugrăvește viața satului, mai ales obiceiurile legate de pețit și aranjarea căsătoriilor de către familiile cu stare.

10. *Ruy-Blas* - dramă de Victor Hugo.

11. *Alexandru Odobescu* (1834 - 1895) - scriitor și arheolog, autor de nuvele istorice.

12. *Grigore Păucescu* - om politic conservator. În 1882 preia conducerea ziarului *Timpul*, iar după moartea lui Eminescu publică și prefațează un volum cu articolele poetului din *Timpul*.

13. *Teodor Nica* - junimist, prieten cu Eminescu din studenție.

14. *Dimitrie August Laurian* - jurnalist, fiul filologului ardelean *August Treboniu Laurian;* fusese inițial adversar al *Junimii*, polemizând cu *Convorbile literare* în *Revista contimporană*.

15. *Ștefan Mihăilescu* - și el fost adversar al *Junimii* de la *Revista contimporană*.

16. *Dumitru Ollănescu-Ascanio* - scriitor și traducător junimist azi uitat.

17. *Ion Filibiliu* - junimist, profesor de liceu.

[lui Negruzzi, din București, în 18 mar. 1881, la 31 de ani]

Iubite Jacques,[1]

Iartă-mă că nu ți-am răspuns imediat și crede că și regalitatea[2] e un lucru ce-l ia pe dinainte pe-un biet gazetar, încât nu găsește un minut liber spre a răspunde la scrisori primite.

Scrisoarea a IV-a[3] o are Maiorescu și va aduce-o cu sine la Iași. Daca treceai atunci seara pe la club ți-o dădeam, căci era pusă deja în plic. Dar a mai intervenit o joi, am mai trebuit s-o citesc în Junimea locală și așa a rămas în mânile lui Maiorescu.

Salutări multe de la al tău
Eminescu

N. B. Salutări la caracuda[4] de toată mâna.

București, 18 martie [1881]

---

1. *Jacques (fr.)* - Iacob; așa i se adresau prietenii lui Iacob Negruzzi.

2. *„regalitatea e un lucru ce-l ia pe dinainte pe-un biet gazetar”* - România tocmai fusese proclamată regat în 14 martie 1881.

3. *Scrisoarea a IV-a* - poezie satirică a lui Eminescu, în care pune în antiteză iubirea cavalerească (idealizată) de "la 1400" cu relațiile dintre sexe din vremea sa. Se sfârșește cu versul *"Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!"*

4. *caracuda* - junimiștii care nu scriau ei înșiși, ci doar asistau pasiv la ședințe.

[lui Negruzzi, din București, pentru banchetul Junimii din 14 nov. 1881]

Telegramă

Jacob Negruzzi
Otel Romania
Iași

Rog pe părintele Creangă
Ca să sune din talangă,[1]
Din talanga cea de boi
Ca să auzim și noi.
Doresc să petreceți bine,
Să nu mă uitați pe mine.

---

1. *„talanga cea de boi”* - era o tradiție la banchetele aniversare anuale ale Junimii - era obiceiul de a atârna talanga la gâtul unui junimist ce sta în capul mesei la banchet (cf. *Dicționarului Junimii*).

Eminescu către Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în care debutase

[lui Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în vara lui 1883, la 33 de ani]

[București, vara 1883]

Mult stimate d-le și amice !

Mulțumesc pentru onorarul trimis[1] — cel întâi pentru lucrări literare pe care l-am primit vrodată-n viață. În România domnește demagogia și în politică și în literatură; precum omul onest rămâne aci necunoscut în viața publică, astfel talentul adevărat e înecat de buruiana rea a mediocrităților, a acelei școale care crede a putea înlocui talentul prin impertinență și prin admirație reciprocă.

Iartă-mi, stimate amice, acest ton polemic, dar te asigur că a fost pentru mine o rară mângâiere de-a mă vedea remunerat dintr-un colț atât de depărtat al românimii, din Oradea Mare,[2] — când în țara mea proprie nu voi ajunge nicicând să însemnez ceva, escepție făcând de cercul restrâns al câtorva amici. Ș-apoi să nu fiu pesimist?

Grecii[3] noștri au o ură atât de înrădăcinată și de instinctivă în contra a tot ce e românesc încât chiar studiul regulat al limbei și istoriei noastre nu se va face aci decât după ce acești oameni vor dispărea prin degenerare și stingere fizică ceea ce sperăm de la Dumnezeu că se va întâmpla destul de curând.

În mediul străin în care trăim, cu imigrarea greco-bulgară care, încă la 1857, avea școli grecești în București și cari încă azi pronunță limba noastră peltic, nu e cu putință nici politică națională, nici literatură națională. Peste aceasta se mai adaogă că cei mai mulți dintre acești indivizi își petrec tinerețele la Paris, de unde ne vin cu totul stricați, îmbibați cu idei străine de cosmopolitism, șarlatani desăvârșiți, căutând a trăi fără muncă din spinarea poporului nostru. Necunoscători de țară, de popor, de datini — ei văd în maimuțarea ipercivilizațiunii franceze idealul poporului românesc.

Putea-se-va să-i facem, prin muncă și stăruință, să-și vie în fire, să devie oameni folositori șie și românimii [restul scrisorii nu s-a păstrat]

---

1. *„onorarul trimis”* - Eminescu îi dăduse lui Iosif Vulcan, care trecuse prin București și asistase la o ședință a Junimii, câteva poezii ca să le publice în *Familia*, în care debutase și care îi publicase multe poezii în adolescență. Ulterior, Vulcan îi trimisese onorariul prin poștă, spre surpriza și bucuria lui Eminescu, care era ca de obicei strâmtorat. Până atunci - în ultimul lui an de activitate - Eminescu nu mai fusese plătit pentru literatură, ci doar pentru articole politice.

2. *Oradea Mare* - veche denumire a orașului Oradea, din magh. *Nagyvárad*.

3. *„Grecii noștri au o ură”* - Eminescu avea o aversiune pronunțată față de greci. Această formă particulară de xenofobie apăruse în epoca fanariotă (cu

venirea în țările Române a unui număr mare de greci în suita domnitorilor) și a disparut în secolul XX, nemaiavând nici obiect, dat fiind că grecii s-au asimilat în populația majoritară. În plus, Eminescu scria acele rânduri cu puțin timp înainte de izbucnirea bolii, când toate idiosincraziile i s-au accentuat.

Scrisori de serviciu și despre serviciu

Eminescu bibliotecar

[lui Ioan Al. Samurcaș, secretarului Agenției diplomatice române din Berlin, în 19 sept. 1874, la 24 de ani]

Iași, în 19 septemvrie 874

Stimate Domnule Samurcaș,

Neștiind încă dacă domnul ministru[1] se află sau nu în Berlin, adresez domniei tale cântul întâi al *Odysseei*[2] mele, care reprezentează călătoria mea arheologică și istorică mai fără de rezultat.

În Koenigsberg[3] n-am stat decât 5 zile, unde, locuind la unul din colegii mei de la Universitate, fiu de comerciant, și însoțit de el în cercetările mele, am putut vorbi cu directorul arhivei despre esistența documentelor regatului Poloniei și a țărilor învecinate, am cules notițe asupra acelora cari sunt publicate deja în *Corpora documentorum,*[4] dară o cercetare cu ochi proprii a documentelor originale nu este permisă decât după o învoire înscrisă a guvernului central. O asemenea învoire aș fi trebuit s-o solicit sau prin Agenția[5] noastră sau prin mijlocirea Ministerului nostru de Esterne, o cale nu numai lungă, dar care-mi inspiră și multă neîncredere în puterile mele proprii. E altceva a face cercetări pentru sine însuși, cari, greșite chiar fiind, nu au nici un caracter oficial, și altceva când, ca reprezentant (cel puțin *à peu près*[6]*)* al unui guvern, cercetezi cu toată responsabilitatea morală documente vechi — de-a căror autenticitate și analiză arhaică atârnă tranșarea unei cestiuni de politică militantă poate. În sfârșit, pentru a încerca deschiderea ușelor arhivei pe calea mare a relațiilor internaționale îmi lipsește încrederea în mine, nefiind spețialist în descifrarea documentelor și având în această privință mai mult rutină și bun-simț decât înțelegerea tuturor greutăților și criterielor de cari chiar scriitori însemnați sunt învinși. Iată dar preocupațiunile, răzgândite în două zile de-a rândul, cari m-au decis de-a nu încerca — cel puțin nu acum și nu cu mijloacele mele actuale — cercetări asupra documentelor cari poate se mai află încă nepublicate în arhivul din Königsberg.

Stabilindu-mi acest regulativ în privința materiei, mai rămâneau alternativele atingătoare numai de persoana mea și de întrebuințarea ferielor.[7] Sau eram să mă-ntorc la Berlin, sau să rămân acolo, sau să plec pentru câteva săptămâni în țară. Din multe considerațiuni m-am decis pentru cea din urmă. În trecerea mea prin Cracovia[8] am aflat că documentele arhivului de acolo au început a se publica și că

au apărut pân-acum al 3-lea volum, editat de însuşi directorul arhivului. În Lemberg[9] aş fi vrut să scot fotografia bisericei Movileştilor[10] şi a portretelor dinăuntrul ei (familia lui Ieremia Movilă[11] şi portretul unui armaş[12] din Ţara Românească care cu vremea a fost ajuns mare cancelar al Poloniei), dar lipsa de mijloace m-a oprit de a angaja un fotograf pentr-o asemenea lucrare.

Biserica în cestiune se numeşte până azi „biserica românească", „woloska cerkiva",[13] deşi e-n mâna ruşilor uniţi.

După sosirea mea în ţară, d-nul ministru al instrucţiunei publice,[14] cu care, după cum ştiţi, stau de mai multă vreme în corespondenţă, mi-a conferit postul de bibliotecar al Bibliotecei Centrale din Iaşi, singurul care nu e-n stare de-a-mi întrerupe întru nimic nici preparaţiile mele pentru doctorat, nici ocupaţiunea mea care-ntotdeuna va rămânea ştiinţifică şi literară. Dar, ca la toate, începutul ş-aici e greu şi numai luarea-n samă şi numărarea a 15 000 opuri (peste 30 000 volume) e un lucru, de nu greu, totuşi răpitor de vreme; ceea ce e şi cauza că pân-acum nu v-am scris încă în detaliu, iar a vă comunica numai în câteva şiruri câte am trecut nu stă în putinţa inteligenţei mele cam minuţioase şi analitice.

Pe la mijlocul lui noiemvrie mă întorc în Germania pentru examene[15] — se înţelege că *caelesta deorum gratia favente,*[16] nefiind caz împiedecător. Călătoria mea va avea de scop înainte de toate depunerea doctoratului. Până atunci mă voi pune însă în corespondenţă cu d-nul Hîjdău,[17] pentru a afla de la el numele dicţionarelor auxiliare (a limbei latine corupte din acel timp şi a prescurtărilor uzitate pe atunci) şi toate prezervativele critice pe cari cineva trebuie să le aplice la documente pentru a afla dacă sunt autentice sau apocrife; căci în critica documentelor nu e permis a visa. Înainte de plecarea mea şi înarmat cu toate mijloacele necesarii pentr-o asemenea activitate, vă voi anunţa pentru ca să binevoiţi a mijloci eliberarea actului sus-menţionat, cu permisiunea de a vizita arhivele secrete ale statului prusian.

Sosind domnul ministru în Berlin sau sosit fiind, veţi fi atât de bun de-a-i esprima în numele meu mulţămirea adâncă pentru estrema bunăvoinţă cu care am fost ajutat în studiile mele în momente foarte grele din cariera mea academică şi încredinţaţi[-l] totodată că, orişicând din sfera mea voi putea să-mi pun serviciile mele la dispoziţia excelenţei sale, mă voi simţi fericit de-a o face. Aduceţi totodată asigurările mele de adâncă stimă doamnei Kretzulescu.

Recomandându-mă aducerei aminte a d-voastre şi a domnişoarei Maria, vă salut şi rămân

al d-voastre
M. Eminescu

Adresa: M. Eminescu, Director al Bibliotecei Centrale — Iaşi.

1. *„Neştiind încă dacă domnul ministru”* - e vorba de agentul diplomatic român la Berlin, Kretzulescu, al cărui secretar particular fusese Eminescu.

2. *Odiseea* - epopee de Homer, despre călătoria de întoarcere a lui Ulise din Troia în Itaca.

3. *Koenigsberg* (azi *Kaliningrad*) - orașul lui Kant, pe atunci în Prusia/Germania, azi în Rusia.

4. *Corpora documentorum (lat.)* - colecție de documente

5. *„Agenția noastră”* - Agenția diplomatică a României la Berlin (echivalentă unei ambasade)

6. *à peu près (fr.)* - aproximativ, aproape, mai mult sau mai puțin

7. *ferii* - vacanță

8. *Cracovia* - oraș în Polonia, pe atunci în Austro-Ungaria.

9. *Lemberg (Liov)* - oraș în Ucraina, pe atunci în Austro-Ungaria.

10. *Movilești* - neam de voievozi moldoveni.

11. *Ieremia Movilă* - voievod moldovean contemporan - și în conflict - cu Mihai Viteazu.

12. *armaș* - dregător care în Țara Românească avea în grijă artileria oștirii și țiganii domnești.

13. *„biserica românească”, „woloska cerkiva”* - principala biserică ortodoxă din Liov, construită în stil renascentist, se mai numește încă „biserica valahă"; a fost construită cu sprijinul voievozilor Ieremia și Simion Movilă, pe locul unei biserici mai vechi arse, construite cu sprijinul voievodului lui Alexandru Lăpușneanu.

14. *„d-nul ministru al instrucțiunei publice, cu care [...] stau de mai multă vreme în corespondență”* - era Titu Maiorescu, care îi propusese un post de profesor universitar de filosofie, după ce își dă doctoratul; corespondența de atunci dintre ei n-a fost inclusă aici pentru că era în germană.

15. *„Pe la mijlocul lui noiemvrie mă întorc în Germania pentru examene”* - nu se va mai întoarce și nu își va mai da doctoratul (motivele nu se cunosc).

16. *caelesta deorum gratia favente (lat.)* - dacă zeii cerești mi-s favorabili

17. *d-nul Hîjdău* - Bogdan Petriceicu Hasdeu, erudit scriitor și filolog - numele lui de familie inițial fusese Hîjdeu.

[lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875, la 25 de ani]

Iași, în 18 iuniu 875

Mult stimate Domnule Ministru,

La scrisoarea d-voastre din 15 l.c. am onoarea a răspunde că primesc bucuros funcția de revizor școlar[1] peste districtele Iași și Vaslui, nu pentru că prin asta aș adăoga ceva la bunăstarea mea materială, căci în faptă câștig pe loc cu lecțiile de la Institutul academic[2] și Școala normală[3] împreună 367 l.n., astfel încât adaosul nu este considerabil în vederea cheltuielilor ce le-aș avea cu drumul. Punctul meu de vedere este că aș intra în contact cu populația rurală, singura care mă interesează îndeosebi. Cred a fi în stare de a vă da relații fidele asupra stării și traiului ei, precum și asupra marginilor între cari ar fi cu putință a se lărgi sau a se adânci învățământul primar.

Dacă Agură pleacă abia în ianuariu al a[nului] viitoriu atunci mi-ar mai rămânea vreme să catalogizez din nou biblioteca, mai ales acuma în ferii, ceea ce în decursul anului nu prea e cu putință din cauza împrumutărilor de cărți. Precum știți, biblioteca e compusă din mai multe donațiuni, cari acestea întrec cu mult averea bibliotecei vechi. O contopire a acestora este dar necesară, deși ordinea e altfel îndestul de mare.

Eu nu m-am simțit defel atins de scrisoarea lui Brockhaus,[4] după cum credeați, ci am văzut numai că el n-a ținut cont de articolele nouă ce i le-am fost trimis și nici de cele modificate, ci a trimis lui Xenopol textele sale vechi, ca să le coreagă pe acelea. Xenopol i-a scris că eu sunt cel însărcinat cu această lucrare și să se adreseze la mine — deci aștept hotărârea ce va lua.

Manuscriptele lui Slavici se vor tipări în „Convorbiri" în cursul lunelor iuliu și august. Pomeniți în scrisoare de o depeșă ce mi-ați fi trimis-o. N-am primit.

Ce s-atinge de punctul din urmă din scrisoarea d-voastre — nici prin gând nu mi-a trecut aceea ce se vorbește despre mine. Bunul e — că nu sunt eu singur despre care se vorbește. Burlă[5] își mărită femeia[a] după toată lumea. Cred că dacă motivele dispărțeniei nu vor fi fizice, amândoi soții — cari nu vorbesc cu nimeni decât despre ei și viața lor, drept că rău, dar numai despre ei — se vor împăca cu vremea.

Prin adresele bibliotecei v-am amintit două lucruri, anume: o economie de 185 l.n. rămasă de la cumpărătura tipariurilor și manuscriptelor vechi, cu care nu

știu ce să fac; al doilea: manuscriptul slavono-român a lui Iancu Codrescu, pe care l-am trimis la Ministeriu, ca să se dea în cercetare. Dosariul corespondenței cu biblioteca din Iași știu că nu va fi tocmai mare și va fi ușor ca să binevoiți a ordona să mi se răspundă în această privință.

Rămân cu tot respectul al d-voastre

devotat
M. Eminescu

---

1. *revizor școlar* - inspector pentru clasele primare.

2. *Institutul academic* - liceu din Iași, unde Eminescu a predat ca suplinitor (până când elevii au făcut grevă).

3. *Școala normală* - școala care forma învățătorii (echivalenta liceului pedagogic de azi).

4. *Brockhaus* - editorul enciclopediei germane Brockhaus, la care colaboraseră, la articolele despre România, mai întâi Maiorescu, apoi la sugestia acestuia, Xenopol și Eminescu.

5. *Vasile Burlă* - filolog junimist, prieten cu Eminescu. Era pe atunci căsătorit cu poeta *Matilda Cugler*; dar divorțează curând. Îi va purta de grijă lui Eminescu în perioada bolii.

[lui Samson Bodnărescu, în 25 nov. 1876, la 26 de ani]

Iași, în 25 noiemvrie 1876

Dragă Samsoane,[a]

Judecătorul de instrucție nu așteaptă decât mărturia ta pentru a da ordonanță de „non lieu”,[1] adică că nu e loc de urmărire împrotiva mea în privirea cărților în cestiune.[2] Dacă nu poți veni la Iași trimite, după ce vei primi citația, o suplică către judecătoriul de instrucție, prin care să-l rogi ca să delege pe primariul comunei să-ți ieie interogatoriul*. De urmărirea pe cale civilă adică de restituirea prețului cărților lipsă nu vom scăpa; acolo vom intra cu toții de la Cătănescu începând până la *inclusive* Petrino[3] pentru că nici unul din noi n-au primit biblioteca în deplină regulă**. Dar această cestiune are să fie încurcată așafel încât are să li fie lehamete și judecătorilor și nouă de pătărănia asta.

Când vei fi interogat, te rog spune *adevărul*. *Nu* evaziv, nu încurcat, căci toată responsabilitatea civilă e o copilărie alături cu urmările ce le-ar avea pentru mine un singur neadevăr ce l-ai spune. Un neadevăr ar fi în stare să mă nenorocească pe toată viata și să-mi răpească onoarea. De aceea spune ce am spus eu.

Eu am zis că am numărat biblioteca de mai multe ori, că la fiecare numărătoare din nou am găsit tot mai puține cărți lipsă și că nici azi nu sunt convins că acele cărți lipsesc. Eu am numit sistemul de ținere al bibliotecei vicios, pentru că sunt mai multe biblioteci conținând aceleași materii, încât ușor se poate pune o carte în raft fals; c-un cuvânt eu am zis că am *găsit lipse,* dar că până azi nu sunt convins că ele există într-adevăr.

Apoi am zis că, față cu sistemul cel vechi și nevoind să acuz cu ușurință pe nici unul din predecesorii mei, am hotărât să catalogizez din nou biblioteca, din care cauză n-am putut să fac un proces-verbal de predare.

C-un cuvânt, gândește-te la una. Eu am spus adevărul deplin, pentru că orice evazivitate ar fi fost numai o bănuială mai mult. Orice evazivitate din partea ta ar fi o bănuială asupra mea. De aceea gândește-te.

Dacă mai vrei informații ți le pot da.

M. Eminescu

Adresează la „Redacția Curierului”.[4]

* Poți zice în suplică sau că ești bolnav sau că n-ai mijloace de călătorie.
** După renumita lege a comptabilității generale.

---

1. *non lieu (fr.)* - abandonarea unei acțiuni judiciare în curs de desfășurare (sursa: Wikipedia)

2. *„urmărire împrotiva mea în privirea cărților în cestiune”* - Eminescu fusese dat în judecată, acuzat că, pe când era bibliotecar, ar fi sustras cărți de la bibliotecă.

3. *Dimitrie Petrino* - poet bucovinean minor, a fost bibliotecar după Eminescu și o reclamație a lui a declanșat procesul împotriva lui Eminescu.

4. „Redacția Curierului” - Eminescu era atunci redactor la *Curierul de Iași*.

Eminescu revizor școlar

[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, prin nov. 1875, la 25 de ani - ciornă]

[noiembrie 1875]

Stimatul meu domn,

Înainte de toate vă rog să aveți răbdarea de a citi până la sfârșit scrisoarea mea. Cunosc bunăvoința și zelul d-voastre ca administrator și de aceea nu mă-ndoiesc că vă vor interesa cestiunile ce le pun pe tapet, dar a căror dezlegare n-o încerc decât foarte parțial.

Cunoașteți mai bine decât <de> mine greutățile pe cari le poartă poporul nostru rural și știți că sub dânsele el sărăcește din zi în zi și că numărul populației noastre scade în proporțiuni înspăimântătoare pentru orice econom politic. Cauzele sunt lesne de aflat. Înaintea înființărei căilor de comunicație exportul nostru era minim; cerându-se puțin, noi lucram puțin; astăzi ni se cere mult și noi lucrăm mult. Și știți că la noi nu lucrează decât o singură clasă, că în socoteala acestei singure clase trăim toți de la Domn pân' la dorobanț — de la țăran. Noi n-avem o industrie pe care s-o schimbăm cu grâne și cu aur străin, n-avem manufacturi care să fie căutate în alte țări, n-avem alte clase pozitive, decât pe țăran. El produce cerealele noastre și în schimbul acestora noi cumpărăm toate de la chibrit până la galoanele de pe chipiul generalului.

Dar țăranul, care în anul 1827 reprezenta o clasă cam tot atât de numeroasă ca și astăzi și care păștea pe atunci herghelile de cai și cirezile de boi, singurul obiect de export pe atunci, țăranul nostru care pe atunci putea să se păstreze în putere cu mămăligă, brânză și verdețuri, căci munca puțină cerea consumare puțină va putea să trăiască astăzi același trai ? astăzi când muncește de zece ori pe atâta, când birurile sunt cu mult mai grele, când mersul societății îl silește să producă mult mai mult ? Nu, și daca chiar ne-am înșela pe un moment, vedem îndată că legile naturei [sunt] inflexibile, că cine produce mult și consumă puțin moare, și moartea ne răspunde prin cifre statistice, că poporul românesc, daca va mai rămânea în starea sa de astăzi, e menit să se stingă.

Va să [zică] țăranul nostru de astăzi, ca să nu se stingă, trebuie înlocuit prin un altfel de țăran, trebuie ca fiu-său să fie altfel de om, trebuie ca acesta cu aceeași sumă de putere să producă mai mult și acestea toate trebuie să le-nvețe în școală. Dacă instrucția va fi generală, putem spera că țăranul viitor va ști să-și caute de interese mult mai bine decât cel de astăzi.

Căci în fapta, stimate domnule, tot aparatul greoi al statului nostru nu-i făcut pentru binele țăranului nostru. Administrația comunală este instituită mai mult în favoarea proprietății mari, justiția, știți că are a face mai mult cu procese pentru moșii, succesiune de bani etc., școalele noastre secundare cresc generații de scriitori meniți a se tăvăli prin tot soiul de cancelarii, iar nu oameni vrednici, cari

să se susție însuși prin munca lor. Toată lumea la noi apelează la buget, adică direct sau indirect la punga sau munca clasei pozitive, a țăranului.

Pân-acuma o singură instituție mi s-a părut creată cu dezinteresare pentru poporul rural și aceasta-i școala rurală. Dar cum este ea tratată ? Obligativitatea învățământului e o iluzie. Leafa învățătorului e adesea egală cu aceea a unui vătăjel,[1] întreținerea localului proastă, pe când alături cu mizeria scolastică trăiește o clasă de scribi netrebnici sub forma de primari, ajutori de primari, notari, ajutor de notari, secretari, perceptori, ajutori de perceptori etc. cari sunt pe atâtea organe de apăsare și de șicană în comună și care nu aduc bunei stări a țăranului nici atâta folos câtu-i negru subt unghie.

De aceea, vă rog, ca cu ocazia formărei bugetelor comunelor rurale să se șteargă cel puțin prisositoriul ajutoriu de notar, iar salariul acestor individe să se treacă pe sama învățătorului, singurul de la care clasa țărănească va avea un folos. Privind lucrul de aproape un notar nu are de scris pe an decât cel mult 2000 de hârtii din care cele mai multe cuprind fața întâia a unei coli, adică un sfert de coală, ceea ce face la un loc 500 coale, reparțite pe 365 zile [ale] anului, vine o coală și ceva pe zi, muncă ce o poate face un om singur în tot bunul și fără ca să se-ngreuieze prea tare. Într-adevăr, dacă acești oameni nu s-ar oploși prin primării, poate că s-ar apuca de alte meserii mai productive și ar lua locul orândarilor[2] jidani[3] prin sate.

---

1. *vătăjel* - șef de muncitori la o moșie (sursa: DEX online)

2. *orândar* - arendaș sau cârciumar (sursa: DEX online)

3. *jidani* - termen peiorativ pentru evrei, folosit de antisemiți. Eminescu era antisemit, ca mulți din mediul său (la Junimea, doar Petre Carp lua apărarea evreilor), totuși, când a inspectat o școală evreiască, i-a făcut un raport corect, chiar laudativ:

   „Cât despre școala privată izraelito-română, înființată abia de 7 luni și având numai clasa 1-ia în două diviziuni, ea merge foarte bine. Progresele elevilor în gramatica limbei române și a celei germane, în citirea curentă, în aritmetică mi-au dovedit deosebita sârguință a învățătorilor acestei școli." (într-un „Raport asupra inspecției făcute școalelor din orașul Vaslui" din 1 mai 1876)

[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, în dec. 1875]

[Nr. 299] [Iași, decembrie 1875]

Inspectând în 29 noiemvrie a.c. școalele din com. Șipotele, pl. Bahlui, le-am aflat pe amândouă închise. Învățătoriul din cotuna Andrieșenii au pretextat că lipsa de lemne îl silește să ție școala închisă, iar cel din Șipote nici n-au fost vizibil pentru mine, de vreme ce lipsea din sat sub pretext de boala. Din izvoare private însă am aflat că școalele în această comună stau închise de aproape 6 luni, că primarul din localitate e într-un fel de unită complicitate cu învățătorii, că învățătorul din Șipote servește de ajutor de perceptor și nu are domiciliul fix, ci locuiește mai mult la d-l primar. Localul de școală din Șipote l-am găsit prefăcut în locuință a notarului, ușa din tindă, care dă în clas, am găsit-o zidită și deschisă în păretele din nord o altă ușă, încât de afară copiii intră de-a dreptul în școală. Școala nu funcționează defel. În clas d-nul notar își păstrează peste iarnă curechiul și nutrețul pentru vite. Toate acestea sub ochii d-lui primar.

Spre a constata purtarea învățătorilor am rânduit o comisiune compusă din trei învățători din plasa Turia, iar calificarea purtării neauzite a d-lui primar, pentru care școalele părea că nici esistă, o las la apreciația dv.

Ca un curiozum vă comunic bugetul școalelor din această comună pe anul viitor, în alăturare cu alte sume:

1. Salariul a doi învățători . . 800 (adică câte 400 l.n. — Vătășelul din aceeași comună are 350 l.n)
2. *Idem* a doi servitori 148 (Se găsește oare servitor cu 74 fr. pe an cu mâncarea lui ?)
3. Reparația localurilor 100
4. Chiria școalei din Andrieșeni 240 l.n. (20 galb. pe an chiria pentru o casă țărănească !!)
5. Încălzirea a două școli 150
6. Cheltuieli de întreținere pentru amândouă școalele 20 (adică 80 bani pe lună de fiecare)
7. Mobilier 50

_____

[Total] 1508

Reversul monedei este: Salariul primarului 1800
Diurna primarului 600

_____

Total 2400

Va să zică întreținerea a două școli în comună e mai puțin importantă decât esistența unui domn primar. Va fac atent totodată la cifra trecută sub 4. E știut că chiria unei case țărănești e pe an de la 3—6 galb., aicea văd însemnat 20 și mai bine de galbeni; cu toate acestea localul e destul de mizerabil. Din aceste toate însă se vede că tăcerea d-lui primar e destul de semnificativă și se esplică [prin]

complicitatea sa cu învățătorii.

Rog deci să mijlociți pe lângă onor. comitet permanent ca, cu ocazia verificării bugetelor comunale, să prevadă sume suficiente pentru amândouă școlile, pentru ca, oricând ar veni alți învățători în locul acestora, să găsască toate cele trebuincioase pentru funcționarea școalei.

[lui Petre Carp, ministrul învățământului, în 27 mar. 1876, la 26 de ani]

Iași, în 27 mart 876

ROMÂNIA
INSPETORATUL ȘCOLAR
CIRCONSCRIPȚIUNEA IAȘI
N-o 169
Raport asupra Școalei Primare de Fete N-o 1 din orașul Roman.
Cu anexă.

Domnule Ministru,

Următoriu ordinului d-voastre n-o 1919, în 26 mart a.c., am făcut inspecție Școalei Primare de Fete N-o 1 din orașul Roman și am onoarea a supune cunoștinței d-voastre observațiile mele.

În clasa 1 se aflau douăzeci de eleve, în clasa a III-ia numai *trei,* din treisprezece înscrise. Cauza absențelor mi s-a spus că e apropierea sărbătorilor.

În clasa a II-ua citirea merge binișor, toate celelalte obiecte însă rău. La aritmetică elevele nu sînt sigure în numerațiune, nici în adunare și înmulțire. În privirea gramaticei (care s-a predat după Stilescu) copilele știu numai unele definițiuni, nu au însă cunoștința vie și concretă a părților cuvântului. Trecând astfel rău preparate în clasa a III-ia, ele au, pe de o parte, o mulțime de material prescris de programă, care presupune o instrucție solidă în clasele anterioare, pe de altă, dezavantagiul de a începea, sub d-na Livescu, sub același sistem mecanic de învățământ. Învățarea pe de rost de cuvinte goale din deosebitele discipline caracterizază această școală, dar nu cu mult mai mult decât mai pe toate celelalte școli din țară.

D-ra Z. Livescu (recte Lewieki), după cum spune, e absolventă a Școalei Centrale din Iași și a depus pân-acuma *două* concursuri. D-sa e de doisprezece ani institutoare și prin uz lung și-au apropriat metoda mecanică și moartă a învățământului și poate că-n această direcție nici nu este lipsită de oarecare succes, pe care însă cu trei eleve numai nu l-am putut constata cu siguranță. D-sa aparține unei generații scolastice bine determinate, bogate în cuvinte și sterpe de idei. Prin urmare întrebuințarea de cuvinte neuzitate sau al căror înțeles nu-l

cunoaște pe deplin înlocuiește la d-sa, ca și la multe altele, estrema sărăcie de cugetări. De-aceea, în raportul d-sale N-o 3, pe care vi-l înapoiesc, această bogăție de espresii pe care nu le înțelege. Metodul său de învățământ este de acelaș soi. El e unit cu o rară suficiență, cu o satisfacere personală deplină în cât privește capacitatea și modul său de espunere. Scrierea e în toată școala neglijată, caligrafia — o noțiune cunoscută numai teoreticește, gramatica există ca un fel de schematism de cuvinte a căror întrebuințare reală li lipsește copiilor, în istoria românilor cronologia nu se știe exact și intuițiunea vremilor trecute li e dată elevelor (din nefericire după chiar cărțile didactice) cu punte de vedere foarte moderne. În geografie memorarea fiind la locul ei, elevele știu bine, căci recitarea de numiri e partea tare școalei.

Altfel d-ra Livescu nu e lipsită de inteligență naturală, după cum s-ar putea presupune din raportul său N-o 3, dar în privirea culturei sale este jertfa școalelor noastre secundare.

Titlurile sale sînt:

1) Adresa Ministerului Instrucțiunei N-o 866, din 13/25 ian. 864, prin care se anunță că prin Decret domnesc N-o 7 e numită institutoare de clasa a IV-a la Roman.

2) *Idem* N-o 41709, din 27 aug. 864, prin care i se notifică acelaș lucru.

3) *Idem* N-o 8687, din 5 sept. 872, prin care i se notifică recunoașterea sa ca directoare cu Decret domnesc N-o 1456, din 2 sept. 872.

Relativ la raportul său N-o 3, mai observ că scrisoarea sa de mână este foarte rea, ia espresia „serii matricolare" a-ntrebuințat-o, după cum zice d-sa, în urma unei adrese ministeriale care s-ar fi servit de acelaș termin.

Rugându-vă să considerați că învățământul mecanic este cel general în școalele noastre, de vreme ce lipsa de cunoștințe pedagogice e asemenea generală, sînt de părere că, într-o dezvoltare normală a învățământului pedagogic, o asemenea directoare nici ar fi cu putință și nici ar trebui suferită, dar, în împrejurările de față, această școală e la nivelul a cel puțin 50% din școalele noastre de fete.

Revizor școlar:
M. Eminescu

Domnului Ministru al Instrucțiunei Publice și Cultelor

[lui Gheorghe Chițu, ministrul învățământului, în 4 mai 1876]

Iași, în 4 mai 876

ROMÂNIA
INSPETORATUL ȘCOLAR
CIRCONSCRIPȚIUNEA IAȘI
N-o 225
Obiectul: Răspuns la ordinul N-o 3483

Domnule Ministru,

Am fost cu drept cuvânt surprins de primul d-voastre N-o 3483, prin care sunt invitat de-a arăta de ce, în intervalul de la 15-31 martie a.c., n-am inspectat nici una din școalele rurale ale județului Iași și ce m-a împiedicat de-a-mi îndeplini *această datorie*. Mai întâi am căutat a justifica acest ordin prin vro grașală de adresă a organelor de control din acel onorat Ministeriu, căci nu știu din care articol al legei instrucțiunei s-ar putea deduce regula că revizorul, care împreunează toate activitățile unei cancelarii într-o singură persoană, fiind curier, copist, registrator, administrator, examinator etc., trebuie să fie cu toate acestea și vecinic în călătorie, încât la fiecare 15 zile să facă și revizie, și toate acestea în marginile a 212 1/2 l[ei] n[oi] pentru fiecare județ. Dacă există un asemenea revizor în țară, rog a mă informa unde-i acel prețios individ, ca să apelez la vasta sa esperiență și să aflu în care mod — mai mult sau mai puțin apostolic — își îndeplinește sus-menționata datorie. Eu, din contra, știu că norma de pân-acuma este ca revizorul să inspecteze de două ori pe an fiecare școală. Considerând acuma numărul de 152 școale publice și private din circumscripția subsemnatului, împrăștiate pe o suprafață de mai multe sute de kilometri patrați (1143570 p.), considerând minunatele căi de comunicație dintre comună și comună, că amândouă județele nu sunt șese, ci pline de dealuri și păduri, că pentru inspectarea lor sunt abia șase luni lucrătoare dacă subtragem sărbătorile și vacanțiile de preste an; considerând, în urmă, că într-o zi nu se pot inspecta conștiințios decât două școale, de vreme ce ziua școlară are numai 5 ore (ba joia numai 3), veți vedea, domnule ministru, că sarcina subsemnatului este de-a inspecta de două ori 152 școli în timpul de 180 de zile, iar pentru lucrarea administrativă și de cancelarie i-ar rămânea, în acest timp, 28 de zile. Și care este lucru său administrativ ? 500—600 de hârtii intrate cari trebuiesc rezolvite, apoi o mulțime de plângeri verbale, toate aceste îngreuiate încă prin lipsa de autoritate față de primăriile, subprefecturile și prefecturile.

Fiindcă legile timpului și ale spațiului sunt apriorice[1] și nu sufăr nici o discuțiune, de-aceea vă veți convinge că îndătorirea de-a inspecta școalele din 15 în 15 zile este o imposibilitate asupra căreia n-a insistat nici chiar ministrul care-a emis ordinul respectiv. Căci această dispoziție, cuprinsă în circulara ministerială N-o 8114, din 26 august 1872, n-au avut alt efect, domnule ministru, decât ca Prefectura de Iași să raporteze cu regularitatea unui ceasornic, tot la 15 zile, dacă revizorul a făcut inspecții. Aceste raporturi sunt prețioase întrucât se poate constata

că, revizorul nu spune neadevărul față cu superiorii săi; niciodată însă nu știu ca aceste raporturi să se fi tâlcuit drept o îndătorire a revizorului de-a fi vecinic pe drumuri.

De-aceea îmi pare foarte rău că sunt silit a respinge ca nefondat avizul onor. Consiliul permanent că nu mi-aș împlini datoria. Din contra, cred că din august și până astăzi puțini vor fi revizorii cari să fi inspectat atâtea școli ca respectuos subsemnatul. Rog să iertați dacă tonul acestui raport este aspru, dar circulara N-o 8114 au mai avut odată o reflectare analogă cu aceasta din partea predecesorului meu, A. Naum, prin raportul său N-o 253, din 12/24 sept. 1872.

Revizor școlar:
M. Eminescu

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice

---

1. *„legile timpului şi ale spaţiului sunt apriorice”* - conform lui Kant, în *Critica raţiunii pure*.

[lui Gheorghe Chițu, în 26 mai 1876]

Iași, în 26 mai 876

ROMÂNIA
INSPETORATUL ȘCOLAR
CIRCONSCRIPțIUNEA IAȘI
N-o 256
Obiectul: raport asupra cărții pedagogice *Povățuitoriu la citire prin scriere.*[1]
Anexat un exemplar.

Domnule Ministru,

Cartea alăturată pe lângă acest raport, intitulată *Povățuitoriu la citire prin scriere,* espune metoda după care trebuie să se predeie scrierea și citirea în clasa I-ia primară spre a ajunge la țintă ușor și temeinic. Ea se referă la abecedariul[2] compus de Creangă, Ienăchescu ș. a., care pân-acuma e cel mai bun abecedariu românesc, aprobat atât de comisia examinătoare cât și de onor Ministeriu.

Deosebirea între metoda propusă de această broșură și învățarea rutinară și mecanică, precum se profesează ea în genere în școalele noastre, este deosăbirea dintre învățământul viu și intuitiv și mecanismul mort al memorării de lucruri neînțelese de copii; este deosebirea dintre pedagogie și dresură. Într-adevăr, prin

metoda veche a silabisării, a memorării mecanice de semne și cuvinte, inteligența copiilor nu era cu mult mai bine tractată decât inteligența unui animal care se deprinde prin frică și silă la o mulțime de apucături automatice de care nu-și poate da sama.

De-aceea, precum zice cu drept cuvânt prefața cărticelei, copiii, după sistema veche, nu numai că învață cu dezgust și foarte cu greu a citi și a scrie, apoi ceea ce învață într-un semestru sunt în stare să uite într-o lună. Și, din nefericire, NU se predau la noi numai scrierea și cetirea astfel, ci toate obiectele. O privire numai în manualele noastre scolastice ne va încredința că elevii trebuie să fi învățând ca în somnabulism, că nu știu nici ce scriu, nici ce citesc. Abia când vrâsta li trezește mintea, li se ia albeața de pe ochi și încep a înțelege ce au învățat în școală. Dar acele cunoștințe, câștigate în mod mecanic, nu s-au lipit de memorie, au rămas numai niște urme slabe din ele, încât omul matur pe de o parte nu se mai poate folosi de dânsele, pe de alta vede că e prea târziu pentru a mai reîncepe. Și toate acestea abstrăgând de la dezgustul împrotiva cărții pe care metoda mecanică îl inspiră copiilor.

Chiar pagina întâia ni arată marea deosebire de metodă. Nu mai întâlnim pe învățătoriul sever și țeapăn cu vergile-n mână, ci un suflet uman, care se coboară la treapta sufletelor copilărești și le *disciplinează,* nu le *siluiește.* Prin jocuri copiii învață a iubi orânduiala. Apoi li se face deosebirea între ființe și lucruri; copiii sunt puși a numi ființe și a spune ce *fac* ele, cum *sunt;* tot astfel la lucruri, încât zilele cele dentîi se zugrăvesc în mod neșters în frageda lor minte cunoștințe cari li vor fi atât de folositoare la deosebirea gramaticală a cuvintelor. Urmărind șirul acestor dezvoltări treptate, vă veți convinge, domnule ministru, că învățătoriul nu anticipează niciodată, că el se servește totdeuna de micul capital de cunoștințe din viața copilului pentru a-l face pe acesta să vie de sine la ceea ce nu știuse. Copilul se deprinde a distinge, a judeca, a-și da sama de ceea ce gândește. C-un cuvânt, autorii cărții aplică în privirea spiritului omenesc aceeași metodă binecuvântată pe care naturaliștii o recomandă pentru corp. Nici un om nu se întărește citind un tractat de gimnastică, ci făcând exerciții, nici un om nu se-nvață a judeca citind judecăți scrise gata de alții, ci judecând singur și dându-și singur sama de natura lucrurilor.

Aceste laude s-ar părea exagerate în alte țări, dar într-a noastră nu sunt decât juste. Oricât de modestă în aparență ar fi cartea, ea însemnează începutul unei reforme adânci în instrucția elementară; ea a rupt-o cu dogmatismul; izvorul metodei propuse este însăși natura inteligenței, procesul ei de dezvoltare.

De-aceea rezumez din nou:

1). Cartea introduce în cl[asa] I-a exercițiile de intuițiune *(Anschaungsübungen)* înainte de a pune abecedarul și pana în mâna copilului.

2). Cunoștințele se dau pe cale intuitivă, încât copilul ajunge prin judecata sa proprie la ele, iar învățătoriul îl *conduce* numai.

3). Cartea urmează metoda *sonetară.* Consoanele se dizbracă de elemente vocalice și se dau curate. Între metoda sonetară și silabism este deosebire mai atât

de mare câtă este între silabismul vechi și nou. După silabismul vechi, de ex. *râță-az-mislete*[3] se citeau *ram.* Tot atât de greoi e silabismul nou alături cu insonarea. Afară de-aceea insonarea introduce o gimnastică a vocii copilului care-l face să pronunțe foarte curat.

4). Cartea se deosebește în mod favorabil de alte tractate de acest soi prin aceea că e o lucrare cu totul originală, nu copiată sau prelucrată după manuale străine. Ea este fructul esperiențelor lungi a doi învățători înzestrați de la natură cu darul de-a instrui.

De-aceea subsemnatul cu tot respectul vă roagă să binevoiți a o recomanda tuturor învățătorilor din cl[asa] I-a din țară și să-i permiteți a o recomanda asemenea învățătorilor din circumscripțiunea sa.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Revizor școlar:
M. Eminescu

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice

---

1. *Povățuitoriu la citire prin scriere după sistema fonetică* - carte pedagogică scrisă de Ion Creangă în colaborare cu G. Ienăchescu, publicată în 1876

2. *abecedariul compus de Creangă, Ienăchescu ș. a. - Metodă nouă de scriere și cetire pentru usulu clasei I primariă* de Ion Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Receanu, A. Simionescu, apărut în anul 1867, a fost primul abecedar modern românesc.

3. *râță-az-mislete* - litere din alfabetul chirilic, corespunzând literelor latine R, A și M.

[lui Leonida Panoplo, prin mai - iulie 1876 - ciornă]

[mai — iulie 1876]

Un om nu poate face nimic într-o țară rău tocmită și măcar să tot poruncească, rămâne la vorba ceea: a poruncit cânelui și cânele pisicei și pisica șoarecelui, iar șoarecele și-a atârnat porunca de coadă.

Cât dupe tablouri, ce vor fi lipsind la prefectură, cestiunea în sine nu mă privește, mă oblig eu ca astăzi, când nu mai sunt revizor și nici am la dispoziție asemenea tablouri, să-i comunic pe de rost d-lui prefect școalele, învățătorii,

învățătura câtă o au aceştia, numărul copiilor, prevederile bugetelor comunale etc... Toate acestea ca un semn cât de fără grijă şi nepăsătoare au fost administraţia trecută faţă cu şcoalele rurale. Tot atuncea-i voi împărtăşi de ce multe şcoale sunt neocupate, cari desigur astăzi se vor ocupa, după acelaşi sistem şi cu acelaşi soi de oameni cu care se ocupă mai toate funcţiile la noi.

Iar la făgăduinţele d-lui prefect vom spune şi noi vorba veche de baştină a moşului Terinte-Barbă Lată, rezaş şi el la Funduri în ţinutul Vasluiului: „Tânărul spune câte face, bătrânul câte au făcut, nebunul câte are de gând să facă".

În împrejurările [acestea] şcoalele din judeţul Vaslui sunt cele mai bune posibile, precum lumea lui Leibnitz,[1] cu toată mizeria şi nimicnicia ei vădită, este cea mai bună lume posibilă căci posibilitate şi existenţă sunt identice şi ceea [ce] e posibil există. Precum soarele stă locului de milioane de ani, oricare ar fi fost părerile omeneşti, fie geocentriste,[2] fie heliocentriste,[3] tot astfel părerile oamenilor nu schimbă nimic din mersul firesc, material al lucrului. Părinţi mizeri şi vițioşi, copii goi şi bolnavi, învăţători ignoranţi şi rău plătiţi, administratori superficiali, toate acestea îngreuiate prin creşterea impozitelor, menite a hrăni această stare de lucruri, nu sunt condiţiile normale pentru şcoli bune, precum lemn de brad putregăios, gelău de plumb şi meşter prost nu ni dau o masă bună. Şcoala va fi bună când popa va fi bun, darea mică, subprefecţii oameni cari să ştie administraţie, finanţe şi economie politică, învăţătorii pedagogi, pe când adică va fi şi şcoala şcoală, statul stat şi omul om, precum e în toată lumea iar nu cum e la noi, adică ca la nimeni, unde găseşti în cercurile cele mai înalte oameni ce trăiesc în vecinică duşmănie cu gramatica, necum cu alte cunoştinţe sau cu dreapta judecată. Din nefericire tocmai aceasta din urmă lipseşte şi nici în şcoli franţuzeşti nu se poate învăţa pentru că se moşteneşte de la mama.

---

1. *„lumea lui Leibnitz”* - filosoful si matematicianul *Leibniz* susţinea că lumea reală e *cea mai bună dintre lumile posibile*, deoarece Dumnezeu, fiind omnipotent, omniscient şi omnibenevolent, a făcut să fie aşa cum e, dintre toate alternativele posibile.

2. *geocentrism* - concepţia că Pământul ar fi centrul universului.

3. *heliocentrism* - concepţia că Soarele ar fi centrul universului.

Eminescu gazetar

[lui Lascăr Catargiu, liderul partidului conservator, în 15 feb.

1883, la 33 de ani]

Domnule Prezident,

Aflu cu părere de rău că, fără ca eu să fi fost întrebat măcar, d. N. Bassarabescu, redactorul poate prea cunoscut al foii „Poporul", colaborează în mod regulat la redacția „Timpului"

Permiteți-mi a vă declara că mie unuia nu mi-e încă cu totul indiferent cu cine împărtășesc onoarea de-a colabora la una și aceeași publicațiune. Am fost pururea — nenumărate coloane din șapte ani ai „Timpului" o dovedesc — în contra acelor scriitori cari cred a se putea dispensa și de talent, și de cunoștințe, și de idei, numai daca vor vorbi într-un mod incalificabil de persoana Regelui, până în momentul când mâna monarhului semnează — cu dispreț — vreun decret de decorare sau de numire în funcție.

E lesne de înțeles că nu pot primi solidaritatea cu asemenea pene, oricât de mare ar fi îndealtmintrelea credința mea în principiile conservatoare.

Avînd părerea de rău a vă declara că, în asemenea condiții mi-e peste putință de-a mai colabora la „Timpul", vă rog să binevoiți a primi încredințarea totodată că hotărârea mea nu-mi alterează nici credința în principiile conservatoare, nici împuținează respectul pe care vi-l datoresc.

M. Eminescu

București, 15 fevruarie 1883

[lui Titu Maiorescu, în 2/14 iun. 1883, la 33 de ani]

[2/14 iunie 1883]

Domnule Maiorescu,

Ieri, sosind Făgărășanu[1] din Galați, nu am fost[2] deloc la redacție. Numai așa se poate esplica cum s-au strecurat articolul infect al lui Bassarabescu.[3] Azi am declarat că mă retrag de la „Timpul" dacă nu se va face o deplină și sinceră retractare a acelor șiruri injurioase. D. Păucescu[a] a fost însărcinat să stilizeze această retractare. Nu am știut absolut nimic de existența acestui articol, care n-a fost comunicat nimănui și trimis în modul anonim în care acest individ continuă a-și trimite insanitățile la „Timpul".

Al d-voastre

supus
M. Eminescu

---

1. *Nicolae Făgărășanu* - inginer la căile ferate, ardelean, amic cu Eminescu. Frecventase ocazional Junimea bucureșteană și colaborase ocazional la *Timpul*, ca specialist. Era autorul unei broșuri despre căile ferate. Se spunea că a înnebunit, dar la venirea la București părea în toate mințile. Se va sinucide aruncându-se sub un tren. (surse: Al. Ciurcu / N. Georgescu)

2. *„nu am fost deloc la redacție”* - de când el nu mai era redactor-șef și Păucescu preluase conducerea ziarului *Timpul*, Eminescu nu mai era obligat să fie la redacție decât 3 zile pe săptămână.

3. *„articolul infect al lui Bassarabescu”* - N. Bassarabescu publicase în acea zi în *Timpul* un atac foarte violent la adresa lui Maiorescu, acuzându-l de „prostituțiune” - în perioada aceea, Ion Brătianu, șeful partidului liberal, căutase să și-i apropie pe conservatorii junimiști Carp și Maiorescu, care îi erau utili la negocierea alianței cu Germania și Austro-Ungaria. (sursa: N. Georgescu)

Scrisori din timpul bolii

De la sanatoriul Ober-Döbling și Viena

[lui Al. Chibici Râvneanu, din sanatoriul din Ober-Döbling, lângă Viena, în 12/24 ian. 1884, la 34 de ani]

Döbling,[1] 12/24 ianuarie 1884

Iubite Chibici,[2]

Nu sînt deloc în stare să-mi dau seamă de boala cumplită[3] prin care am trecut, nici de modul în care am fost internat aici în ospiciul de alienați. Știu numai atât că boala intelectuală mi-a trecut,[4] deși fizic stau îndestul de prost. Sînt slab, rău hrănit și plin de îngrijire asupra unui viitor care de-acum înainte e fără îndoială și mai nesigur pentru mine decât oricând.

Ceea ce-aș voi să știu de la tine este daca cărțile și lada mea sînt în oarecare siguranță și daca pot spera să le revăd. În ladă trebuie să se fi aflând și ceasornicul[5] pe care l-am fost scos de la Simțion.[6] Încolo aș voi să știu daca pot scăpa de aci, unde în adevăr îmi pare că stau fără nici un folos. Tratamentul pare a consista în mâncare puțină și proastă și în recluziune; — încolo n-am observat nimic în maniera de-a mă trata. Sufăr cumplit, iubite Chibici, de lovitura morală pe care mi-a dat-o boala, o lovitură ireparabilă care va avea influență rea asupra întregului rest al vieții ce voi mai avea-o de trăit. Asemenea nu știu nimic asupra poziției pe care mi-ați creat-o în acest institut. Cine plătește[7] pentru mine aci și cine are grijă de mine ? D. Maiorescu a trecut pe aci într-o zi,[8] dar a stat mai puțin de un minut și nu mi-a spus nimic în ce mă privește, încât, de și mi-am venit în fire de mai bine de două săptămâni, nu știu absolut nimic asupra sorții care mă așteaptă, căci sper că nu voi fi condamnat a petrece aci ani întregi fără necesitate.

Doctorii[9] mi-au spus că trebuie să-ți scriu *ție* în privirea aceasta. Mi-aduc în adevăr aminte c-am venit cu tine în tren, dar încolo nu mai știu nimic decât că am stat închis și am suferit nu numai de halucinațiuni, ci și mai mult încă de foame. Mă-ntreb acum daca e vorba ca, cu cheltuială și anume să continue regimul sub care trăiesc, regim cu totul fără folos atât pentru mine cât și pentru amicii cari au binevoit a se interesa de mine și a mă trimite aici.

Fii bun, iubite Chibici, și răspunde-mi cum stau lucrurile cu mine. Doctorii

de aici îmi vorbesc de d. Maiorescu și de tine. Eu știu despre tine că tu n-ai mijloace pentru a îngriji de mine în starea în care sînt. Îmi sînt dar necunoscute măsurile pe cari d. Maiorescu va fi binevoit să le ia în privire-mi și văd pe de altă parte că doctorii de la institut nu știu asemenea nimic, ci se mărginesc a-mi cita numele d-sale și al tău, ceea ce — în izolarea în care mă aflu — nu e de natură a mă satisface. Și, în adevăr, nu-ți poți închipui starea în care un om se află într-un institut de alienați, după ce și-a venit în fire. Neavînd nimic de lucru, închis alături c-un alt individ, hrănit rău precum se obicinuiește la spitale și lăsat în prada celor mai omorâtoare grije în privirea viitorului, mi-e frică chiar de-a-mi plânge soartea căci și aceasta ar fi interpretat ca un semn de nebunie. Astfel, fără speranță și plin de amare îndoieli, îți scriu, iubite Chibici, și te rog să-mi lămurești poziția în care mă aflu. Eu aș vrea să scap cât se poate de curând și să mă întorc în țară, să mă satur de mămăliga strămoșească, căci aici, de când mă aflu, n-am avut niciodată fericirea de-a mânca măcar până la sațiu. Foamea și demoralizarea, iată cele două stări continue în care petrece

nenorocitul tău amic
M. Eminescu

Adresa mea e: Michael Eminescu Ober-Döbling bei Wien.
Hirschengasse No. 71.
Privatheilanstalt.[10]

---

1. *Döbling* - pe atunci suburbie a Vienei, acum district al ei.

2. *Alexandru Chibici Râvneanu* - prieten cu Eminescu din vremea studenției vieneze; el l-a însoțit pe Eminescu bolnav la Viena și l-a internat la sanatoriul din Ober-Döbling, iar după temporara însănătoșire, l-a luat de la sanatoriu și l-a însoțit într-o călătorie în Italia, apoi în drumul spre țară.

3. *„boala cumplită prin care am trecut”* - primul lui episod maniacal - s-a declanșat în 28 iunie 1883 s.v. și a ținut până la începutul lui ianuarie 1884.

4. *„boala intelectuală mi-a trecut”* - într-adevăr, când scria aceste rânduri, Eminescu părea vindecat, în deplinătatea facultăților mintale, motiv pentru care medicii austrieci l-au și externat curând; din păcate, era doar o fază tranzitorie, urmând un episod de depresie - el având tulburare afectivă bipolară (psihoză maniaco-depresivă).

5. *ceasornicul* - ceasul de aur al lui Eminescu îi fusese dăruit de tatăl său; Eminescu îl amaneta când era în criză de bani și îl răscumpăra la salariu; după îmbolnăvirea lui, fratele său, Matei, i-a luat ceasul.

6. *Constantin Simţion* - inginer, prieten cu Eminescu; în perioada dinainte de îmbolnăvire, poetul petrecea mult timp la el şi-şi mutase la el o parte din lucruri.

7. *„Cine plăteşte pentru mine aci”* - fondurile necesare trimiterii lui Eminescu la tratament în străinătate au fost strânse de la prietenii lui junimişti; s-au adaugat mai târziu şi vânzările volumului lui de Poesii; de organizare (şi de editarea volumului) se ocupase Maiorescu.

8. *„Maiorescu a trecut pe aci într-o zi”* - Maiorescu fusese la Viena de Anul nou (pe stil vechi) şi-l vizitase şi pe Eminescu la sanatoriu.

9. *„Doctorii de aici”* - psihiatrul Maximilian Leidesdorf (medic renumit, îl consultase şi pe sultanul Turciei) şi ginerele lui, psihiatrul şi neurologul Heinrich Obersteiner, ambii profesori universitari şi autori de lucrări de specialitate.

10. *Privatheilanstalt* - sanatoriu privat

[lui Maiorescu, din Viena, în 4/16 feb. 1884]

Stimabile Domnule Maiorescu,

Astăzi, ieşind din casa de sănătate pentru vro două ore, mă folosesc de vizita ce o fac nepotului d-voastre, d-lui Popasu,[1] pentru a vă adresa aceste şiruri. Sînt mai bine de trei săptămâni de când au încetat toate simptomele boalei de care am suferit, încât, dacă ar fi stat în putinţa mea, aş fi părăsit institutul, fie pentru a schimba mediul în care mă aflu, fie pentru a mă întoarce în ţară. Cu toate acestea nu ştiu daca, pentru un asemenea sfârşit, va fi cu putinţă a se realiza mijloacele necesare.

Amintirea stării mele trecute e foarte slabă, încât pe mine însumi mă miră lungimea timpului în decursul căruia nu mi-am putut da seamă de nimic. Punând în socoteala acelei stări toate neajunsurile şi supărările pe cari le-am putut cauza atât d-voastre cât şi altor amici binevoitori, cutez a solicita din nou îngăduinţa d-voastre şi a vă cere ca, prin câteva şiruri, să mă lămuriţi daca am perspectiva de-a mă întoarce în curând în ţară. În aşteptarea unui răspuns, rămân al d-voastre

cu toată supunerea şi stima
M. Eminescu

Viena, 4/16 fevruarie 1884

1. *Constantin Popazu* - văr primar cu Maiorescu, student la medicină la Viena; l-a vizitat frecvent pe Eminescu la sanatoriu, ținându-l la curent pe Maiorescu cu starea lui; când starea poetului s-a îmbunătățit, l-a scos și la plimbare cu trăsura.

De la Iași

[lui Chibici, în 20 oct. 1884]

Iași, 20 octomvrie 1884

Dragă Chibici,

De vreme ce rezidez la otel România (vechiul han al lui Bacalu[1]), într-o hulubărie puțin recomandabilă din orice punct de vedere, e lesne de-nțeles că nu am unde pune lucrurile mele, încât ar fi foarte bine dac-ai păstra tu încă câtva timp așa-numita mea ladă, deși presupun că acest lucru nu e tocmai plăcut.

Sănătatea mea scârție întruna ca o moară de mult stricată, ba poate ireparabilă. Săptămâna aceasta am avut friguri și dureri de cap; cât despre picioare — ele sînt într-o stare așa de plâns, precum erau în București. O tristă iarnă mă așteaptă și o tristă viață. Te rog dar să iei tu lada de la Simțion, dacă nu mai e cu putință să stea acolo, până ce starea mea se va-ndrepta, dacă e cu putință să se-ndrepte vrodată.

Am mai încăput — fără voie — într-o belea greu de descurcat. Fiind vacante mai multe catedre la școala comercială, cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dându-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia și statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărți nu există pentru studiarea lui, iar el însuși consistă dintr-un dicționar de mii de nume proprii și de cifre statistice. Cât despre onorata bibliotecă,[2] e atât de încurcată și îngrămădită, încât ar trebui un an sau doi pentru a introduce orânduială în acest haos ereditar.

Te rog, spune salutări din parte-mi tuturor amicilor și primește călduroase strângeri de mână de la

al tău
M. Eminescu

1. *hanul lui Bacalu* - clădire istorică din Iași, azi demolată, în fața căreia în 1859 s-a jucat prima dată hora unirii la alegerea lui Cuza.

2. *„Cât despre onorata bibliotecă”* - Eminescu fusese numit subbibliotecar la biblioteca centrală din Iași, unde fusese bibliotecar pe vremuri.

De la băile Liman și Odesa

[lui Vasile Burlă, din Liman, lângă Odesa, în 12 aug. 1885, la 35 de ani]

Liman, 12 august 1885

Dragă Burlă,

Au trecut peste două săptămâni de când sunt aici și mă coc zilnic în băi de glod[1] cald de 30 grade Reaumur.[2] Nu pot zice că vremea aceasta a trecut fără să-mi facă bine. Durerile necontenite pe cari le aveam în Iași nu le mai simt aici, însă încă nu toate ranele s-a închis și mă tem că, de s-ar închide chiar, vindecarea să nu fie timporară și să nu apară din nou când mă voi întoarce în țară. La Odesa[3] n-am fost în timpul acesta decât de vro două ori, ca să-mi iau medicamente și tutun. Cel din urmă e și scump și rău, încât în privirea aceasta orientalul din mine[4] o duce greu.

E timp asemenea să chibzuiți în privința lui *nervus rerum,*[5] căci, de m-oi vindeca, de nu m-oi vindeca, de plată știu că nu pot să scap. Îmi trebuiesc 100 de ruble cel puțin — dac-or fi mai multe nu vor strica nimic. În cazul când mi le veți trimite, rămân încă cu 60 franci pentru întoarcere, din care am să plătesc o zi sau două rămânerea în Odesa, pentru vizarea pasportului, biletul de drum și neapăratele bacșișuri. Iar de nu mi le veți trimite, vor îngriji cinovnicii[6] ruși pentru mine în vro încăpere a onorabilei poliții.

Vremea pe aici e cam răcoroasă și, deși amenință pururea să ploaie, totuși nu face decât să picure din când în când.

Încolo, dușmanul cel mare al singurătății mele e urâtul. Persoanele cîte sunt aici nu vorbesc decât rusește sau leșește,[7] abia vro două din ele rup cîte un cuvânt nemțesc ori franțuzesc. Astfel, deși nu tocmai vorbăreț de felul meu, sunt condamnat la un mutism absolut. De citit n-am asemenea ce citi, decât o ediție a lui Heine,[8] rătăcită printre bucoavnele doctorului secundar... Pân-acum nici un român nu-mi interesează existința și n-o împinge la o mai mare activitate; — vântul și valurile lacului, cu freamătul lor neîncetat, iată singurul acompaniament al zilelor și nopților, cari se scurg uniforme și monotone ca bătăile unui ceasornic de părete.

Rugându-te dar să [nu] mă uiți aici, irosit printre ruși, rămân al tău credincios prieten

M. Eminescu

Adresa mea:

M. Eminescu

Andrejevsky Liman[9]

à Odessa (Russie)

Établissement du dr. Iachimowicz[10]

---

1. *băi de glod* - băi de nămol
2. *30 grade Reaumur* - 37.5 grade Celsius
3. *Odesa* - oraș pe atunci în Rusia, azi în Ucraina, port la Marea Neagră.
4. *„orientalul din mine”* - Eminescu credea că arată a oriental, mai exact a turc - iar Slavici, la facultate la Viena, înainte să facă cunoștință, pe când îl știa doar din vedere de la cursuri, crezuse că e albanez sau persan.
5. *nervus rerum (lat.)* - nervul lucrurilor, (figurat) banii
6. *cinovnic* - (din rusă) funcționar de stat de rang inferior (sursa: DEX online)
7. *leșește* - în limba poloneză
8. *Heinrich Heine* (1797-1856) - poet romantic german.
9. *Andrejevsky Liman* - băi lângă Odessa, unde era un sanatoriu balnear.
10. *Établissement du dr. Iachimowicz (fr.)* - stabilimentul doctorului Iachimowicz.

[lui Petru Novleanu, din Liman, în 15 aug. 1885]

Liman, 15 august 1885

Dragă Novlene,

Ce mai cuib ghiftuit cu neagră calomnie e adunarea voastră de la Barothy[1] !

Unde dracu e Sobornii ulița, despre care din cartea ta poștală am aflat pentru întâia dată ? Cine mă calomniază pe acolo, chiar când mă coc în glod de 30 de grade Reaumur ?

Ceea ce m-a speriat însă este timpul lung ce-i trebuie unei scrisori pentru a ajunge pân' la mine. Carta poștală, datată din 8 august, am primit-o abia ieri la 14 august — va să zică șase zile.

Cred că atât tu cât și Burlă veți fi primit scrisorile mele de la 12 ale curentei. Prin ele arăt mai pre larg progresul cam încet al curei mele și vă rog să-mi trimiteți 100 ori 110 ruble, ca să am cu ce plăti la sfârșitul lunei. Vă rog dar să nu mă uitați în mâinile pravoslavnicii[2] poliției, care poate nici n-așteaptă altceva decât să puie mâna pe biata mea piele, bortilită de bube și de boale[3].

Toți îmi spun că o scrisoare în România nu costă decât 7 copeici[4]. Încrezându-mă în spusa tuturor, o franchez pe aceasta simplu. Să nu te superi dacă-i avea de plătit vro suprataxă.

Îndealtmintrelea repet ceea ce-am zis în scrisoarea trecută. Ne mănâncă urâtul pe toți și lumea a-nceput a se cam rări de pe-aici. Trenul între Odesa și Liman circulează acum cu mult mai rar și seara defel. Prietenii Zaharia, Bușureanu, onor. Drăghici, d-rul Max s-au întors în țară; numai eu, cocostârc străin, măsur malurile Limanului cu picioarele mele arhioloage.

Salutări multe companiei calomnioase de la Barothy, cuibului negru de suspiciuni asupra caracterului călugăresc al celui ce semnează cu toată afecțiunea

al tău
M. Eminescu

Adresa mea :
M. Eminescu à Odessa (Russie)
Andrejevsky Liman . Établissement du dr. Iachimowicz

---

1. *Barothy (*sau *Baroți)* - restaurant de atunci din Iași, unde se întâlneau Eminescu, Creangă, Petru Novleanu și alți prieteni ai lor. (sursa: *Curierul de Iași*)

2. *pravoslavnic* - drept-credincios, ortodox

3. *„bortilită de bube și de boale”* - *bortilită* adică găurită (de la *bortă*, regionalism moldovenesc pentru gaură); se referă la ulcerațiile de la picioare, pentru care venise la tratament, care îi apăreau când și când încă din 1878.

4. *copeică* - subdiviziune a rublei (a suta parte)

[lui Petru Novleanu, din Liman, în 18 aug. 1885]

Liman, 18 august 1885

Dragă Novlene,

Pân-acum am trimis șapte scrisori în țară, — aceasta e a opta. Nu știu ce-o fi cu poșta de-aici, dar răspuns n-am primit la nici una, încât mă tem ca să nu-ntârzie ori să dispară scrisorile voastre. Nu mai sunt decât douăsprezece zile pân' la sfârșitul lunii și cu toate acestea nici pân-acum nu am banii necesari pentru plata doftorului. În orice caz o situație îngrijetoare pentru un om ca mine, cu totul străin în locurile acestea, încât vă rog cu toată seriozitatea să nu mă uitați și să grăbiți a chibzui ceea ce e de făcut.

Pe-aici au început o serie de ploi și temperatura nu-i mai mare decât de 12° Reaumur.[1] Sezonul propriu de băi a cam trecut și lumea se rărește din ce în ce; trenul circulă mult mai rar între Odesa și Liman, iar în Liman nu e oficiu poștal, ci numai o cutie de poștă, din care cine știe când se mai iau scrisorile spre a fi trimise la destinație.

Ce se zice pe la noi de întrevederea celor doi împărați la Kremsier[2] ? Din „Neue Freie Presse”,[3] pe care-o cumpăr din când în când, deși totdeuna cam veche, pare-a fi ceva cu totul estraordinar. Oamenii de aici nu vorbesc nimic, mai ales nu politică. Voi trebuie să fi având acolo telegrame cari vă țin în curent asupra scopului întrevederii, despre care pân-acum nu știu nimic. Ce se mai întâmplă pe acolo, ce măritișuri și însurători se mai proiectează și pe cine-ați mai îngropat în vremea din urmă ? În urâtul care mă lucrează orice știre e interesantă — gazetele puține cari-mi viu în mână le citesc din slovă-n slovă, până chiar și anunțurile atât de ahotnic te face singurătatea și lipsa de ocupație zilnică. Singura mângâiere — tutunul — e și rău și scump. Iată un produs rusesc cu care nu mă pot împăca defel.

Salutări multe ție și prietenilor. Vă rog totodată să-mi răspundeți cât se poate de curând și rămân al tău

credincios prieten
M. Eminescu

Adresa mea :
M. Eminescu à Odessa (Russie)
Andrejevsky Liman . Établissement du dr. Iachimowicz

---

1. *12° Reaumur* - 15° Celsius

2. *„întrevederea celor doi împărați la Kremsier”* - la Kremsier (azi Kroměříž în Cehia) urmau să se întâlnească în septembrie împărații Austro-Ungariei și Rusiei.

3. *„Neue Freie Presse”* (germ.) - *Noua presă liberă,* ziar vienez.

[lui Petru Novleanu, din Odesa, în 2 sept. 1885]

Odesa, 2 septemvrie 1885

Dragă Novlene,

Suta de ruble am primit-o și i-am dat-o doftorului, împreună cu ce-i mai eram dator. Eu însumi am rămas fără nici o lețcaie și n-am cu ce mă întoarce. Fă-ți dar o pomană cu mine și mai trimite-mi una sută franci, ori schimbați în ruble, ori în hârtie românească, căci altfel încă nu mă pot urni din loc. Formalitățile la poștă sunt atât de penibile încât banii i-am primit abia ieri, la 1 septemvrie, adică 7 zile după espedare.

Îngerașul despre care mi-ai scris e fiica doctorului Jachimowicz și o cheamă Rosalie. Știe nu numai franțuzește, ci și nemțește și englezește, însă, fiind polonă,[1] are mare ură asupra nemților și nu vrea să vorbească nemțește.

Eu șed aci într-un hotel de mâna a treia — Hotel Strassbourg — și, neavând parale, nu mă mai duc nici la cafenea măcar. Nădejdea mea era că nu te-oi mai supăra pe tine. [Î]i scrisesem lui Bodescu să-mi trimită o sută de franci ce aveam a-i primi de la școala comercială. Dar, din nenoricire, el a fost absent din Iași și nu mi-a trimis nici pân-acuma nimic. Te rog dar, nu mă uita, căci — afară de doctorul — nu mai cunosc pe nimeni în toată Odesa și poți înțelege ce greu e să rămâi fără nici o lețcaie într-un oraș cu totul străin.

Îndealtmintrelea vremea pe-aici e nouroasă și ploioasă; de la Liman au emigrat toată lumea și eu am fost, pot zice, cel din urmă care-a părăsit stabilimentul. Eu și cu madame Dange, o poloneză blondă de toată frumusețea. Vremea s-a răcit, abia 10-12° Reaumur,[2] și băi nu mai e cu putință de făcut.

Primește salutări frățești de la al tău amic

M. Eminescu

Adresa schimbată:

M. Eminescu à Odessa (Russie)

Rue Preobragenskaja N-o 7, chez M. le Dr. F. Jachimowicz[3]

1. *„fiind polonă, are mare ură asupra nemților”* - pentru că Polonia fusese împărțită între Prusia, Austria și Rusia.

2. *10-12° Reaumur* - 12-15° Celsius

3. *Rue Preobragenskaja N-o 7, chez M. le Dr. F. Jachimowicz* (fr.) - Strada Preobragenskaja nr.7, la dl dr. F. Jachimowicz

De la Mănăstirea Neamțului

[lui Gheorghe Panu, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887]

[Mănăstirea Neamțului, ianuarie 1887]

Iubite Panu,

S-a răspândit prin ziare știrea că aș fi grav bolnav.[1] Toate aceste zvonuri, lipsite de orice fundament, sunt răspândite, poate cu rea intenție, din Iași, încât d. C. Mille,[2] într-unul din articolele sale, a găsit motiv de-a vorbi de boala mea pretinsă. Te rog a spune tuturor că se află în deplină eroare și că (afară de suferința mea de picioare) nu am absolut nimic. Un mic *dementi*[3] în organul d-tale de publicitate[4] n-ar strica.

Primește salutările mele cele mai cordiale, cu care rămân al d-tale credincios prieten.

M. Eminescu

1. *„știrea că aș fi grav bolnav”* - Eminescu avuse la Iași, în 1886, încă un episod maniacal; ca urmare fusese internat la ospiciul Mănăstirii Neamț, unde însă își revenise. Se considera complet vindecat, dar era doar temporar - va mai avea depresii și, în ultimul an al vieții, 1889, un ultim episod maniacal.

2. *Constantin Mille* - ziarist socialist; Eminescu i-a fost profesor suplinitor de germană; scrisese un articol indignat despre internarea lui Eminescu la ospiciul Mănăstirii Neamțului.

3. *démenti (fr.)* - dezmințire

4. *„organul d-tale de publicitate”* - Panu lucra pe atunci la ziarul *Lupta*.

[lui Alexandru Vlahuță, de la Mănăstirea Neamțului, în 26 ian.1887]

Mănăstirea Neamțului, ianuarie în 26—1887

Dragă Vlahuță,

Nu te pot încredința îndestul cât de odioasă e pentru [mine] această specie de cerșetorie, deghizată sub titlul de subscripție publică, recompensă națională etc. E drept că n-am bani, dar aceasta e departe de a fi un motiv pentru a întinde talgerul în public. Te rog dar să desistezi cu desăvârșire de la planul tău, oricât de bine intenționat ar fi, de-a face pentru mine apel la public. Mai sunt destule alte mijloace onorabile pentru a-mi veni în ajutor, iar cel propus de voi e desigur cel din urmă la care aș avea vreodată recurs.

Te rog ca în scrisoarea ta viitoare să-mi comunici de se poate adresa lui Iancu Caragiale, căci am a-i aduce aminte o promisiune care mi-a făcut-o.

Sărutându-te și rugându-te să spui complimentele mele d-nului și d-nei Păucescu,[a] rămân al tău

credincios prieten
M. Eminescu

N.B. Adresa mea o știi.

[lui Negruzzi, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887, la 37 de ani]

Mânăstirea Neamțului, ianuarie 1887

Iubite amice,

Îți trimit deodată cu aceasta mai multe versuri cărora, de ți se par acceptabile, le vei face loc în „Convorbiri". Îndealmintrelea mă aflu bine și sănătos în mijlocul acestor munți și-ți doresc asemenea.

Multe salutări d-lor Maiorescu, Teodor Rosetti,[a] Mandrea,[b] Nica,[c] și sărutări de mâna d-nelor Maiorescu[1] și Kremnitz,[2] precum și d-șoarei Livia.[3]

Cu tot respectul al d-tale
credincios amic
M. Eminescu

---

1. *Clara Maiorescu* - soția de origine germană a lui Titu Maiorescu, de care el va divorța curând.

2. *Mite Kremnitz* - scriitoare și traducătoare germană, cumnata lui Maiorescu - soțul ei, pe atunci medicul regelui, era fratele Clarei Maiorescu. Era prietenă apropiată a reginei Elisabeta (au scris și cărți împreună). A tradus în germană din Eminescu, Slavici, Alecsandri etc. Eminescu a iubit-o prin 1879.

3. *Livia Maiorescu* - fiica lui Titu Maiorescu; fostă domnișoară de onoare a reginei Elisabeta; asista la ședințele Junimii de la București.

De la Botoșani

[lui V. G. Morțun, editor, în 10 nov. 1887, la 37 de ani]

Botoșani, 10 noiemvrie 1887

Mult iubite amice,[1]

Boala îndelungată de care am suferit m-a împiedecat de la ținerea unei corespondențe regulate. Acum, fiind întrucâtva mai restabilit, vin a vă ruga să v-aduceți aminte de mine, de lipsa aproape absolută de mijloace de subzistență în care mă aflu. Dacă vă este cu putință de-a-mi veni în ajutor, vă rog a o face cât de curând, căci cea mai neagră mizerie mă amenință.

În așteptarea unui răspuns, rămân al d-voastre

devotat amic
M. Eminescu

---

1. *V. G. Morțun* - a fost primul deputat socialist. Îi fusese elev lui Eminescu pe când acesta era profesor suplinitor de germană. Ca să îl ajute pe Eminescu, se oferise să se ocupe el de publicarea unei noi ediții de poezii, dar o va scoate abia după moartea poetului (va conține și proza antumă).

[lui V. G. Morțun, în 22 nov. 1887 - ciornă]

[Botoșani, 22 noiembrie 1887]

Iubite amice,

La întâia mea scrisoare de acum douăsprezece zile nu am primit nici un răspuns, deși în ea descrisesem lipsa absolută de mijloace în care mă aflu. De mai bine de un an nu dispun de un ban măcar. Deși s-au făcut pentru mine oarecari colecte, rezultatul lor s-a încredințat altor mâni,[1] încât eu direct pot zice că n-am avut nici un folos din ele. Acuma am ajuns la o mizerie atât de amară și deplină, încât nu e condei care ar putea-o descrie. Părăsit de toți ca o corabie care se înecă, iată că cutez încă o dată a mă adresa la d-ta care ai avut atâta bunăvoință pentru mine și a te ruga să-mi vii în ajutor sau să-mi răspunzi măcar, sfătuindu-mă ce-ar fi de făcut în contra acelei extreme mizerii. Neștiind sigur adresa d-tale, trimit și scrisoarea aceasta tot recomandată ca cea dentâi și rugându-te a primi salutările mele sincere, rămân în așteptarea unui răspuns

al d-tale devotat
amic

---

1. *„Deși s-au făcut pentru mine oarecari colecte, rezultatul lor s-a încredințat altor mâni”* - o subscripție publică în sprijinul lui Eminescu a fost organizată de elevii școlii de pictură din Iași, sub patronajul doamnei Cornelia Emilian. Pe listele de subscripții trimise în toată țara, o persoană putea contribui și cu 10 bani. Însă banii adunați erau trimiși de Cornelia Emilian surorii lui, Harieta, care îl îngrijea.

[lui A.C. Cuza, în 5 dec. 1887, la aproape 38 de ani]

Botoșani, 5 decemvrie 1887

Iubite amice

Primește mulțumirile cele mai sincere pentru generozitatea[1] cu care mi-ai venit în ajutor. Știu prea bine că adevărata generozitate e rară pentru a nu fi adânc mișcat de bunătatea d-tale pentru mine. Aș voi să fii bine convins de recunoștința

obligatului d-tale și să nu ezitezi, dac-aș putea să-ți fiu folositor în vreo împrejurare, de-a te adresa la un om care va păstra toată viața sa aducerea aminte a facerii de bine.

Sunt cu tot respectul, iubite amice,
al domniei tale
preadevotat
M. Eminescu

---

1. *„generozitatea cu care mi-ai venit în ajutor”* - viitorul politician extremist A. C. Cuza, care în tinerețe scria versuri, publicase un volum de poezii și banii din vânzarea lui îi donase lui Eminescu.

[lui Maiorescu, în 14/26 mar. 1888, la 38 de ani]

Botoșani, 14/26 martie 1888

Mult stimatul meu domn,

Vă cer iertare din toată inima pentru greșala mea de-a nu fi răspuns imediat la scrisoarea d-voastre ce mi-a fost comunicată prin bunăvoința d-lui dr. Isac.[1]

Cauza întârzierii este că singur nu știam ce să răspund cu siguranță, căci o veste ce-mi sosise din Iași mă pusese în îndoială de mai pot scoate o a treia ediție sau nu. Încă pe când eram în Iași, d-l V. G. Morțun, actual deputat în Adunare, [î]mi făcuse propunerea de-a scoate la lumină a treia ediție, și-ntr-o scrisoare ce mi-a adresat-o în urmă [î]mi anunță chiar: „pe săptămâna viitoare scot în vânzare volumul ce-am editat”. Nici până acum însă nu știu pozitiv dacă această ediție s-a făcut în adevăr sau nu. Multele îndatoriri ce mi le-a făcut d-l Morțun în timpul boalei mele m-au îndemnat să ezitez a da un răspuns afirmativ.

Dacă însă d-l Morțun ar fi renunțat la idea de-a scoate edițiunea a treia, atunci vă rog a da urmare binevoitoarelor d-voastre intențiuni și a încheia cu d-l Socec,[2] iar prisosul eventual de la ediția a doua sau un acont asupra ediției a treia, vă rog să binevoiți a le trimite sub adresa mea prin mandat poștal (M. Eminescu, Botoșani).

Poezii nepublicate, de intercalat în noua ediție, nu am.

Vă rog, mult, stimatul meu domn, a primi mulțumiri din inimă pentru interesul ce pururea mi l-ați arătat și să-mi dați iertare pentru involuntara mea întârziere. Vă rog totodată a primi respectuoase salutări de la al d-voastră preaplecat și preasupus

1. *dr. Isac* - medicul care îl trata pe Eminescu la Botoşani - îi pusese diagnosticul de sifilis şi îi prescrisese fricţiuni cu mercur pe care i le aplica Harieta.

2. *Socec* - librar şi editor care a publicat primele ediţii de *Poesii* de Eminescu (ebook) - prima dintre ele în dec. 1883, îngrijită de Maiorescu, pe când Eminescu era internat la Döbling.

De la Bucureşti

[lui Nicolae Petraşcu, prin sept.-oct. 1888, la 38 de ani]

[Bucureşti, septembrie—octombrie 1888]

Mult stimate domnule,

De mai multe zile nu mă aflu tocmai bine, încât, deşi am foarte puţin de adaos, totuşi n-am putut nici termina, nici revedea şi corige lucrarea mea.[1] În starea în care este astăzi lucrarea n-am curajul s-o prezint. Îmi trebuie încă câteva zile sau câteva ore măcar de dispoziţie ca să pot termina şi atunci bucuros voi avea onoarea de-a v-o prezenta. C-o scriere necompletă, şi încă plină de neajunsuri şi erori, nu cutez.

Al d-voastre
supus şi recunoscător
M. Eminescu

1. *„lucrarea mea”* - piesa *Lais (*despre o curtezană antică), traducere după *Le joueur de flûte* de Émile Augier.

[lui Nicolae Petraşcu, tot prin sept.-oct. 1888]

[București, septembrie—octombrie 1888]

Mult stimate domnule,

Pe la 11 1/2 o să vă caut acasă, însă nu cred să fiu în stare de-a mă duce la d. Maiorescu.[1] Sunt atât de descurajat în toate privirile și am așa de puțină încredere în mine încât nu cutez să mă prezint la d-sa. Vă rog dar să mă scuzați dacă n-aș putea da urmare unei invitațiuni care, desigur, mă onorează, dar pe care, pentru mii de împrejurări, n-o pot urma.

Al d-v[oastre] devotat și recunoscător
M. Eminescu

---

1. *„în stare de-a mă duce la d. Maiorescu”* - ca să-i citească piesa *Lais*. În cele din urmă se va duce totuși și o va citi, fără a preciza că e o traducere.

Destinatarii scrisorilor

Samson Bodnărescu (1841-1902) poet junimist azi uitat, ironizat de junimiști pentru stilul său obscur, însă apreciat de Maiorescu; a scris și proză. Era blând, sfios și tăcut. A fost bibliotecar chiar înaintea lui Eminescu, apoi profesor și director de școli. Prieten cu Eminescu, care a stat la el în prima perioadă după mutarea lui la Iași.

destinatar:

[lui Samson Bodnărescu, în 25 nov. 1876, la 26 de ani]

presupus destinatar:

[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

menționat:

[lui Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876, la 26 de ani]

[din Florești, unui destinatar necunoscut, poate Theodor Rosetti, în vara lui 1878, la 28 de ani - ciornă]

Vasile Burlă (1840-1904) filolog junimist, a polemizat cu Hașdeu pe teme de lingvistică în *Convorbiri literare*. A fost profesor de limba greacă și director de liceu. A fost căsătorit scurtă vreme cu poeta Matilda Cugler. Prieten cu Eminescu (se cunoșteau din studenție, de la Viena), i-a purtat de grijă în perioada bolii, când l-a și găzduit un timp.

destinatar:

[lui Vasile Burlă, din Liman, lângă Odesa, în 12 aug. 1885, la 35 de ani]

menționat:

[lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875, la 25 de ani]

[lui Petru Novleanu, din Liman, în 15 aug. 1885]

I.L. Caragiale (1852-1912) scriitor și dramaturg, s-a împrietenit cu Eminescu în adolescență, pe când Eminescu era sufleur în trupa unchiului său, Iorgu Caragiale. I-a fost o vreme coleg în redacția Timpul, unde îl adusese Eminescu. Prietenia între ei s-a stricat după ce Caragiale, devenit revizor școlar la Neamț, a flirtat cu Veronica Micle, dar se pare că s-a refăcut înaintea îmbolnăvirii poetului, căci Maiorescu povestește cum "Caragiale [...] a izbucnit în lacrămi când a auzit ce e cu Eminescu."

destinatar:

[lui I.L. Caragiale și Ronetti Roman, din Florești, în 13 iul. 1878, la 28 de ani - ciornă]

menționat:

[către Veronica, în 28 dec. 1881, pe la 32 de ani]

[către Veronica, în 21 feb. 1882, la 32 de ani]

[lui Alexandru Vlahuță, de la Mănăstirea Neamțului, în 26 ian.1887]

Petre Carp (1839-1919) politician conservator, membru fondator al Junimii. A tradus piesa Macbeth și a făcut critică literară dură pe la începutul Junimii, dar apoi a abandonat literatura pentru politică. A fost pentru scurtă vreme ministrul instrucțiunii (învățământului), după Maiorescu, până la căderea guvernului conservator, în 1876, apoi ministru de externe după revenirea lor la putere (mai târziu și prim-ministru). Ca diplomat la Viena și Berlin, a fost implicat în negocierea alianței României cu Germania și Austro-Ungaria. Era cam singurul junimist filosemit.

destinatar:

[lui Petre Carp, ministrul învățământului, în 27 mar. 1876, la 26 de ani]

menționat:

[lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871]

Lascăr Catargiu (1823-1899) liderul partidului conservator, fost (și viitor) prim ministru. Îl prețuia pe Eminescu, după mărturia lui Slavici.

destinatar:

[lui Lascăr Catargiu, liderul partidului conservator, în 15 feb. 1883, la 33 de ani]

Al. Chibici Râvneanu prieten cu Eminescu din vremea studenției vieneze; el l-a însoțit pe Eminescu bolnav la Viena și l-a internat la sanatoriul din Ober-Döbling, iar după temporara însănătoșire, l-a luat de la sanatoriu și l-a însoțit într-o călătorie în Italia, apoi în drumul spre țară.

destinatar:

[lui Al. Chibici Râvneanu, din sanatoriul din Ober-Döbling, lângă Viena, în 12/24 ian. 1884, la 34 de ani]

[lui Chibici, din Iași, în 20 oct. 1884]

Gheorghe Chițu (1828-1897) ministrul liberal al instrucțiunii, care îl destituie pe Eminescu din funcția de revizor școlar.

destinatar:

[lui Gheorghe Chițu, în 4 mai 1876]

[lui Gheorghe Chițu, în 26 mai 1876]

Ion Creangă (1837-1889) scriitor, fost diacon răspopit, s-a împrietenit cu Eminescu pe când el era învățător și Eminescu revizor școlar. Au devenit nedespărțiți, Eminescu l-a încurajat să scrie și l-a introdus la Junimea, iar Creangă l-a adăpostit o vreme pe poet în bojdeuca lui. Împreună cu alți învățători, a alcătuit un abecedar bazat pe metoda intuitivă (nu pe învățarea pe de rost practicată în epocă).

destinatar:

[lui Ion Creanga, în 25 dec.1878, pe la 29 de ani]

menționat:

[lui Gheorghe Chițu, în 26 mai 1876]

[lui Negruzzi, din Iași, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată]

[lui Negruzzi, din București, pentru aniversarea Junimii din nov. 1881]

A.C. Cuza (1857-1947) politician de extremă dreaptă; în tinerețe era junimist. L-a vizitat pe Eminescu la Botoșani în timpul bolii, prin 1887, găsindu-l în stare gravă (după cum îi scrie lui Negruzzi, poetul nu vorbea, nu mânca și era îngrijit de sora sa). A scris și el versuri în tinerețe și banii câștigați din primul său volum i-a donat lui Eminescu bolnav.

destinatar:

[lui A.C. Cuza, în 5 dec. 1887, la aproape 38 de ani]

Destinatari neidentificați

[unui destinatar timișorean neidentificat, poate Petru Cermena? - din Viena, din sutdență - între 1869-1871 - ciornă]

[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

[din Florești, unui destinatar necunoscut, poate Theodor Rosetti, în vara lui 1878, la 28 de ani - ciornă]

Gheorghe Eminovici (1812-1884) tatăl lui Eminescu. De origine țărănească, fiu de dascăl, îl slujește pe boierul Balș și cu ajutorul lui e ridicat la rangul de căminar, apoi cumpără moșia Ipotești. Vesel și glumeț în societate, dar aspru și autoritar cu copiii, are o relație tenisionată cu Eminescu.

Raluca Eminovici (1816-1876) mama lui Eminescu. Din neam boieresc, fiica stolnicului Vasile Iurașcu, naște 11 copii, dintre care 7 (șerban, Nicu, Iorgu, Mihai, Aglae, Harieta, Matei) ajung la maturitate. Fire melancolică, mamă iubitoare, are o relație caldă cu Eminescu.

destinatari:

[părinților săi, Gheorghe și Raluca Eminovici, din Viena, în 10 feb. 1872, la 22 de ani]

[părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872, la 22 de ani]

[părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873, la 23 de ani]

[părinților săi, din Berlin, în 22 iun. 1873]

[tatălui său, din Berlin, între dec. 1873 - ian. 1874, la 24 de ani - ciornă]

[tatălui său, în 4/16 nov. 1874]

[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874, la 24 de ani]

[tatălui său, în 18 mar. 1881, la 31 de ani]

menționați:

[fratelui său Șerban Eminovici, în 16 dec. 1871, la aproape 22 de ani]

[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 1 dec. 1874, la aproape 25 de ani]

[lui Al. D. Xenopol, în 1879, din Iași, 29 de ani - ciornă]

[surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880, la 30 de ani]

Harieta Eminovici (1854-1889) sora lui Eminescu, era cea mai atașată și apropiată de el dintre frați - deși infirmă, l-a îngrijit pe cu mult devotament în timpul bolii. Era infirmă din copilărie, mergând cu greu, cu un fel de proteze de fier. Nu avea școală - învățase doar abecedarul - dar avea, după spusele poetului, *"o înțelepciune naturală cum rar se află"*. Moare curând după Eminescu, în același an.

[surorii sale Harieta Eminovici, din Viena, prin feb. 1872, la 22 de ani - ciornă]

[surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880, la 30 de ani]

menționată:

[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă]

[fratelui său Șerban Eminovici, în 16 dec. 1871, la aproape 22 de ani]

[părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872, la 22 de ani]

[părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873, la 23 de ani]

Șerban Eminovici (1841-1874) fratele cel mai mare al lui Eminescu; a studiat medicina fără să-și termine studiile; moare la Berlin, nebun și bolnav de tuberculoză.

destinatar:

[fratelui său Șerban Eminovici, în 16 dec. 1871, la aproape 22 de ani]

menționat:

[părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873, la 23 de ani]

[tatălui său, în 4/16 nov. 1874]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874, la 24 de ani]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 1 dec. 1874, la aproape 25 de ani]

[părinților săi, Gheorghe și Raluca Eminovici, din Viena, în 10 feb. 1872, la 22 de ani]

[părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872, la 22 de ani]

Titu Maiorescu (1840-1917) critic literar, fondator și lider al *Junimii,* om politic

conservator, avocat, profesor universitar, autorul unui manual de logică, pentru un timp ministrul instrucțiunii și cultelor. A fost cel dintâi care a recunoscut valoarea lui Eminescu pe-atunci student în articolul *Direcția nouă în poezia și proza română* și l-a sprijinit constant, oferindu-i bursă de doctorat (cu promisiunea unei catedre universitare după finalizare), apoi, după abandonarea studiilor, posturile de bibliotecar, revizor școlar, ziarist la *Timpul*, iar după îmbonăvirea lui Eminescu s-a ocupat de strângerea de fonduri pentru întreținerea poetului și de editarea *Poesiilor* lui.

destinatar:

[lui Titu Maiorescu, în aug. 1872, la 22 de ani, din Botoșani, în vacanță]

[lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875, la 25 de ani]

[lui Titu Maiorescu, în 2/14 iun. 1883, la 33 de ani]

[lui Titu Maiorescu, din Viena, în 4/16 feb. 1884]

[lui Titu Maiorescu, din Botoșani, în 14/26 mar. 1888, la 38 de ani]

menționat:

[lui Ioan Al. Samurcaș, secretarului Agenției române din Berlin, în 19 sept. 1874, la 24 de ani]

[tatălui său, în 4/16 nov. 1874]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874, la 24 de ani]

[lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877, la 27 de ani]

[lui Ioan Slavici, în 12 oct. 1877, la 27 de ani]

[lui Negruzzi, din București, în 18 mar. 1881, la 31 de ani]

[către Veronica, în 28 dec. 1881, pe la 32 de ani]

[lui Al. Chibici Revneanu, din sanatoriul din Ober-Döbling, lângă Viena, în 12/24 ian. 1884, la 34 de ani]

[lui Negruzzi, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887, la 37 de ani]

[lui Nicolae Petrașcu, prin sept.-oct. 1888]

Veronica Micle (1850-1889) poetă, soția, apoi văduva rectorului Ștefan Micle, care era cu vreo 30 de ani mai vârstnic decât ea și cu care avea 2 fete; iubita lui Eminescu, cu care a avut o relație lungă dar tumultoasă, cu rupturi și reîmpăcări. Separați de distanță - el la București, ea la Iași - se vedeau rar, în schimb purtau o frecventă corespondență. Au făcut planuri de căsătorie care nu s-au realizat din cauza dificultăților materiale (poate și a opoziției lui Maiorescu). A murit la mânăstirea Văratec la scurt timp după moartea poetului (posibilă sinucidere).

destinatară:

[către Veronica, în 30 aug. 1876, la 26 de ani]

[către Veronica, în perioada ian. - iun. 1876, la 26 de ani - ciornă]

[către Veronica, în perioada 5 - 11 aug. 1879, la 29 de ani - ciornă]

[către Veronica, în 28 dec. 1881, pe la 32 de ani]

[către Veronica, în 3 ian. 1882]

[către Veronica, în 11 ian. 1882]

[către Veronica, în 21 feb. 1882, la 32 de ani]

[către Veronica, în 28 feb. 1882]

[către Veronica, prin mar. 1882]

[către Veronica, în 27 mai 1882]

[către Veronica, în 31 mai 1882]

[către Veronica, în 3 iun. 1882]

[către Veronica, în 16 iun. 1882, din Constanța]

[Fragmente de scrisori către Veronica]

menționată:

[surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880, la 30 de ani]

V. G. Morțun (1860-1919) om politic socialist, fost elev al lui Eminescu (care suplinea ore de germană); l-a ajutat în perioada bolii; a scos o ediție a operelor lui Eminescu, după moartea lui, ce cuprindea și poezie și proză.

destinatar:

[lui V. G. Morțun, editor, în 10 nov. 1887, la 37 de ani]

[lui V. G. Morțun, în 22 nov. 1887 - ciornă]

menționat:

[lui Titu Maiorescu, din Botoșani, în 14/26 mar. 1888, la 38 de ani]

Iacob Negruzzi (1842-1932) fondator și secretar al *Junimii*, redactorul revistei *Convorbiri literare*, om politic conservator (deputat de Iași); fiul scriitorului Costache Negruzzi, a scris și el literatură (versuri, proză, teatru), dar fără succesul tatălui său. A scris și *Amintiri din Junimea*.

destinatar:

[lui Iacob Negruzzi, în 17 iun. 1870, din Viena, la 20 de ani]

[lui Negruzzi, din Viena, în 4/16 sept. 1870]

[lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871, la 21 de ani]

[lui Negruzzi, din Viena, în 11 feb. 1871]

[lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871]

[lui Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876, la 26 de ani]

[lui Negruzzi, din București, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată]

[lui Negruzzi, din București, în 18 mar. 1881, la 31 de ani]

[lui Negruzzi, din București, pentru aniversarea Junimii din nov. 1881]

[lui Negruzzi, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887, la 37 de ani]

Leon Negruzzi (1840-1890) junimist, prefectul județului Iași, fratele lui Iacob Negruzzi.

destinatar:

[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, prin nov. 1875, la 25 de ani - ciornă]

[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, în dec. 1875]

Petru Novleanu prieten cu Eminescu, s-a interesat de el în perioada bolii.

destinatar:

[lui Petru Novleanu, din Liman, în 15 aug. 1885, la 35 de ani]

[lui Petru Novleanu, din Liman, în 18 aug. 1885]

[lui Petru Novleanu, din Odesa, în 2 sept. 1885]

Leonida Panoplo probabil noul prefect liberal de Vaslui; îi ceruse lui Eminescu, recent destituit din funcția de revizor, tablouri cu situația școlilor și învățătorilor.

destinatar:

[lui Leonida Panoplo, prin mai - iulie 1876, la 26 de ani - ciornă]

Gheorghe Panu (1848-1910) junimist în tinerețe, când polemiza cu Hasdeu pe teme de istorie, apoi ziarist la ziarul *Lupta*, mai târziu om politic cu orientare politică schimbătoare. Părăsește *Junimea* la citirea *Scrisorii III*, el având atunci simpatii liberale. Relațiile lui cu Eminescu nu erau prea cordiale, el zeflemisindu-i ideile naționaliste, dar a încercat să se apropie în timpul bolii poetului.

A scris *Amintiri de la Junimea din Iași*.

destinatar:

[lui Gheorghe Panu, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887, la 37 de ani]

menționat:

[lui Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876, la 26 de ani]

Nicolae Petrașcu (1859-1944) junimist bucureștean, diplomat, critic și memorialist, fratele pictorului Gheorghe Petrașcu. Admirator al lui Eminescu, s-a interesat de el în timpul bolii, în ultimii lui ani, la București, deși abia îl cunoscuse înainte, iar după moartea poetului, în 1892, publică unul dintre primele studii despre viața și opera lui Eminescu.

destinatar:

[lui Nicolae Petrașcu, prin sept.-oct. 1888, la 38 de ani]

[lui Nicolae Petrașcu, tot prin sept.-oct. 1888]

Cleopatra Poenaru Lecca (1838-1900) fiica pictorului Lecca, verișoara lui Caragiale, divorțată (de un anume Poenaru), a inspirat o scurtă dar intensă pasiune lui Eminescu, deși era cu mulți ani mai mare ca el, însă l-a respins. Se spunea că ea i-ar fi inspirat poezia *Pe lângă plopii fără soț*.

destinatară:

[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - prima ciornă]

[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - a doua ciornă]

Ronetti Roman (1853-1908) pseudonimul unui scriitor, poet și dramaturg evreu (pe numele real Aron Blumenfeld), cunoscut mai târziu pentru piesa de teatru Manasse și scandalul din jurul ei; o vreme coleg cu Eminescu și Caragiale în redacția Timpul, amic cu amândoi. După mărturia lui T. ștefanelli, Eminescu i-l

descrisese ca "*un băiat cuminte şi foarte cumsecade*".

destinatar:

[lui I.L. Caragiale şi Ronetti Roman, din Floreşti, în 13 iul. 1878, la 28 de ani - ciornă]

menţionat:

[lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877, la 27 de ani]

Ioan Al. Samurcaş secretarul Agenţiei Diplomatice Române din Berlin (unde Eminescu a fost secretar particular al agentului diplomatic).

destinatar:

[lui Ioan Al. Samurcaş, secretarului Agenţiei române din Berlin, în 19 sept. 1874, la 24 de ani]

[lui Ioan Al. Samurcaş, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[lui Ioan Al. Samurcaş, în 1 dec. 1874, la aproape 25 de ani]

menţionat:

[tatălui său, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874]

Ioan Slavici (1848-1925) scriitor, prieten cu Eminescu din studenţie. Făcea pe atunci, în paralel, armata şi facultatea de drept la Viena; pe Eminescu l-a întâlnit pe la cursuri şi în grupul studenţilor români. Eminescu l-a încurajat şi ajutat să scrie şi să publice în *Convorbiri literare*. Au fost mai târziu colegi de redacţie la Timpul, iar mai apoi Eminescu a locuit la el (în chirie) până la îmbolnăvire.

destinatar:

[lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877, la 27 de ani]

[lui Ioan Slavici, în 12 oct. 1877, la 27 de ani]

menţionat:

[lui Negruzzi, din Viena, în 4/16 sept. 1870, la 20 de ani]

[lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871, la 21 de de ani]

[lui Negruzzi, din Viena, în 11 feb. 1871]

[lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871]

[lui Negruzzi, din Bucureşti, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată]

Alexandru Vlahuţă (1858-1919) poet, prieten, admirator înflăcărat şi epigon al lui Eminescu, s-a interesat de el în perioada bolii, vizitându-l chiar şi la ospiciu. Preţuit considerabil ca poet de contemporanii săi, dar mult mai puţin de generaţiile următoare.

destinatar:

[lui Alexandru Vlahuţă, de la Mănăstirea Neamţului, în 26 ian.1887, la 37 de ani]

Iosif Vulcan (1841-1907) redactorul revistei *Familia,* revistă pentru românii din Austro-Ungaria, care apărea întâi la Pesta, mai târziu la Oradea, în care a debutat Eminescu şi a publicat poezii în adolescenţă. Se crede că el a schimbat numele debutantului de 16 ani din Eminovici în Eminescu.

destinatar:

[lui Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în iunie 1883, la 33 de ani]

menţionat:

[lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871, la 21 de ani]

Alexandru D. Xenopol (1847-1920) istoric junimist, fost bursier al Junimii; va scrie „*Istoria Românilor din Dacia Traiană*”; era preţuit de junimişti, dar şi ironizat pentru "decadenţă" (după Negruzzi). Fiind profesor de liceu, se pare că l-a

ajutat pe Eminescu să obțină și el ore de suplinit. Mai târziu s-a îndepărtat de Junimea din motive politice, apropiindu-se de liberali.

destinatar:

[lui Al. D. Xenopol, în 1879, din Iași, 29 de ani - ciornă]

menționat:

[lui Negruzzi, din Viena, în 4/16 sept. 1870, la 20 de ani]

[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874, la 24 de ani]

[lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875, la 25 de ani]

[lui Negruzzi, din București, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată]

Cuprins

Scrisori alese din corespondența lui Eminescu 2
Notă asupra ediției 3
Cronologia scrisorilor 4
Scrisori de familie sau despre familie 11
De la Viena 11
[părinților săi, Gheorghe și Raluca Eminovici, din Viena, în 10 feb. 1872, la 22 ani] 11
[părinților săi, din Viena, în 18 mar. 1872, la 22 ani] 12
[surorii sale Harieta Eminovici, din Viena, prin feb. 1872, la 22 ani - ciornă] 13
[fratelui său Șerban Eminovici, din Viena, în 16 dec. 1871, la aproape 22 ani] 14
[unui destinatar timișorean neidentificat, poate Petru Cermena? - din Viena, din sutdență - între 1869-1871 - ciornă] 15
De la Berlin 16
[părinților săi, din Berlin, în 17 iun. 1873, la 23 ani] 16
[părinților săi, din Berlin, în 22 iun. 1873] 18
[unui prieten ieșean neidentificat, poate Samson Bodnărescu? - din Berlin, prin 1873 - ciornă] 19
[tatălui său, din Berlin, între dec. 1873 - ian. 1874, la 24 ani - ciornă neterminată] 21
De la Iași 22
[tatălui său, în 4/16 nov. 1874] 22
[lui Ioan Al. Samurcaș, în 4/16 nov. 1874, la 24 ani] 23
[tatălui său, între 10- 25 nov. 1874, la 24 ani] 25
[lui Ioan Al. Samurcaș, în 1 dec. 1874, la aproape 25 ani] 26
De la București 27
[surorii sale Harieta, în 6 feb. 1880, la 30 de ani] 28
[tatălui său, în 18 mar. 1881, la 31 ani] 29
Scrisori de dragoste și gelozie 30
Eminescu către Veronica Micle 30
[către Veronica, în 30 aug. 1876, la 26 ani] 30
[către Veronica, în perioada ian. - iun. 1876, la 26 ani - ciornă] 31
[către Veronica, în perioada 5 - 11 aug. 1879, la 29 ani - ciornă 33

neterminată] 33

[către Veronica, în 28 dec. 1881, pe la 32 ani] 34
[către Veronica, în 3 ian. 1882] 36
[către Veronica, în 11 ian. 1882] 36
[către Veronica, în 21 feb. 1882, la 32 ani] 37
[către Veronica, în 28 feb. 1882] 38
[către Veronica, prin mar. 1882] 39
[către Veronica, în 27 mai 1882] 40
[către Veronica, în 31 mai 1882] 41
[către Veronica, în 3 iun. 1882] 41
[către Veronica, în 16 iun. 1882, din Constanța] 42
[Fragmente de scrisori către Veronica] 44
Eminescu către Cleopatra Poenaru Lecca 45
[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - prima ciornă neterminată] 45
[către Cleopatra, prin sept. - oct. 1880, la 30 de ani - a doua ciornă neterminată] 45
Scrisori către prietenii din lumea literară 48
Eminescu către Maiorescu 48
[lui Titu Maiorescu, în aug. 1872, la 22 ani] 48
Eminescu către Slavici 50
[lui Ioan Slavici, în 20 sept. 1877, la 27 ani] 50
[lui Ioan Slavici, în 12 oct. 1877, la 27 ani] 53
Eminescu către Caragiale 54
[lui I.L. Caragiale și Ronetti Roman, din Florești, în 13 iul. 1878, la 28 ani - ciornă] 54
[tot atunci, din Florești, unui destinatar necunoscut, poate Theodor Rosetti, în vara lui 1878, la 28 ani - ciornă] 56
Eminescu către Creangă 57
[lui Ion Creangă, în 25 dec.1878, pe la 29 ani] 57
Eminescu către Xenopol 58
[lui Al. D. Xenopol, în 1879, din Iași, 29 ani - ciornă] 58
Scrisori pe teme literare și politice către redactorii revistelor Convorbiri literare și Familia 60
Eminescu către Iacob Negruzzi, redactorul revistei Convorbiri literare 60
[lui Iacob Negruzzi, în 17 iun. 1870, din Viena, la 20 ani] 60

[lui Negruzzi, din Viena, în 11 feb. 1871] 65
[lui Negruzzi, din Viena, în 6 feb. 1871, la 21 de ani] 66
[lui Negruzzi, din Viena, în 16 mai 1871] 70
[lui Negruzzi, din Iași, în 3 apr. 1876, la 26 de ani] 73
[lui Negruzzi, din București, în 9-23 feb. 1878, la 28 de ani - ciornă neterminată] 74
[lui Negruzzi, din București, în 18 mar. 1881, la 31 ani] 76
[lui Negruzzi, din București, pentru banchetul Junimii din 14 nov. 1881] 77
Eminescu către Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în care debutase 77
[lui Iosif Vulcan, redactorul revistei Familia, în vara lui 1883, la 33 ani] 77
Scrisori de serviciu și despre serviciu 80
Eminescu bibliotecar 80
[lui Ioan Al. Samurcaș, secretarului Agenției diplomatice române din Berlin, în 19 sept. 1874, la 24 ani] 80
[lui Titu Maiorescu, ministrul învățământului, în 18 iun. 1875, la 25 ani] 83
[lui Samson Bodnărescu, în 25 nov. 1876, la 26 ani] 84
Eminescu revizor școlar 85
[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, prin noiembrie1875, la 25 ani - ciornă] 86
[lui Leon Negruzzi, prefectul județului Iași, în dec. 1875] 87
[lui Petre Carp, ministrul învățământului, în 27 mar. 1876, la 26 ani] 89
[lui Gheorghe Chițu, ministrul învățământului, în 4 mai 1876] 90
[lui Gheorghe Chițu, în 26 mai 1876] 92
[lui Leonida Panoplo, prin mai - iulie 1876 - ciornă] 94
Eminescu gazetar 95
[lui Lascăr Catargiu, liderul partidului conservator, în 15 feb. 1883, la 33 ani] 95
[lui Titu Maiorescu, în 2/14 iun. 1883, la 33 ani] 96
Scrisori din timpul bolii 98
De la sanatoriul Ober-Döbling și Viena 98
[lui Al. Chibici Râvneanu, din sanatoriul din Ober-Döbling, lângă Viena, în 12/24 ian. 1884, la 34 ani] 98
[lui Maiorescu, din Viena, în 4/16 feb. 1884] 100
De la Iași 101

De la Iași 101
[lui Chibici, în 20 oct. 1884] 101
De la băile Liman și Odesa 102
[lui Vasile Burlă, din Liman, lângă Odesa, în 12 aug. 1885, la 35 ani] 102
[lui Petru Novleanu, din Liman, în 15 aug. 1885] 103
[lui Petru Novleanu, din Liman, în 18 aug. 1885] 105
[lui Petru Novleanu, din Odesa, în 2 sept. 1885] 106
De la Mănăstirea Neamțului 107
[lui Gheorghe Panu, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887] 107
[lui Alexandru Vlahuță, de la Mănăstirea Neamțului, în 26 ian.1887] 108
[lui Negruzzi, de la Mănăstirea Neamțului, în ian. 1887, la 37 ani] 108
De la Botoșani 109
[lui V. G. Morțun, editor, în 10 nov. 1887, la 37 ani] 109
[lui V. G. Morțun, în 22 nov. 1887 - ciornă] 110
[lui A.C. Cuza, în 5 dec. 1887, la aproape 38 ani] 110
[lui Maiorescu, în 14/26 mar. 1888, la 38 ani] 111
De la București 112
[lui Nicolae Petrașcu, prin sept.-oct. 1888, la 38 ani] 112
[lui Nicolae Petrașcu, tot prin sept.-oct. 1888] 112
Destinatarii scrisorilor 114